

۲۷ - كِتَابُ الْفَتَنِ

27. కల్లోలాలు, ఉపద్రవాలు (అల్-ఫితన్)

ఫితన్‌హా ఏకవచనం, ఫితనున్ బహువచనం. అంటే పరీక్షించటం, మార్గభ్రష్టత్వం, రక్తపాతం, యుద్ధాలు పోరాటాలు, బలా అంటే కఠిన పరీక్ష. నిఘంటువులో ఫితన్‌హా అంటే బంగారాన్ని అగ్నిలో కాల్చటం. దానివల్ల అది అసలైనదో కాదో తెలిసిపోతుంది. ఫితన్‌హా అంటే అల్లాహ్ శిక్ష అని కూడా అర్థం వస్తుంది. అల్లాహ్ శిక్ష అందరినీ పట్టుకుంటుంది. అంటే చెడు చూచి మౌనం వహించటం, మంచిని ఆదేశించడంలో, చెడును వారించడంలో అలసత్వం వహించడం, కల్లోలం, అనైక్యత, దైవానికి సాటి కల్పించటం, మూఢ నమ్మకాలు, దురాచారాలు మొదలైనవి.

=====

مُؤَدَّبَاتُ الْوَلَّاءِ

(۱۴۸۰/۳) [۱] - ۵۳۷۹

عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَقَامًا مَاتَرَكَ شَيْئًا يَكُونُ فِي مَقَامِهِ إِلَى قِيَامِ السَّاعَةِ إِلَّا حَدَّثَ بِهِ حَفْظُهُ مَنْ حَفَظَهُ وَنَسِيَهُ مَنْ نَسِيَهُ قَدْ عَلِمَهُ أَصْحَابِي هَوْلَاءُ وَإِنَّهُ لَيَكُونُ مِنْهُ الشَّيْءُ قَدْ نَسِيْتُهُ فَأَرَاءَ فَأَذْكُرُهُ كَمَا يَذْكُرُ الرَّجُلُ وَجْهَ الرَّجُلِ إِذَا غَابَ عَنْهُ ثُمَّ إِذَا رَأَاهُ عَرَفَهُ. مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

5379. (1) [3/1480-ఏకీభవితం]

హుజైఫహ్ (ర) కథనం: ప్రవక్త (స) మా మధ్య నిలబడి ప్రసంగించారు. అందులో ప్రళయం వరకు జరగబోయే విషయాలన్నింటినీ పేర్కొన్నారు. ఏ ముఖ్య విషయాన్నీ వదల లేదు. వాటిని గుర్తుంచిన వారు గుర్తుంచారు. మరచి పోయిన వారు మరచి పోయారు. ఈ నా మిత్రులు కొందరు కొన్ని విషయాలను గుర్తుంచారు; కొన్ని విషయాలను మరచి పోయారు. నేనూ మరచిపోయాను, కాని ఆ విషయాలను చూసినపుడు అవన్నీ గుర్తుకు వస్తున్నాయి. ఎవరైనా పరిచయ వ్యక్తి ప్రయాణంలోనికి వెళ్ళి చాలా రోజుల వరకు రాకపోతే గుర్తుండదు. అతను తిరిగి రాగానే వెంటనే గుర్తుకు వస్తాడు. అతడు ఫలానా వ్యక్తి అని. (బు:ఖారీ, ముస్లిమ్)

(۱۴۸۰/۳) (صحيح) [۲] - ۵۳۸۰

وَعَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "تُعْرَضُ الْفِتْنُ عَلَى الْقُلُوبِ كَالْحَصِيرِ عُوْدًا عُوْدًا فَأَيُّ قَلْبٍ أَشْرَبَهَا كُنَتْ فِيهِ نَكْتَةٌ سُودَاءُ وَأَيُّ قَلْبٍ أَنْكَرَهَا كُنَتْ فِيهِ نَكْتَةٌ بَيْضَاءُ حَتَّى يَبْصُرَ عَلَى قَلْبَيْنِ: أَبْيَضُ بِمِثْلِ الصَّفَا فَلَا تَضُرُّهُ فِتْنَةٌ مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَالْآخِرُ أَسْوَدُ مَرَبَادًا كَالْكُوزِ مُجْحَى لَا يَعْرِفُ مَعْرُوفًا وَلَا يَنْكُرُ مُنْكَرًا إِلَّا مَا أَشْرَبَ مِنْ هَوَاهُ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

5380. (2) [3/1480-ద్వంద్వం]

హుజైఫహ్ (ర) కథనం: ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రవచిస్తూ ఉండగా నేను విన్నాను, "కల్లోలాలు ప్రజల హృదయాల్లో చాప రేణువుల్లా ప్రవేశపెట్టబడతాయి. అంటే కల్లోలాల ప్రభావం హృదయాలపై పడుతుంది. దాని ప్రభావాన్ని స్వీకరించిన హృదయంపై ఒక నల్లని మచ్చ ఏర్పడుతుంది. దాన్ని తిరస్కరించిన హృదయం అంటే ప్రభావితం కాని హృదయంపై తెల్లని మచ్చ పడుతుంది. అంటే రెండురకాల హృదయాలు ఉంటాయి. ఒకటి నల్లని హృదయం, మరొకటి తెల్లని హృదయం. తెల్లని హృదయం తీర్పు దినం వరకు కల్లోలాలకు ప్రభావితం కాదు. దానికి ఎటువంటి నష్టం వాటిల్లదు. నల్లని హృదయం కొన్ని కల్లోలాలకు ప్రభావితం అవుతుంది. ఈ హృదయంలో విశ్వాసం మిగిలి ఉండదు. అది తిరగవేయబడిన కూజా వంటిది. అదే విధంగా అందులో మేలు ఉండదు, పుణ్యం ఉండదు.

(۱۴۸۰/۳) [۳] - ۵۳۸۱

وَعَنْهُ قَالَ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدِيثَيْنِ رَأَيْتُ أَحَدَهُمَا وَأَنَا أَتَنَظَّرُ الْآخَرَ. حَدَّثَنَا: "إِنَّ الْأَمَانَةَ نَزَلَتْ فِي جَنْدَرِ قُلُوبِ الرِّجَالِ ثُمَّ عَلِمُوا مِنَ الْقُرْآنِ ثُمَّ عَلِمُوا مِنَ السُّنَّةِ". وَحَدَّثَنَا عَنْ رَفِيعِهَا قَالَ: "يَنَامُ الرَّجُلُ النَّوْمَةَ فَتَقْبُضُ الْأَمَانَةَ مِنْ قَلْبِهِ أَثَرُهَا مِثْلُ أَثَرِ الْوَكْتِ ثُمَّ يَنَامُ النَّوْمَةَ فَتَقْبُضُ قَبِيضَ أَثَرِهَا مِثْلُ أَثَرِ الْمَجْلِ كَجَمْرِ دَحْرَجْتُهُ عَلَى رَجُلِكِ فَتَنْفَطِرُ فَتَرَاهُ مُنْتَبِرًا وَلَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ وَيُصْبِحُ النَّاسُ يَتَبَايَعُونَ وَلَا يَكَادُ أَحَدٌ يُؤَدِّي الْأَمَانَةَ فَيَقَالُ: إِنَّ فِي بَنِي فَلَانٍ رَجُلًا أَمِينًا وَيَقَالُ لِلرَّجُلِ: مَا أَغْلَقَ وَمَا أَطْرَفَهُ وَمَا أَجْلَدَهُ وَمَا فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ". مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

5381. (3) [3/1480-ఏకీభవితం]

హుజైఫహ్ (ర) కథనం: ప్రవక్త (స) మాకు రెండు విషయాలు గురించి తెలిపారు. వాటిలో ఒకదాన్ని

నేను నా కళ్ళతో చూసుకున్నాను, రెండవదాన్ని గురించి వేచిఉన్నాను.' ప్రవక్త (స) అమానతు నిజాయితీ ప్రజల హృదయాల వ్రేళ్ళలో దించటం జరిగింది. అంటే సహజంగా అందరూ నిజాయితీ పరులే. ప్రవక్త (స) ఆ అమానతు, నిజాయితీ నశిస్తాయని పేర్కొన్నారు. అంటే ఈ రెండూ ప్రజల హృదయాల నుండి నశిస్తాయి. వారి హృదయాల నుండి అమానతు ఎలా పోతుం దంటే, మనిషి పడుకుంటాడు, ఆ తరువాత మరచిపోతాడు. అతని హృదయం నుండి ఈ రెండూ వెనక్కి తీసుకో బడతాయి. కాని దాని చిహ్నం నల్లని మచ్చలా మిగిలి ఉంటుంది. మళ్ళీ అతడు పడుకుంటాడు. అంటే ఏమరు పాటుకు గురవుతాడు. ఉన్న అమానతు చిహ్నం కూడా చెరిగిపోతుంది. దాని చిహ్నం చిన్న మొటిమలా మిగిలి ఉంటుంది. మీరు అగ్నికణాన్ని కాలిపై వేస్తే బొబ్బలు పుడతాయి, అందులో నీరు, చీము నెత్తురు ఉంటాయి. ప్రజలు పరస్పరం క్రయ విక్రయాలు చేస్తారు. కాని వారిలో ఏమాత్రం నిజాయితీపరులు ఎవరూ ఉండరు. ఇంకా దాన్ని ఎరుగనైనా ఎరుగరు. మంచినీ ఎరుగరు, చెడునుండి దూరం కారు. అయితే అతడు సంకల్పించుకుంది తప్ప, అంటే మనోకాంక్షలు.¹ (ముస్లిమ్)

1) వివరణ-5381: అంటే కల్లోలాలు, మార్గభ్రష్టత్వాలు విషయాలు హృదయాలను చాపలా చుట్టుకుంటాయి. అందువల్ల కల్లోలాల నుండి, శరణు కోరుతూ ఉండాలి. అల్లాహ్(త) ఎవరిని రక్షిస్తే వారే తప్పించుకుంటారు. ఇటువంటి కల్లోలాల కాలంలో ప్రజలు రెండు విధాలుగా ఉంటారు. కొందరు ఈ కల్లోలాల ప్రభావానికి గురికారు. వారు కల్లోలాల విషయాలను తిరస్కరిస్తూ ఉంటారు. మంచినీ ఆదేశిస్తూ, చెడును వారిస్తూ ఉంటారు. వారి హృదయం తెల్లని రాయిలా ఉంటుంది. ఇంకా ప్రళయం వరకు ఎటువంటి కల్లోలం కూడా వారికి నష్టం కలిగించలేదు. ఈ కల్లోలాలకు ప్రభావితమైన వారి హృదయం నల్లగా మారిపోతుంది. వారు మంచి విషయాలను అర్థం చేసు కోలేరు, చెడు విషయాలను తిరస్కరించనూలేరు. వారి నర నరాల్లో కోరికలు, ఐహిక వాంఛలు నిండిఉంటాయి. వీరు ఎల్లప్పుడూ కల్లోలాలకు, ఉపద్రవాలకు గురవుతూ ఉంటారు. ఒక 'హదీసు'లో ప్రవక్త (స) ప్రవచనం, "నేను దైవాన్ని నా

(۱۴۸۱/۳) [۴] - ۵۳۸۲

وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّاسُ يَسْأَلُونَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْخَيْرِ وَكَانَتْ أَسْأَلُهُ عَنِ الشَّرِّ مَخَافَةً أَنْ يُدْرِكَنِي قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا كُنَّا فِي جَاهِلِيَّةٍ وَشَرِّ فَجَاعَنَا اللَّهُ بِهَذَا الْخَيْرِ. فَهَلْ بَعْدَ هَذَا الْخَيْرِ مِنْ شَرٍّ؟ قَالَ: "نَعَمْ". قُلْتُ: وَهَلْ بَعْدَ ذَلِكَ الشَّرِّ مِنْ خَيْرٍ؟ قَالَ: "نَعَمْ. وَفِيهِ دَخَنٌ". قُلْتُ: وَمَا دَخَنُهُ؟ قَالَ: "قَوْمٌ يَسْتَنْوُونَ بِغَيْرِ سُنَّتِي وَيَهْدُونَ بِغَيْرِ هَدْيِي تَعْرِفُ مِنْهُمْ وَتَنْكُرُ". قُلْتُ: فَهَلْ بَعْدَ ذَلِكَ الْخَيْرِ مِنْ شَرٍّ؟ قَالَ: "نَعَمْ دُعَاءٌ عَلَى أَبْوَابِ جَهَنَّمَ مَنْ أَجَابَهُمْ إِلَيْهَا قَتَلُوهُ فِيهَا". قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صِفْهُمْ لَنَا. قَالَ: "هُمْ مِنْ جِلْدَتِنَا وَيَتَكَلَّمُونَ بِأَلْسِنَتِنَا". قُلْتُ: فَمَا تَأْمُرُنِي إِنْ أُرِدَكُنِي ذَلِكَ؟ قَالَ: "تَلْزِمُ جَمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ وَإِمَامَهُمْ". قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ جَمَاعَةٌ وَلَا إِمَامٌ؟ قَالَ: "فَاعْتَرِلْ بِلَاكِ الْفَرَقِ كُلِّهَا وَلَوْ أَنْ تَعَضَّ بِأَصْلِ شَجَرَةٍ حَتَّى يَذْرُوكَ الْمَوْتَ وَأَنْتَ عَلَى ذَلِكَ". مَتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

وَفِي رَوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: قَالَ: "يَكُونُ بَعْدِي أَيْمَةٌ لَا يَهْتَدُونَ بِهَذَايَ وَلَا يَسْتَنْوُونَ بِسُنَّتِي وَسَيَقُومُ فِيهِمْ رِجَالٌ قُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الشَّيَاطِينِ فِي جُثْمَانِ إِنْسٍ". قَالَ حَذِيقَةُ: قُلْتُ: كَيْفَ أَصْنَعُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ أُرَكْتُ ذَلِكَ؟ قَالَ: تَسْمَعُ وَتَطِيعُ الْأَمِيرَ وَإِنْ ضَرَبَ ظَهْرَكَ وَأَخَذَ مَالَكَ فَاسْمَعْ وَأَطِعْ".

అనుచర సమాజాన్ని బూడిదపాలు చేసే కరువు కాటకాలకు గురిచేయవద్దని ప్రార్థించాను. దైవం నా విన్నపాన్ని స్వీకరించాడు." 'ఉమర్ (ర) కరువు కాటకాలు ఏర్పడినపుడు ప్రజల నుండి జకాత్ తీసుకోలేదు. అంటే కల్లోలాల వల్ల ప్రభావితమయ్యే హృదయం బూడిద, లేదా బొగ్గులా నల్లగా అయిపోతుంది. అందులో ఎటువంటి మేలుండదు. అది తిరగవేసిన కూజాలా అయిపోతుంది. అయినప్పటికీ ప్రజలు ఫలానా వ్యక్తి కుటుంబం చాలా గొప్ప అమానతుదారు అని, గొప్ప నిజాయితీపరులని, చాలా బుద్ధిమంతులని, చాలా ఉత్తములని చెప్పుకుంటారు. వాస్తవం ఏమిటంటే అతని హృదయంలో ఒక్క రవ్వకూడా విశ్వాసం ఉండదు. నిజాయితీ ఉండదు. 'హదీసు' ఉల్లేఖనకర్త హుజైఫహ్ (ర) కథనం: "నా పై ఒక కాలం వచ్చింది. కాని నేను దానిపట్ల ఏమాత్రం పట్టించుకోలేదు. వ్యాపారంలో అరువు ఇస్తే, తిరిగి ఇచ్చేవారు కారు. అందువల్ల నేను ఇటువంటి వ్యవహారం కొంతమందితోనే చేస్తాను. ఎందుకంటే వారు తిరిగి చెల్లిస్తారు అని నాకు నమ్మకం అయింది గనుక. (బు'ఖారీ, ముస్లిమ్)

5382. (4) [3/1481-ఏకీభవితం]

హుజైఫహ్ (ర) కథనం: ప్రవక్త (స)ను అనుచరులు మంచి మేలు గురించి ప్రశ్నించేవారు. ఎందులో అధిక పుణ్యం ఉందని, అయితే నేను సాపాల గురించి, కల్లోలాల గురించి, ఎక్కడైనా నేను కల్లోలాలకు గురవు తానేమో అని నాకు భయంవేసింది. దాన్నుండి బయట పడే మార్గం ఏది? అనే విషయాల గురించి ప్రవక్త (స)ను అడిగేవాడిని. నేను ప్రవక్త(స)తో, 'ఓ ప్రవక్తా! మేము ఇస్లామ్కు ముందు అజ్ఞానంలో, అవిశ్వాసంలో ఉండే వారం. ఇప్పుడు అల్లాహ్ (త) ఇస్లామ్ ద్వారా మాకు మంచిచేసే భాగ్యం ప్రసాదించాడు. చాలా మంచి స్థితిలో ఉన్నాం. ఈ మంచి స్థితి తర్వాత ఏదైనా చెడ్డ స్థితి రానున్నదా? అంటే 'ఈ మంచి కాలం తరువాత చెడ్డ కాలం రానున్నదా,' అని ప్రశ్నించాను. దానికి ప్రవక్త (స), అవునని అన్నారు ఆ తరువాత మళ్ళీ నేను, 'ఓ ప్రవక్తా! ఆ చెడ్డ స్థితి తర్వాత కూడా మంచి స్థితి వస్తుందా? అంటే ఆ చెడ్డ కాలం తర్వాత కూడా మంచి కాలం వస్తుందా.' అని అడిగాను. దానికి ప్రవక్త (స), 'అవును, కాని అందులో అసంతృప్తి, అశ్రద్ధ ఉంటుంది.' దానికి నేను, 'అంటే ఏమిటి?' అని అడిగాను. దానికి ప్రవక్త (స), 'నా సాంప్రదాయానికి వ్యతిరేకంగా ఆచరిస్తుంది. నా పద్ధతికి వ్యతిరేకంగా నడుస్తుంది, ఇతరులను కూడా నా సాంప్రదాయానికి వ్యతిరేకంగా నడవ మని ప్రోత్సహిస్తుంది, పురికిల్పుతుంది. అంటే అధర్మ కార్యాలను చేస్తుంది, చేయిస్తుంది. దాని చెడును మీరు తెలుసుకుంటారు.' దానికి నేను, 'ఓ ప్రవక్తా! ఈ మంచి తరువాత కూడా చెడు వస్తుందా?' దానికి ప్రవక్త (స), 'అవును,' అని అన్నారు. 'నరకం వైపు పిలిచే ప్రజలు కూడా ఉంటారు. అంటే బహిరంగంగా చెడు వైపు పిలుస్తారు. వారిని అనుసరించేవారు నరకంలో దాని వెంట వెళతారు. వాళ్ళు వారిని నరకంలో పారవేస్తారు,' అని అన్నారు. దానికి నేను, 'ఓ ప్రవక్తా! వారెలా ఉంటారు? వారి గుణాలేమిటి తెలుసుకొని వారి నుండి దూరంగా ఉంటాం,' అని అన్నాను. అప్పుడు ప్రవక్త (స), 'వాళ్ళు మనలాగే ఉంటారు. వాళ్ళు మన జాతి నుండే ఉంటారు. మన భాష మాట్లాడుతారు,' అని అన్నారు. దానికి నేను, 'ఓ ప్రవక్తా! ఒక వేళ ఈ కాలం నేను పొందితే మీ ఆదేశం ఏమిటి?' అని అన్నాను. దానికి ప్రవక్త (స)నీవు ముస్లిములను అంటి పెట్టు

కొని ఉండు, వారి నాయకునికి విధేయుడవై ఉండు,' అని ఆదేశించారు. దానికి నేను, 'ఓ ప్రవక్తా! ఒకవేళ ముస్లిముల సంఘం, నాయకుడు లేకపోతే ఏమి చేయాలి?' అని విన్నవించుకున్నాను. దానికి ప్రవక్త (స), 'అప్పుడు అసత్య సంఘాలకు దూరంగా ఉంటూ ఏకత్వాన్ని, ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయాన్ని అంటిపెట్టు కొని ఉండు. అందులో ఎంత శ్రమ పడవలసిన పరిస్థితి ఉన్నా, ఉపాధిలో ఎంత కష్టం ఉన్నా సరే. చివరికి చెట్ల చర్మాలు తినవలసి వచ్చినా సరే. ఇంకా పట్టణాలను, ప్రజలను వదలి అడవులకు, కొండలకు వెళ్ళవలసి వచ్చినాసరే. అప్పుడు కూడా నువ్వు ఏకత్వం, ప్రవక్త సాంప్రదాయాన్ని ఎంతమాత్రం వదల కూడదు,' అని ఉపదేశించారు. (బుఃఖరీ, ముస్లిమ్)

ముస్లిమ్ ఉల్లేఖనంలో ఇలా ఉంది, "నా అనంతరం చాలా మంది పండితులు నా ఉపదేశాలకు, సాంప్రదాయాలకు వ్యతిరేకంగా ఆచరిస్తారు. వారిలో కొందరు మానవాకారాల్లో ఉంటారు. కాని వారి హృదయాలు పైతానుల్లా నల్లగా ఉంటాయి," అని అన్నారు. దానికి నేను, 'ఓ ప్రవక్తా! నేనీ కాలం పొందితే ఏం చేయాలి?' అని విన్నవించుకున్నాను. దానికి ప్రవక్త (స), "ధర్మబద్ధమైన నాయకుడవడైనా ఉంటే, అతని మాట వినాలి, అతన్ని అనుసరించాలి. మీకు ఎటు వంటి ఆపద వచ్చినా సరే, అంటే మీపై అత్యాచారాలు జరిగినా సరే. మీపై కొరడాలు పడినా సరే. అప్పుడు కూడా నీవు ముస్లిమ్ నాయకులను అనుసరించాలి." అని అన్నారు.

(١٤٨٢/٣) (صحيح) [٥] - ٥٣٨٣

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِذَا رَأَوْا بِالْأَعْمَالِ فِتْنًا قَطَعَ اللَّيْلُ الْمُظْلِمَ يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَيُمْسِي كَافِرًا وَيُمْسِي مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا يَبِيعُ بَيْنَهُ بَعْضُ مَنْ الدُّنْيَا." رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

2) వివరణ-5382: ఈ 'హదీసు' ద్వారా తెలిసిన విషయం ఏమిటంటే, అల్లాహ్(త) మరియు ఆయన ప్రవక్త (స) ఆదేశాలను, ఉపదేశాలనూ అనుసరిస్తూ ఉంటే అల్లాహ్ (త) సంతోషించి ప్రపంచంలో విశాలమైన ఉపాధి ప్రసాదిస్తాడు. పరలోకంలో సాఫల్యం ప్రసాదిస్తాడు. దానికి వ్యతిరేకంగా చేస్తే, అల్లాహ్(త) కల్లోలాలకు, ఉపద్రవాలకు గురిచేస్తాడు.

5383. (5) [3/1482-ద్వడం]

అబూ హురైరహ్ (ర) కథనం: ప్రవక్త (స) ప్రవచనం, "అంధకారమైన, కఠినమైన ఉపద్రవాలు, కల్లోలాలు రాక ముందే సత్కార్యాల్లో ముందడుగు వేయండి, ఎందుకంటే భవిష్యత్తులో కారు చీకటి రాత్తుల్లో నల్లని ఉపద్రవాలు జనిస్తాయి. అప్పుడు ఏ మంచి విషయమూ అర్థం కాదు. మనిషి ఉదయం విశ్వాసస్థితిలో లేస్తాడు. కల్లోలాలు, ఉప ద్రవాల వల్ల సాయంత్రం అవిశ్వాసిగా మారిపోతాడు. సాయంత్రం విశ్వాసిగా ఉంటాడు. ఉదయం అవిశ్వాసి అయి పోతాడు. తన నీతి నిజాయితీలను ప్రాపంచిక స్వల్ప లాభాల కోసం అమ్మివేస్తాడు." ³ (ముస్లిమ్)

(١٤٨٢/٣) (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ) [٦] - ٥٣٨٤

وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "سَتَكُونُ فِتْنٌ الْقَاعِدُ فِيهَا خَيْرٌ مِنَ الْقَائِمِ وَالْقَائِمُ فِيهَا خَيْرٌ مِنَ الْمَائِيهِ وَالْمَائِيهِ فِيهِ خَيْرٌ مِنَ السَّاعِي مَنْ تَسَرَّفَ لَهَا تَسْتَشْرِفُهُ فَمَنْ وَجَدَ مَلْجَأً أَوْ مَعَادًا فَلْيَعِذْ بِهِ". مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

وَفِي رَوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ قَالَ: "تَكُونُ فِتْنَةٌ النَّائِمُ فِيهَا خَيْرٌ مِنَ الْبَظْطَانِ وَالْبَظْطَانُ خَيْرٌ مِنَ الْقَائِمِ وَالْقَائِمُ فِيهَا خَيْرٌ مِنَ السَّاعِي فَمَنْ وَجَدَ مَلْجَأً أَوْ مَعَادًا فَلْيَسْتَعِذْ بِهِ".

5384. (6) [3/1482-ఏకీభవితం]

అబూ హురైరహ్ (ర) కథనం: ప్రవక్త (స) ప్రవచనం, "భవిష్యత్తులో చాలాపెద్ద ఉపద్రవాలు బహిరగతం అవుతాయి. ఈ ఉపద్రవాల కాలంలో కూర్చున్నవాడు, నిలబడిన వాడి కంటే నయం, నిలబడినవాడు నడిచేవాడి కంటే నయం, మెల్లగా నడిచేవాడు ఉపద్రవాలపైపు పరిగెత్తే వానికంటే నయం, ఉపద్రవాలపైపు తొంగిచూస్తే ఉపద్రవాలు కూడా తొంగి చూస్తాయి. ఎక్కడైనా శరణుపొందే స్థలం కనిపిస్తే, అక్కడ శరణు తీసుకోవాలి." ⁴ (బుఖారీ, ముస్లిమ్)

3) వివరణ-5383: అంటే కారు మేఘాల్లా ఉపద్రవాలు, కల్లో లాలు వ్యాపిస్తాయి. అందులో సత్కార్యాలను పరికించటం కష్టం అవుతుంది. మనిషి ఇటువంటి క్లిష్ట పరిస్థితులకు గురయి అవిశ్వాసిగా, మార్గభ్రష్టత్వానికి గురవుతాడు. అల్లాహ్ (త) మనందర్ని వీటి నుండి కాపాడుగాక! ఆమీన్!

4) వివరణ-5384: ఈ 'హదీసు'లో ప్రవక్త (స) తర్వాత బహిరగతమయ్యే ఉపద్రవాల గురించి సూచించడం

జరిగింది. ఉదా: 'ఉస్మాన్ (ర) వీరమరణం, పరిష్కారం కాని ఈ ఉపద్రవంలో తక్కువగా ప్రయత్నించేవాడు. అధికంగా ప్రయత్నించేవాని కంటే ఉత్తముడు. అందువల్లే అనేకమంది ప్రవక్త (స) అనుచరులు ఉపద్రవ కాలంలో ఏకాంతాన్ని అనుసరించారు. (తుహ్ ఫతుల్ అఖ్బయర్)

ఇమామ్ నవవీ అభిప్రాయం: ముస్లిములు పరస్పరం చంపు కోరాదు. ఉపద్రవాల్లో పాల్గొనకుండా వేరుగా ఉండాలి. ఇతరులను చంపుతున్నప్పుడు రక్షించాలి. కొందరు తన్ను తాను రక్షించడం ధర్మసమ్మతమని, రక్షించడం తప్పనిసరి అని పేర్కొన్నారు. ఉపద్రవాల్లో సత్కార్యాన్ని అనుసరించాలి. సత్య వంతులకు సహాయం చేయాలి. ద్రోహులతో పోరాడాలి. విషయం అర్థం కానపుడు ఏకాంతం అనుసరించాలి.

అబూ బకీరహ్ (ర) కథనం: ప్రవక్త (స) ప్రవచనం, "భవిష్యత్తులో అనేక ఉపద్రవాలు తలెత్తుతాయి. గుర్తుంచుకోండి! ఆ ఉపద్రవాల తర్వాత వాటన్నిటికంటే మొరమైన ఉపద్రవం తలెత్తుతుంది. దాని తరువాత వాటి కంటే కఠినమైన ఉపద్రవం తలెత్తుతుంది. ఆ సమయంలో కూర్చున్నవ్యక్తి నడిచే వాడి కంటే ఉత్తముడు. నడిచేవాడు పరిగెత్తేవాని కంటే ఉత్తముడు. గుర్తుంచుకోండి! ఇటువంటి ఉపద్రవాలు తలెత్తితే, ఒంటిలు ఉన్నవారు, అవి అడవిలో మేస్తుంటే అతడు తన ఒంటిల వద్దకు వెళ్ళిపోవాలి. అంటే పల్లె, పట్టణం వదలి కొండలపై, అడవుల్లోకి వెళ్ళి నివసించాలి. మేకలున్నవారు, తమ మేకల్ని తీసుకొని అడవుల్లోనికి వెళ్ళి నివాసం ఏర్పరచుకోవాలి. పట్టణాలు, నగరాలు వదలి వేయాలి. ఉపద్రవాలు కొనసాగుతున్నప్పుడు ఒంటిలు, మేకలు లేకపోతే భూమి మాత్రమే ఉంటే, అతడు తన భూమిలోనికి వెళ్ళిపోవాలి,' అని అన్నారు. ఒక వ్యక్తి, 'ఓ ప్రవక్తా! ఒకవేళ ఎవరి వద్దైనా ఒంటి, మేక, భూమి లేకపోతే ఏం చేయాలి' అని విన్నవించుకున్నాడు, దానికి ప్రవక్త (స) 'అతడు తన కరవాలాన్ని రాతి మీద కొట్టి దాన్ని పనికి రాకుండా చేయాలి. ఆ తరువాత ఏవిధంగానైనా రక్షించుకోవటానికి ప్రయత్నించాలి.' ఆ తరువాత ప్రవక్త (స) ఇలా ప్రార్థించారు: "ఓ అల్లాహ్! నేను నీ ఆదేశాలను అంద జేసాను," అని అన్నారు. ఒక వ్యక్తి, "ఓ ప్రవక్తా! ఆ ఉపద్రవంలో పాల్గొనమని నన్ను బలవంతం చేసి, నన్ను ఎవరో ఒకరు చేర్చు కుంటే, అక్కడ ఎవరైనా నాపై దాడి చేసినా, లేదా బాణం వదలి,

ముస్లిమ్ ఉల్లేఖనంలో ఇలా ఉంది, "ప్రవక్త (స) ప్రవచనం, "భవిష్యత్తులో ఉపద్రవం తలెత్తుతుంది. అందులో నిద్రపోయే వాడు, మేల్కొన్నవాడి కంటే ఉత్తముడు, మేల్కొనిఉన్నవాడు నిలబడినవాడి కంటే ఉత్తముడు, నిలబడినవాడు పరిగెత్తేవాని కంటే ఉత్తముడు. అప్పుడు ఎవరైనా రక్షణ పొందే స్థలం పొందితే వెంటనే అందులో ప్రవేశించి రక్షణ పొందాలి."

(۱۴۸۲/۳) (صحیح) [۷] - ۵۳۸۵

وَعَنْ أَبِي بَكْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّهَا سَتَكُونُ فِتْنٌ أَلَا تُمْ تَكُونُونَ فِتْنٌ أَلَا تُمْ تَكُونُونَ فِتْنَةً الْقَاعُ خَيْرٌ مِنَ الْمَاشِي فِيهَا وَالْمَاشِي فِيهَا خَيْرٌ مِنَ السَّاعِي إِلَيْهَا أَلَا فَإِذَا وَقَعَتْ فَمَنْ كَانَ لَهُ إِبِلٌ فَلْيَلْحَقْ بِإِبِلِهِ وَمَنْ كَانَ لَهُ غَنَمٌ فَلْيَلْحَقْ بِغَنَمِهِ وَمَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَلْيَلْحَقْ بِأَرْضِهِ." فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ إِبِلٌ وَلَا غَنَمٌ وَلَا أَرْضٌ؟ قَالَ: "يَعْمَدُ إِلَى سَيْفِهِ فَيَنْقُصُ عَلَى حَذِّهِ بَحْرًا ثُمَّ لَيْحُجُ إِنْ اسْتَطَاعَ النِّجَاءَ اللَّهُمَّ هَلْ بَلَغَتْ؟" "ثَلَاثًا." فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ أَكْرَهْتُ حَتَّى يُنْطَلِقَ بِي إِلَى أَحَدِ الصَّفَيْنِ فَضَرَبَنِي رَجُلٌ بِسَيْفِهِ أَوْ بَجِيءٍ سَهْمٍ فَيَقْتُلُنِي؟ قَالَ: "يَبُوءُ بِإِيْمِهِ وَإِيْمِكَ وَيَكُونُ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ." رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

5385. (7) [3/1482-దృఢం]

అబూ బకర్(ర) కథనం: ప్రవక్త(స) ప్రవచనం: "నిస్సందేహంగా భవిష్యత్తులో ఉపద్రవాలు తలెత్తుతాయి. గుర్తుంచుకోండి, మళ్ళీ ఉపద్రవాలు తలెత్తుతాయి. గుర్తుంచుకోండి, ఆ తరువాత ఒక మహా ఉపద్రవం తలెత్తుతుంది. అందులో కూర్చున్న వాడు నడిచే వాడి కంటే, నడిచేవాడు పరిగెత్తే వాడి కంటే ఉత్తముడు. గుర్తుంచుకోండి, ఉపద్రవాలు తలెత్తినప్పుడు, అడవిలో ఒంటిలు ఉన్నవారు వాటిదగ్గరకు వెళ్ళి పోవాలి. మేకలున్నవారు వాటిదగ్గరకు వెళ్ళి పోవాలి. భూమి ఉన్నవారు, తన భూమివద్దకు వెళ్ళి పోవాలి," అని అన్నారు. అప్పుడు ఒక వ్యక్తి, "ఒంటిలు

మేకలు భూమి లేనివారు ఏమి చేయాలి?" అని విన్నవించుకున్నాడు. దానికి ప్రవక్త(స) అతడు తన కరవాలం రాతిపై కొట్టి తెచ్చి, ఉపద్రవాల ప్రాంతం నుండి పారిపో గలిగితే పారిపోవాలి," అని పలికి, 'ఓ అల్లాహ్ (త) నేను నీ ఆదేశాలను నీదాసులకు అంద జేశానా?' అని అన్నారు. ఇలా మూడుసార్లు పలికారు. అప్పుడు ఒకవ్యక్తి, 'ఓ అల్లాహ్ ప్రవక్తా ఒకవేళ ఇద్దరు విరోధుల్లో ఒకరు నన్ను బలవంతంగా తన వర్గం వద్దకు తీసుకుపోతే లేదా ఎవరైనా నన్ను తన కరవాలంతో చంపి వేసినా లేదా ఏదైనా బాణం వచ్చి నాకు తగిలి, నేను మరణిస్తే, హంతకుని గురించి మీ ఆదేశం ఏమిటి?' అని విన్నవించు కున్నాడు. దానికి ప్రవక్త (స) అతడు అతడి పాపం, నీ పాపం తీసుకొని తిరిగి వెళతాడు. ఇంకా అతడు నరకవాసునిగా పరిగణించబడతాడు." (ముస్లిమ్)

(۱۴۸۲/۳) (صحیح) [۸] - ۵۳۸۶

وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَكُونُ خَيْرٌ مَالِ الْمُسْلِمِ غَنَمٌ يَتَّبِعُ بِهَا شَعَفَ الْجِبَالِ وَمَوَاقِعَ الْقَطْرِ يَفِرُّ بِدِينِهِ مِنَ الْفِتَنِ." رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

5386. (8) [3/1482-దృఢం]

అబూ సయ్యాద్ (ర) కథనం: ప్రవక్త (స) ప్రవచనం, "భవిష్యత్తులో ముస్లిముల అమూల్య సంపద మేకలు అవుతాయి. మేకలను తీసుకొని కొండలపై వర్షం పడే ప్రదేశాల్లోకి వెళ్ళడం జరుగుతుంది. ఈవిధంగా తన ధర్మాన్ని, విశ్వాసాన్ని రక్షించుకోవటానికి ఉపద్రవ ప్రదేశాలనుండి పారి పోవడం జరుగుతుంది. (బుఖారీ)

(۱۴۸۳/۳) (متفق عليه) [۹] - ۵۳۸۷

وَعَنْ أَسْمَاءَ بِنِ زَيْدٍ قَالَ: أَشْرَفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أَطَمٍ مِنْ أَطَامِ الْمَدِينَةِ فَقَالَ: "هَلْ تَرَوْنَ مَا أَرَى؟" قَالُوا: لَا. قَالَ: "فَإِنِّي لَأَرَى الْفِتْنَ خِلَالَ يَبُوتِكُمْ كَوْفَعِ الْمَطَرِ."

5387. (9) [3/1483-ఏకీభవితం]

ఉసామా బిన్ 'జైద్ (ర) కథనం: ప్రవక్త (స) మదీనాహ్ మునవ్వరహ్లోని ఒక ఎత్తైన గుట్టపై ఎక్కి అనుచరులను ఉద్దేశించి, "నేను చూస్తున్న విషయాన్ని మీరు కూడా చూస్తున్నారా?" అని అన్నారు. దానికి అనుచరులు, 'లేదు,' అని అన్నారు. అప్పుడు ప్రవక్త (స), "నేను ఉపద్రవాలను చూస్తున్నాను. అవి మీ

అది నాకు తగిలితే నేను చంపివేయబడితే నా గురించి మీ అభిప్రాయం ఏమిటి?" అని విన్నవించుకున్నాడు. దానికి ప్రవక్త (స), "నిన్ను చంపినవాడు నీకు, అతనికి చెందిన పాపాలను మోస్తూ నరకంలో ప్రవేశిస్తాడు. నీవు వీరమరణం పొందుతావు, ఇది మహత్తరమైన సాఫల్యం." (ముస్లిమ్)

ఇళ్ళపై, నివాసాలపై కురుస్తున్నాయి. వర్షం కురుస్తున్నట్లు" అని అన్నారు.⁵ (బుఃఖారీ, ముస్లిమ్) (10) [۱۰] - (صحيح) (۱۴۸۳/۳)

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "هَلَكَةُ أُمَّتِي عَلَى يَدَي غُلَمَةٍ مِنْ فَرِيشٍ". رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

5388. (10) [3/1483-దృఢం]

అబూ హురైరహ్ (ర) కథనం: ప్రవక్త (స) ప్రవచనం "నా అనుచర సంఘం వివాశనం ఖురైష్ కు చెందిన కొందరు యువకుల ద్వారా జరుగుతుంది." ⁶ (బుఃఖారీ)

(10) [۱۱] - (متفق عليه) (۱۴۸۳/۳)

وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَقْتَرِبُ الزَّמَانُ وَيُبْضُ الْعِلْمُ وَتُظْهَرُ الْفِتْنُ وَيَلْقَى الشَّحُّ وَيَكْثُرُ الْهَرَجُ". قَالُوا: وَمَا الْهَرَجُ؟ قَالَ: "الْقِتْلُ". مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

5389. (11) [3/1483-ఏకీభవితం]

అబూ హురైరహ్ (ర) కథనం: ప్రవక్త (స) ప్రవచనం, "కాలం త్వరగా గడుస్తుంది, దార్మిక విద్య క్రమంగా నశిస్తుంది. ఉపద్రవాలు బహిర్గతం అవుతాయి. ప్రాపంచిక వాంఛలు, కోరికలు సర్వసాధారణం అయిపోతాయి, 'హర్ద్ అధికం అవుతుంది,' అని అన్నారు. ప్రజలు, 'ఓ ప్రవక్తా! 'హర్ద్ అంటే ఏమిటి?' అని అన్నారు. దానికి ప్రవక్త (స) యుద్ధాలు, దాడులు, రక్తపాతాలు,' అని అన్నారు.⁷ (బుఃఖారీ)

5) వివరణ-5387: అంటే భవిష్యత్తులో మీ ఇళ్ళపై ఉపద్రవాల, కల్లోలాలు వర్షం కురుస్తుందని ప్రవక్త (స) భవిష్యవాణి పలికారు. ప్రవక్త (స) భవిష్యవాణి నిజమయింది. 'ఉస్మాన్ (ర)ను మదీనహ్ మునవ్వరహ్ లో చుట్టుముట్టి చంపటం జరిగింది. 'ఉస్మాన్ (ర) వీర మరణం పొందారు. ఆ సమయంలో మదీనహ్ మునవ్వరహ్ వీధుల్లో ఉపద్రవమే కాన వచ్చేది. ఇంకా పరస్పరం రక్తపాతం, సిప్సీన్ యుద్ధం, జమల్ యుద్ధం, కరీబలా యుద్ధం మొదలైనవి సంభవించాయి. అంటే ప్రవక్త (స) వీటిని గురిచే సూచించినట్లు అనిపిస్తుంది.

6) వివరణ-5388: ఈ భవిష్యవాణి జరిగితిరింది. 'ఉస్మాన్ (ర), 'హుసైన్ (ర)ల వీరమరణాల ద్వారా బహిర్గతం అయ్యింది.

7) వివరణ-5389: అంటే ప్రజలు ఐహికవాంఛల్లో, సుఖాల్లో నిమగ్నులయి పోతారు. వారికి ఒక సంవత్సరం ఒక నెలలా, ఒక వారం ఒక దినంలా గడుస్తుంది.

(۱۴۸۳/۳) (صحيح) [۱۲] - ۵۳۹۰

وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَذْهَبُ الدُّنْيَا حَتَّى يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا يَبْرِي الْقَاتِلُ فِيهِ قَتْلٌ؟ وَلَا الْمَقْتُولُ فِيهِ قِتْلٌ؟ فَقِيلَ: كَيْفَ يَكُونُ ذَلِكَ؟ قَالَ: "الْهَرَجُ الْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

5390. (12) [3/1483-దృఢం]

అబూ హురైరహ్ (ర) కథనం : ప్రవక్త (స), "ప్రజలు పరస్పరం ఎలా తోచితే అలా చంపుకుంటారు, చంపే వారు ఎందుకు చంపుకుంటున్నారో తెలుసుకోరు, మరణించేవారు ఎందుకు చంపబడుతున్నారో తెలుసుకోరు. ఈకాలం రానంతవరకు ప్రళయం సంభవించదు, " అని ప్రవచించారు. దానికి ప్రజలు, 'అదెలా జరుగుతుంది?' అని అన్నారు. అప్పుడు ప్రవక్త (స), 'యుద్ధాలు, ఉపద్రవాల కాలం వస్తుంది, ఇటువంటి అదర్శయుద్ధాల్లో చంపేవాడు, చంప బడినవాడు ఇద్దరూ నరకంలోనికి వెళతారు,' అని అన్నారు. (ముస్లిమ్)

(12) [۱۳] - (صحيح) (۱۴۸۳/۳)

وَعَنْ مَعْلَى بْنِ يَسَارٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "الْعِبَادَةُ فِي الْهَرَجِ كَهَجْرَةِ إِلَيَّ". رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

5391. (13) [3/1483-దృఢం]

మ'అఖల్ బిన్ యసార్ (ర) కథనం: ప్రవక్త (స) ప్రవచనం, "ఉపద్రవాలు, కల్లోలాలు, యుద్ధాల కాలంలో దైవారాధన చేస్తే దానికి నా వైపు వలసరావటానికి సమానంగా పుణ్యం లభిస్తుంది." ⁸ (ముస్లిమ్)

(13) [۱۴] - (صحيح) (۱۴۸۳/۳)

وَعَنْ الزُّبَيْرِ بْنِ عَدِيٍّ قَالَ: أَتَيْنَا أَسْنَ بْنَ مَالِكٍ فَسَكَّرَنَا إِلَيْهِ مَا نَلْقَى مِنَ الْحَجَّاجِ. فَقَالَ: "اصْبِرُوا فَإِنَّهُ لَا يَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ إِلَّا

లేదా రాత్రీపగలు సమానం అయిపోతాయి. లేదా రాత్రీపగలు చిన్నవైపోతాయి. అంటే ఇవన్నీ ప్రళయ సూచనలు. లేదా దుర్మార్గాలు, కల్లోలాలు చాలా దగ్గరకు వచ్చేస్తాయి. అల్లాహ్ (త)ను ప్రార్థించే వారెవరూ ఉండరు. లేదా ప్రభుత్వాలు త్వరగా మారు తుంటాయి. లేదా వయస్సులు తగ్గుతూ ఉంటాయి. లేదా కాలం నుండి శుభం దూరమవుతూ ఉంటుంది మొదలైనవి.

8) వివరణ-5391: ఎందుకంటే ఇటువంటి కాలంలో వినయ విధేయతలతో, భక్తి శ్రద్ధలతో ఆరాధన జరుగుతుంది. అందు వల్ల దానికి పుణ్యం కూడా అధికంగానే లభిస్తుంది.

الَّذِي بَعْدَهُ أَشْرَمُنْهُ حَتَّى تَلْقُوا رَبَّكُمْ". سَمِعْتُهُ مِنْ نَبِيِّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

5392. (14) [3/1483-ద్వదం]

'జుబైర్ బిన్ 'అదీ (ర) కథనం: మేము అనస్ బిన్ మాలిక్ వద్దకు వెళ్ళాము. 'హజ్జాజ్ దుర్గాల్లు, హింసల గురించి ఫిర్యాదు చేసాము. దానికి అతను "మీరు సహనం, ఓర్పు వహించండి. రాబోయే కాలం గడిచిన కాలం కన్నా హీనంగా ఉంటుంది. దాని తరువాత దానికంటే హీనమైన కాలం వస్తుంది. చివరికి మీరు అల్లాహ్ ను కలుసుకుంటారు, అంటే మరణం. ఈ మాటలు నేను ప్రవక్త (స) ద్వారా విన్నాను," అని అన్నారు. (బుఖారీ)

الرَّصْلُ الثَّانِي

(١٥) - ٥٣٩٣ (ضعيف) (١٤٨٣/٣)

عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ: وَاللَّهِ مَا أَدْرِي أَسْبَى أَصْحَابِي أَمْ تَنَاسَوْا؟ وَاللَّهِ مَا تَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ قَائِدٍ فَتَنَتْهُ إِلَى أَنْ تَقْضَى الدُّنْيَا يَبْلُغُ مِنْ مَعَهُ ثَلَاثَ مِائَةٍ فَصَاعِدًا إِلَّا قَدْ سَمَّاهُ لَنَا بِاسْمِهِ وَاسْمَ أَبِيهِ وَاسْمَ قَبِيلَتِهِ. رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.

5393. (15) [3/1483-బలహీనం]

హుజైఫహ్ (ర) కథనం: 'అల్లాహ్(త) సాక్షి! నా మిత్రులు మరచిపోయారని, లేదా మరచి పోయామని చెబుతున్నారని భావించను. వాస్తవం ఏమిటంటే వాళ్ళు మరచిపోలేదు. అల్లాహ్ సాక్షి! ప్రవక్త (స) ఈ నాటి నుండి తీర్పుదినం వరకు ఉపద్రవాలు సృష్టించే ఎటువంటి వ్యక్తిని వదలిపెట్టలేదు.' అంటే ఉపద్రవాలు సృష్టించే వ్యక్తి గురించి అతని అనుచరుల సంఖ్య 300 లేదా 300 కంటే అధికంగా ఉంటారు. చివరికి మాకు వాడి తండ్రి గురించి, అతని తెగ గురించి పేర్లతో సహా తెలిపారు." (అబూ దావూద్)

(١٦) - ٥٣٩٤ (صحيح) (١٤٨٤/٣)

وَعَنْ ثَوْبَانَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّمَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الْيَأْسَ الْمُضِلِّينَ. وَإِذَا وَضِعَ السَّيْفُ فِي أُمَّتِي لَمْ يَرْفَعْ عَنْهُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ". رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ.

5394. (16) [3/1484-ద్వదం]

సౌబాన్ (ర) కథనం: ప్రవక్త (స) ప్రవచనం, "నేను నా అనుచర సమాజం విషయంలో ధర్మవ్యతిరేక నాయకులు, పండితుల పట్ల భయపడుతున్నాను. ఈ

కరవాలం నా అనుచర సమాజంలో కొనసాగితే తీర్పు దినం వరకు ఆగదు. అంటే నా అనుచర సమాజంలో హత్యలు, యుద్ధాలు, ఉపద్రవాలు ప్రారంభం అవుతాయి. అవి ప్రళయంతోనే ఆగుతాయి." (అబూ దావూద్, తిర్మిజీ)

(١٧) - ٥٣٩٥ (حسن) (١٤٨٤/٣)

وَعَنْ سَفِينَةَ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "الْخِلَافَةُ ثَلَاثُونَ سَنَةً ثُمَّ تَكُونُ مَلَكًا". ثُمَّ يَقُولُ سَفِينَةُ: أُمْسِكْ خِلَافَةَ أَبِي بَكْرٍ سَنَتَيْنِ وَخِلَافَةَ عُمَرَ عَشْرَةَ وَعُثْمَانَ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ وَعَلِيَّ سَنَةً. رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَبُو دَاوُدَ.

5395. (17) [3/1484-ప్రామాణికం]

సఫీనహ్ (ర) కథనం: ప్రవక్త (స)ను ఇలా ప్రవచిస్తూ ఉండగా విన్నాను, 30 సంవత్సరాల వరకు ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయం ప్రకారం పరిపాలన సాగుతుంది. ఆ తరువాత రాజరికం వస్తుంది. సఫీనహ్ ఇలా అన్నారు, "అబూ బకర్ పరిపాలన 2 సంవత్సరాలు, 'ఉమర్ పరిపాలన 10 సంవత్సరాలు, 'ఉస్మాన్ పరిపాలన 12 సంవత్సరాలు, 'అలీ పరిపాలన 4 సంవత్సరాలు." ¹⁰ (అహ్మద్, తిర్మిజీ, అబూ దావూద్)

(١٨) - ٥٣٩٦ (لم تتم دراسته) (١٤٨٤/٣)

وَعَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ: قُلْتُ "يَا رَسُولَ اللَّهِ أَكُونُ بَعْدَ هَذَا الْخَيْرِ شَرًّا كَمَا كَانَ قَبْلَهُ شَرًّا؟" قَالَ: "نَعَمْ". قُلْتُ: "فَمَا الْعِصْمَةُ؟" قَالَ: "السَّيْفُ". قُلْتُ: "وَهَلْ بَعْدَ السَّيْفِ بَقِيَّةٌ؟" قَالَ: "نَعَمْ تَكُونُ إِمَارَةً عَلَى أَقْدَاءٍ وَهَذِهِ عَلَى دَحَنٍ". قُلْتُ: "ثُمَّ مَاذَا؟" قَالَ: "ثُمَّ نَيْسًا دَعَا"

9) వివరణ-5394: ఈ 'హదీసు'ద్వారా ప్రజల్లో హత్యలు, హింసలు వారి అజ్ఞానం వల్ల జరుగుతాయని తెలిసింది. పరస్పర భేదాభిప్రాయాలు ఒక భయంకరమైన ఉపద్రవానికి కారకం అవుతాయి. ఈ కారణం వల్ల ఉపద్రవాలు, కల్లోలాలు ద్వారా నేలపై సంభవించిన మొదటి అధర్మ హత్య 'ఉస్మాన్ (ర) ది. ఇప్పుడు ఈ దుర్మార్గాలు, హత్యలు ప్రళయం వరకు ఆగవు.

10) వివరణ-5395: ఈ నలుగురి పరిపాలన ప్రవక్త (స) పద్ధతి ప్రకారం ఉండేది. వీరి పరిపాలనాకాలంలో ఎటువంటి హింసా, దౌర్జన్యాలు జరగలేదు. వీరి పరిపాలన కాలం మొత్తం: 29 స. 7 నెలలు. వీరందరూ ఖలీఫాల్లే. అబూ బకర్: 2 సం. 4 నెలలు; 'ఉమర్: 10 సం. 6 నెలలు; 'ఉస్మాన్: 12 స; 'అలీ: 4 స. 9 నెలలు, 'హసన్: 5 నెలలు.

الصَّلَالِ فَإِنْ كَانَ لِلَّهِ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةٌ جَلَدَ ظَهْرَكَ وَخَذَ مَالَكَ فَأَطَعَهُ وَإِلَّا فَمُتْ وَأَنْتَ عَاضٌ عَلَى جَذَلِ شَجَرَةٍ". قُلْتُ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: "ثُمَّ يَخْرُجُ الدَّجَالُ بَعْدَ ذَلِكَ مَعَهُ نَهْرٌ وَنَارٌ فَمَنْ وَقَعَ فِي نَارِهِ وَجَبَ أَجْرُهُ وَحُطَّ وَزَرَهُ وَمَنْ وَقَعَ فِي نَهْرِهِ وَجَبَ وَزَرُهُ وَحُطَّ أَجْرُهُ". قَالَ قُلْتُ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: "ثُمَّ يَنْتَجِ الْمُهْرُ فَلَا يَرْكَبُ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ".

وَفِي رَوَايَةٍ: "هَذُنَّ عَلَى دَخَنٍ وَجَمَاعَةٍ عَلَى أَفْدَاءٍ". قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ الْهَذُنُّ عَلَى اللَّحْنِ مَا هِيَ؟ قَالَ: "لَا تَرْجِعْ قُلُوبُ أَقْوَامٍ كَمَا كَانَتْ عَلَيْهِ". قُلْتُ: بَعْدَ هَذَا الْخَيْرِ شَرٌّ؟ قَالَ: "فَقِنَّةٌ عَمِيَاءَ صَمَاءَ عَلَيْهِمَا دَعَا عَلَى أَبْوَابِ النَّارِ فَإِنْ مِتُّ يَا حَبِيبَةَ وَأَنْتَ عَاضٌ عَلَى جَذَلِ خَيْرٍ لَكَ مِنْ أَنْ تَتَّبَعَ أَحَدًا مِنْهُمْ". رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.

5396. (18) [3/1484-అపరిశోధితం]

హుజైఫహ్ (ర) కథనం: నేను ప్రవక్త (స)ను, 'ఓ ప్రవక్తా! ఈ మంచి కాలం తర్వాత చెడ్డకాలం కూడా వస్తుందా? ఇస్లామ్ కు ముందు అవిశ్వాసులు, పాపాత్ములు ఉన్నట్లు, ఇస్లామ్ తర్వాతకూడా ఉంటారా?' అని విన్నవించుకున్నాను. ప్రవక్త (స), 'అవును,' అని అన్నారు. దానికి నేను, 'ఓప్రవక్తా! దాన్నుండి తప్పించుకోవటం ఎలా సాధ్యం?' అని ప్రశ్నించాను. దానికి ప్రవక్త (స) 'కరవాలం ద్వారా అంటే వారిని ఎదుర్కొని,' అని అన్నారు. ప్రవక్త (స) తర్వాత కొంత మంది ఇస్లామ్ ను త్యజించారు. అబూ బకర్ (ర) వారితో యుద్ధం చేసి ఆ ఉపద్రవాన్ని పరిష్కరించారు. మళ్ళీ నేను "ఈ కరవాలాన్ని ఉపయోగించిన తర్వాత ముస్లిములు మిగిలి ఉంటారా?" అని ప్రశ్నించాను. దానికి ప్రవక్త(స)'అవును కాని అప్పటి పరిపాలన ఇస్లామీయ పరిపాలన ఉండదు. కల్లోలాలు, ఉపద్రవ వాల ద్వారా స్థిరపరచటం జరుగుతుంది. పైకి మాత్రం ఇస్లామీయ ప్రభుత్వంలా కనబడుతుంది. కాని లోపల వారిహృదయాలు అపరిశుద్ధంగా ఉంటాయి. ధూళితో నిండి ఉంటాయి. కాని చూడటానికి చాలా అందంగా ఉంటాయి. దగా, మోసాలపై ఒప్పందాలు జరుగుతాయి,' అని అన్నారు. దానికి నేను, 'ఓ ప్రవక్తా! మరేం జరుగుతుంది,' అని అడిగాను. ప్రవక్త (స) ఆ తరువాత ఒక సంఘం పుడుతుంది. అది మార్గ భ్రష్టత్వం, మోసం, ద్రోహం వైపు పిలుస్తుంది. ఒకవేళ ఎక్కడైనా ముస్లిం పాలకులు ఉంటే వారు దుర్మార్గులు, అధర్ములు, అసత్యవంతులు మిమ్మల్ని హింసించే వారు అయి ఉంటారు. మీ ధన

సంపదలను లాక్కుం టారు. అప్పుడు కూడా ధర్మ సమ్మతమైన విషయాల్లో వారికి విధేయత చూపాలి. వారికి ద్రోహం చేయరాదు. ఒకవేళ ముస్లిం పాలకులు లేకపోతే, అధర్మ వర్గాలకు దూరంగా ఉండండి. చెట్టు క్రింద ఏకాంతం అనుసరించండి. అడవుల్లో జీవితం కొనసాగించండి. మీకు కష్టాలు భరించవలసి వచ్చినా సరే. తినరాని వస్తువులు తిని జీవితం గడపవలసి వచ్చినా సరే,' అని అన్నారు. ఆ తర్వాత నేను, 'ఓ ప్రవక్తా! ఆ తరువాత ఏం జరుగుతుంది,' అని విన్నవించుకున్నాను. అప్పుడు ప్రవక్త (స), 'ఆ తరువాత దజ్జాల్ బహర్గతం అవుతాడు, వాడివెంట నీటికాలువ మరియు అగ్ని అంటే చల్లదనం, వేడి ఉంటాయి. వాడు ప్రజలను నేను దైవాన్నని, నన్ను ఆరాధించమని బలవంతం చేస్తాడు. వాడిని దైవంగా విశ్వసించని వారిని అగ్నిలో పడ వేస్తాడు. విశ్వసించినవారిని నీటిలో. అగ్నిలో పడినవాడు వీరమరణం పొందుతాడు. అతని ప్రతిఫలం అతనికి దక్కి తీరుతుంది. అతని పాపాలను క్షమించటం జరుగుతుంది. నీటిలో పడిన వాడికి అతని పాపం చుట్టుకుంటుంది. అతని పుణ్యం నాశనం అవుతుంది,' అని అన్నారు. నేనీలా అన్నాను, 'ఓ ప్రవక్తా! ఆ తరువాత ఏం జరుగుతుంది అని ప్రశ్నించాను. దానికి ప్రవక్త (స), 'ఆ తరువాత సుఖ విలాసాలకాలం వస్తుంది. ప్రజలు గుర్రాలు పెంచుతారు. దానివల్ల సంతానం కలుగుతుంది. కాని దానిపై స్వారీ మాత్రం జరగదు. అంటే అవి స్వారీ చేయటానికి పనికిరావు. అంటే తీర్పుదినం ఆసన్నం అవుతుంది. ఇంకా ఇది 'ఈసా (అ) కాలం అయి ఉంటుంది. అతని కాలంలో ఎవరూ అవిశ్వాసులుగా ఉండరు. అప్పుడు యుద్ధం చేసే అవసరం ఉండదు."

మరో ఉల్లోఖనంలో ఇలా ఉంది: "మోసం, ద్రోహంపై ఒప్పందాలు జరుగుతాయి. ఒక వర్గం కాపట్టంతో కూడుకొని ఉంటుంది," అని అన్నారు. దానికి నేను, 'ద్రోహం, మోసాలపై ఒప్పందం అంటే ఏమిటి,' అని అడిగాను. దానికి ప్రవక్త (స) సమాధానం ఇస్తూ, 'ప్రజల హృదయాలు కేవలం విశ్వాసంతో నిండి ఉండవు, ముందు ఉన్నట్లు' అని అన్నారు. దానికి నేను, 'ఓ ప్రవక్తా! ఆ కాలం తరువాత చెడ్డ కాలం వస్తుందా?' అని ప్రశ్నించాను. దానికి ప్రవక్త (స), 'అవును, అంధకార యుగం వస్తుంది. ఆ కల్లోల ద్వారం వద్ద కూర్చోని

ప్రజలు నరకం వైపు పిలుస్తారు. హుజ్జేఫహా! ఒకవేళ నీవు ఇటువంటి కాలంలో బ్రతి కుంటే, ఇటువంటి కల్లోల పూరిత ప్రజలకు దూరంగా ఉండు. నీకు అనేక కష్టాలు భరించవలసి వస్తుంది. కర్రలు నమిలే పరిస్థితి వస్తుంది. అయితే నీవు ఆ స్థితిలోనే ఉండాలి. అందులోనే నీకు శుభం ఉంది. నీవు వారిని ఎంత మాత్రం అనుసరించ కూడదు." (అబూ దావూద్)

(٥٣٩٧ - [١٩] (لم تتم دراسته) (١٤٨٥/٣)

وَعَنْ أَبِي دُرٍّ قَالَ: كُنْتُ رَدِيْفًا خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا عَلَى جِمَارٍ فَلَمَّا جَاوَزْنَا بَيُوتَ الْمَدِينَةِ قَالَ: "كَيْفَ بَكَ يَا أَبَا دُرٍّ إِذَا كَانَ بِالْمَدِينَةِ جُوعٌ تَقُومُ عَنْ فِرَاشِكَ وَلَا تَبْلُغُ مَسْجِدَكَ حَتَّى يُجْهَكَ الْجُوعُ؟" قَالَ قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: "تَعَفَّفُ يَا أَبَا دُرٍّ". قَالَ: "كَيْفَ بَكَ يَا أَبَا دُرٍّ إِذَا كَانَ بِالْمَدِينَةِ مَوْتُ يَبْلُغُ النَّبِيَّ الْعَبْدَ حَتَّى إِنَّهُ يَبَاعُ الْفَقِيرُ بِالْعَبْدِ؟" قَالَ: قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: "تَصْبِرُ يَا أَبَا دُرٍّ". قَالَ: "كَيْفَ بَكَ يَا أَبَا دُرٍّ إِذَا كَانَ بِالْمَدِينَةِ قَتْلٌ تَغْمُرُ الدَّمَاءُ أَحْجَارَ الزَّيْتِ؟" قَالَ: قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: "تَأْتِي مَنْ أَنْتَ مِنْهُ". قَالَ: قُلْتُ: وَأَلَيْسَ السَّلَاحُ؟ قَالَ: "شَارَكْتَ الْقَوْمَ إِذَا". قُلْتُ: فَكَيْفَ أَصْنَعُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: "إِنْ خَشِيتَ أَنْ يَبْهَرَكَ شِعَاعُ السَّيْفِ فَالْقَى نَاحِيَةَ ثَوْبِكَ عَلَى وَجْهِكَ لِيُبْذَلَ بِإِثْمِكَ وَإِثْمِهِ". رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.

5397. (19) [3/1485-అపరిశోధితం]

అబూ జర్ర (ర) కథనం: ఒక రోజు నేను ప్రవక్త (స) వెనుక కంచరగాడిదపై కూర్చోని ఉన్నాను. అప్పుడు మేము మదీనహ్ వెలుపలకు చేరుకున్నాం. అప్పుడు ప్రవక్త (స) నాతో ఓ అబూ జర్ర! ఎండ సమయంలో నీవు మేల్కొంటే, ఇంకా మస్జిద్ నబవీ వరకు ఆకలితో చేరలేక పోయినప్పుడు, చాలా కష్టంతో అక్కడికి చేరి నప్పుడు అంటే కరువుకాటకాలు సంభవించి నప్పుడు, దానివల్ల ప్రజలు దారిద్ర్యం వల్ల బలహీను లైనప్పుడు, వారి నడవటం కష్టం అయినప్పుడు, నువ్వు కూడా బలహీనపడి మస్జిద్ వరకు రావటం కష్టం అయినప్పుడు నీవు ఏంచేస్తావు? అని అడిగారు. దానికి నేను 'అల్లాహ్ (త), ఆయన ప్రవక్తకే దాన్ని గురించి బాగా తెలుసు' అని అన్నాను. అప్పుడు ప్రవక్త (స), 'నీవు ఆ సమయంలో క్షేమాన్ని, దైవభీతిని అనుసరిస్తూ, ఓర్పు సహనాలను కలిగి ఉంటూ అనుమానాస్పద విషయాలకు దూరంగా ఉండాలి,' అని అన్నారు. ఆ తరువాత మళ్ళీ ప్రవక్త (స), 'ఓ అబూ జర్ర! మదీనహ్ లో అనేకమంది మరణించినప్పుడు, శవాలను

ఖననం చేయడానికి బదులు అమ్మడం జరిగినప్పుడు, అంటే కరువు కాటకాల వల్ల కలరా మొదలైన వ్యాధుల వల్ల చాలా మంది చనిపోయినప్పుడు, సమాధిస్థలం వెల ఇచ్చి కొనడం జరుగుతుంది. అప్పుడు నీ పరిస్థితి ఎలా ఉంటుంది?' అని అడిగారు. దానికి నేను, 'అల్లాహ్ ఆయన ప్రవక్తకే బాగా తెలుసు,' అని అన్నాను. దానికి ప్రవక్త (స) నువ్వు సహనం పాటించాలి. అబూ ఇబూ పారిపోకూడదు.' ఆ తరువాత మళ్ళీ ప్రవక్త (స), 'ఓ అబూ జర్ర! మదీనహ్ లో హత్యలు సర్వ సాధారణం అయినప్పుడు, రక్త పాతం జరిగినప్పుడు, జైత్ రాళ్ళు రక్తసిక్తం అయినప్పుడు, అప్పుడు నీవు ఏం చేస్తావు,' అని అడిగారు. దానికి నేను అల్లాహ్ ఆయన ప్రవక్త (స)కే బాగా తెలుసు,' అని అన్నాను. దానికి ప్రవక్త (స), 'నీవు ఎక్కడన్నా, నీ భార్య బిడ్డల వద్దకు వచ్చేయి. ఇంట్లోకి వచ్చి ఏకాంతం అనుసరించు. ప్రద్యన్న యుద్ధాలలో పాల్గొనకు,' అని అన్నారు. దానికి నేను, 'ఓ ప్రవక్తా! అదిలా అవుతుంది? నేను ఆయుధాలు ధరించి కల్లోలకారులతో యుద్ధం చేస్తాను,' అని అన్నాను. దానికి ప్రవక్త (స), 'అప్పుడు నీవు నీజాతి వైపు పాల్గొంటావు,' అని అన్నారు. ఆ తరువాత నేను, 'ఓ ప్రవక్తా! అప్పుడు నేను ఏం చేయాల్సి? అని అన్నాను. దానికి ప్రవక్త (స), 'ఒకవేళ నీపై ఎవరైనా దాడి చేయదలిస్తే నీవు నీ ముఖం కప్పుకోవాలి. ఎవరూ చూడకుండా ఉండటానికి ఇంకా నీవు ఏ ముస్లిమ్ సైనికుని కరవాలం ఎత్తకూడదు. ఎందుకంటే హంతకుడు మీరిద్దరి పాపాలను తనపై వేసుకుంటాడు,' అని అన్నారు. (అబూ దావూద్)

(٥٣٩٨ - [٢٠] (لم تتم دراسته) (١٤٨٦/٣)

وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "كَيْفَ بَكَ إِذَا أَتَيْتَ فِي حُلَّةٍ مِّنَ النَّاسِ مَرَجَتِ عَهْدُهُمْ وَأَمَانَتُهُمْ؟ وَاخْتَلَفُوا فَكَانُوا هَكَذَا؟" وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ. قَالَ: فِيمَ تَأْمُرُنِي؟ قَالَ: "عَلَيْكَ بِمَا تَعْرِفُ وَدَعِ مَا تَتَكْرَهُ وَعَلَيْكَ بِخَاصَةِ نَفْسِكَ وَإِيَّاكَ وَعَوَامِهِمْ".

11) వివరణ-5397: ఇదంతా 'హుర్ర యుద్ధంలో' జరిగింది. ఈ యుద్ధం 32వ హిజ్రీలో జరిగింది. అబూ జర్ర (ర), 'ఉస్మాన్ (ర) పరిపాలన చివరి కాలంలో మరణించారు. ఏది ఏమైనా ఈ యుద్ధంలో అబూ జర్ర (ర) పాల్గొనలేదు. అబూ జర్ర 'గిఫారీ (ర) రబీ'జహ్ లో ఉండేవారు. అక్కడే ఆయన మరణించారు.

وفي رواية: "إلزم بيتك واملك عليك لسانك وخذ ما تعرف ودع ما تكرر عليك بأمر خاصة نفسك ودع أمر العامة". رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ.

5398. (20) [3/1486-అపరిశోధితం]

'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'అమ్మ బిన్ 'ఆస్ (ర) కథనం: ప్రవక్త (స) ప్రవచనం, "ఓ 'అబ్దుల్లాహ్! చరిత్ర హీనులలో మిగిలిపోతావు, అంటే దుర్మార్గుల మధ్య నివసించే అవకాశం లభిస్తుంది. అప్పుడు నీవు ఏం చేస్తావు, వారి మాటకు ఎలాంటి విలువ ఉండదు, అమానతులు కూడా ద్రోహంగా మారిపోతాయి. పరస్పరం ఒక చేతి వ్రేళ్ళు, మరో చేతి వేళ్ళలో కలిసిపోయి నట్లు ఇలా పలికి ప్రవక్త (స) తన చేతివ్రేళ్ళు పరస్పరం కలిపి అంటే మంచివారెవరో తెలుసు కోవటం కష్టం అవుతుంది.' అప్పుడు 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'అమ్మ బిన్ 'ఆస్ (ర), 'మీ ఆదేశం ఏమిటి?' అని విన్నవించుకున్నారు. దానికి ప్రవక్త (స), 'నీకు మంచిదనిపించిన విషయాన్ని అనుసరించాలి. చెడు విషయాన్ని వదలిపెట్టాలి. నిన్ను నీవు సరిదిద్దుకునే ప్రయత్నం చేస్తూఉండాలి. ఇతరుల దర్మ వ్యతిరేక విషయాలకు దూరంగా ఉండాలి.'¹² (తిర్మిజి / దృఢం)

(٥٣٩٩ - [٢١] (صحيح) (١٤٨٦/٣)

وَعَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: "إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ فِتْنًا كَقَطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَيُمْسِي كَافِرًا وَيُمْسِي مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا ۖ الْفَاقِعُ خَيْرٌ مِنَ الْقَائِمِ وَالْمَاشِي خَيْرٌ مِنَ السَّاعِي. فَكَسِرُوا فِيهَا قَسَبَكُمْ وَقَطَّعُوا

12) వివరణ-5398: ప్రవక్త (స) 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'అమ్మతో ఇలా అన్నారు, "నీవు ప్రజలతో ప్రేమాభిమానాలతో వ్యవహరించాలి, ఇంకా నిన్ను నీవు సరిదిద్దుకోవటానికి ప్రయత్నిస్తూ ఉండాలి. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'అమ్మ తన యవ్వనంలో ఎల్లప్పుడూ దైవభీతి, దైవభక్తి, దైవరాధనలో గడిపేవారు. అధికంగా ఉపవాసాలు పాటించేవారు. రాత్రిపూట పడుకునే వారు కాదు. దైవరాధనలో నిమగ్నులయి ఉండే వారు. స్త్రీలవైపు చూచేవారుకాదు. అతని తండ్రిగారు అతన్ని ప్రవక్త (స) వద్దకు తీసుకొని వచ్చి ఇతని ఆచరణ ఈవిధంగా ఉందని అన్నారు. ప్రవక్త (స) అతనికి ఉపవాసాలు, దైవరాధన తగ్గించమని సలహా ఇచ్చారు.

فِيهَا أَوْتَارَكُمْ وَاصْبِرُوا سُبُوفَكُمْ بِالْحَجَارَةِ فَإِنْ دَخَلَ عَلَى أَحَدٍ مِنْكُمْ فَلْيَكُنْ خَيْرَ ابْنِي آدَمَ". رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.

وَفِي رَوَايَةٍ لَهُ (صَنِيفٌ): "ذَكَرَ إِلَى قَوْلِهِ " خَيْرٌ مِنْ السَّاعِي" ثُمَّ قَالُوا: فَمَا تَأْمُرُنَا ؟ قَالَ: كُونُوا أَحْلَسَ بَيُّوتَكُمْ".

وَفِي رَوَايَةِ التِّرْمِذِيِّ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي الْفِتْنَةِ: "كَسَرُوا فِيهَا قَسَبَكُمْ وَقَطَّعُوا فِيهَا أَوْتَارَكُمْ وَالزَّمُوا فِيهَا أَجْوَابَ بَيُّوتِكُمْ وَكُونُوا كَابْنِ آدَمَ". وَقَالَ: هَذَا خَيْرٌ مِنْ غَرِيبٍ.

5399. (21) [3/1486-దృఢం]

అబూ మూసా (ర) కథనం: ప్రవక్త (స) ప్రవచనం, "ప్రళయానికి ముందు కారుచీకటి మేఘాల్లా అనేక ఉప ద్రవాలు, కల్లోలాలు తలెత్తుతాయి. ఈ ఉపద్రవాలకు గురయి ప్రజలు విశ్వాసిగా లేస్తారు, సాయంత్రం అవిశ్వాసిగా మారిపోతారు. సాయంత్రం విశ్వాసిగా ఉంటారు. ఉదయం అవిశ్వాసిగా మారిపోతారు. అంటే ఉపద్రవాల వల్ల విశ్వాస పరిస్థితి మారుతూ ఉంటుంది. ఈ ఉపద్రవాల్లో నిల బడిన వాడికంటే కూర్చున్నవాడే ఉత్తముడు, పరిగెత్తేవాడే కంటే నడిచేవాడే ఉత్తముడు. ఇటువంటి కల్లోలపరిస్థితుల్లో ప్రజలు తమ బాణాలను, విల్లులను విరిచివేయాలి. తమ కరవా లాలను రాళ్ళతో కొట్టి విరిచివేయాలి. అంటే నీవు ఈ ఉపద్రవాల్లో కరవా లాలు, బల్లలు ఉపయోగించరాదు. ఇటు వంటి పరిస్థి తుల్లో ఏకాంతాన్ని అనుసరించాలి. ఎవరైనా మిమ్మల్ని హత్యచేయడానికి వస్తే, మీరు ఆదమ్ మంచి సంతా నంలా మారిపోవాలి. అంటే మీరు పోరాడకుండా హతమార్చబడాలి. ఆదమ్ (అ) ఇద్దరి కుమారుల్లో విభేదాలు ఏర్పడి, ఒకరు మరొకరిని చంపివేసారు. మీరు కూడా బాధితునిగా, హతునిగా మారాలి. (అబూ దావూద్/ బలహీనం)

అబూ దావూద్‌లోని మరో ఉల్లేఖనంలో ఇలా ఉంది: 'నడిచే వాడు, పరిగెత్తేవాని కంటే ఉత్తముడు,' అని అన్నారు. దానికి ప్రజలు, 'మరి మాకు మీ ఆదేశం ఏమిటి?' అని అన్నారు. దానికి ప్రవక్త (స) మీరు ఇళ్ళను అంటిపెట్టుకొని ఉండాలి. ఉపద్రవాల్లో కల్లో లాల్లో పాల్గొనరాదు. ఆదమ్ (ర) కుమారునిలా మారి పోవాలి. బాధితులై చంపబడటానికి ఇష్టపడాలి. కాని ఏ ముస్లిమ్ పైననూ చేయి ఎత్తరాదు. (తిర్మిజి / దృఢం, ఏకోల్లేఖనం)

۵۴۰۰ - [۲۲] (لم تتم دراسته) (۱۴۸۶/۳)

وَعَنْ أُمِّ مَالِكٍ الْبَهْرِيَّةِ قَالَتْ: ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِتْنَةً قَرِيبًا. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ خَيْرُ النَّاسِ فِيهَا؟ قَالَ: رَجُلٌ فِي مَشْيِيهِ يُؤَدِّي حَقَّهُ وَيُعِيدُ رَبَّهُ وَرَجُلٌ أَخَذَ بِرَأْسِ فَرَسِهِ يُخَيِّفُ الْعَدُوَّ وَ يُخَوِّفُهُ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ.

5400. (22) [3/1486-అపరిశోధితం]

మాలిక్తల్లి బహ్బీజియ కథనం: ప్రవక్త(స) ఉపద్రవాల గురించి ప్రస్తావించారు. ఉపద్రవాలు దగ్గరపడే భయం కరమైన సంఘటనను వినిపించారు. అంటే అతి త్వరలో ఉపద్రవం తలెత్తుతుందని సూచించారు. అప్పుడు నేను, "ఓ ప్రవక్తా! ఈ ఉపద్రవంలో అందరి కంటే ఉత్తముడెవరు?" అని విన్నవించుకున్నాను. దానికి ప్రవక్త (స), తన పశువుల్లో నిమగ్నుడయి ఉండే వాడు. అంటే ఆవులు, మేకలు, ఒంటిలు మొదలైనవి తీసుకొని కొండల్లో, అడవుల్లోకి వెళ్ళిపోయేవాడు ఉపద్రవాలకు దూరంగా ఉండేవాడు, ఆ పశువుల హక్కులను చెల్లించేవాడు. అంటే 'జకాత్' దానధర్మాలు చేసేవాడు. ఇంకా తన ప్రభువు ఆరాధనలో నిమగ్నుడయి ఉండేవాడు. అదేవిధంగా తన గుర్రం కళ్ళిం పట్టుకొని స్వారీ చేసి శత్రువుతో పోరాడటానికి సిద్ధంగా ఉన్న వాడు, అవిశ్వాసులను భయపెట్టేవాడు అంటే దైవ మార్గంలో పోరాడే వాడు కూడా అందరికంటే ఉత్తముడే. అంటే ఇటు వంటి పరిస్థితుల్లో పశువులను తీసుకొని బయటకు వెళ్ళిన వాడు, లేదా శత్రువుతో పోరాడటానికి వెళ్ళి వాడు వీరిద్దరూ ఉత్తములే. (తిర్మిజి)

۵۴۰۱ - [۲۳] (لم تتم دراسته) (۱۴۸۷/۳)

وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "سَتَكُونُ فِتْنَةٌ تَسْتَظْفِرُ الْعَرَبَ قَتْلَاهَا فِي النَّارِ اللِّسَانِ فِيهَا أَسَدٌ مِنْ وَقَعِ السَّيْفِ". رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَابْنُ مَاجَه.

5401. (23) [1/1487-అపరిశోధితం]

'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'అమ్మ(ర) కథనం: ప్రవక్త(స) ప్రవచనం: 'అతిత్వరలో ఒక పెద్ద కల్లోలం ఉద్భవిస్తుంది. అది అరబ్ అంతా వ్యాపిస్తుంది. అందులో చంపబడినవారు నరక వాసులు, ఆ కల్లోలంలో నేరు విప్పుడం కరవాలం త్రిప్పటం కంటే కఠినంగా ఉంటుంది. (తిర్మిజి, ఇబ్న్ మజహ్)

۵۴۰۲ - [۲۴] (ضعيف) (۱۴۸۷/۳)

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "سَتَكُونُ فِتْنَةٌ صَمَاءٌ بِكَمَاءٍ عَمِيَاءٌ مَنْ أَشْرَفَ لَهَا اسْتَشْرَفَتْ لَهُ وَأَشْرَافُ اللِّسَانِ فِيهَا كَوْفُوعُ السَّيْفِ". رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.

5402. (24) [1/1487-బలహీనం]

అబూ హురైరహ్(ర) కథనం: ప్రవక్త(స) ప్రవచనం, "త్వరలో ఒక ఉపద్రవం తలెత్తుతుంది. అది చెవిటిది, గృడ్డిది, మూగది అయి ఉంటుంది. అది తనకు దగ్గరగా ఉన్నవారిని తనవైపు లాక్కుంటుంది. అందులో మాట్లాడటం, కరవాలం త్రిప్పటంలా ఉంటుంది. (అబూ దావూద్)

۵۴۰۳ - [۲۵] (صحيح) (۱۴۸۷/۳)

وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: كُنَّا فُعُودًا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ الْفِتْنُ فَذَكَرَ فِي ذِكْرِهَا حَتَّى ذَكَرَ فِتْنَةَ الْأَحْلَاسِ فَقَالَ: وَمَا فِتْنَةُ الْأَحْلَاسِ. قَالَ: "هِيَ هَرَبٌ وَحَرْبٌ ثُمَّ فِتْنَةُ السَّرَّاءِ ذَخْنُهَا مِنْ تَحْتَ قَدَمَيْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي يَزْعُمُ أَنَّهُ مِنِّي وَلَيْسَ مِنِّي إِنَّمَا أَوْلِيَائِي الْمُتَّقُونَ ثُمَّ يَصْطَلِحُ النَّاسُ عَلَى رَجُلٍ كُوزِكٍ عَلَى صُلْبٍ ثُمَّ فِتْنَةُ الدُّهْمَاءِ لَا تَدْعُ أَخَذًا مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ إِلَّا لَطْمَتُهُ لَطْمَةً فَإِذَا قِيلَ: انْقَضَتْ تَمَادَتْ يُصْبِحُ الرَّجُلُ فِيهَا مُؤْمِنًا وَيُمْسِي كَافِرًا حَتَّى يَصِيرَ النَّاسُ إِلَى فُسْطَاطَيْنِ: فُسْطَاطُ إِيْمَانٍ لَا نَفَاقَ فِيهِ وَفُسْطَاطُ نِفَاقٍ لَا إِيْمَانَ فِيهِ. فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ فَانْتَظِرُوا الدَّجَالَ مِنْ يَوْمِهِ أَوْ مِنْ غِيهِ". رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.

5403. (25) [3/1487-ద్వంద్వం]

'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్ (ర) కథనం: మేము ప్రవక్త (స) వద్ద కూర్చొని ఉన్నాము. అతను(స) ఉపద్రవాలు, కల్లోలాల గురించి ప్రస్తావిస్తూ ఉన్నారు. చివరికి అల్ అహ్లాస్ కల్లోలంగురించి కూడా ప్రస్తావించారు. అప్పుడు ఒక వ్యక్తి 'అల్ అహ్లాస్ కల్లోలం అంటే ఏమిటి?' అని విన్నవించుకున్నాడు. దానికి ప్రవక్త(స) 'అందులో ప్రజలు ఒకరినుండి మరొకరు పారిపోతారు. ధనసంపదలు దోచుకుంటారు. ఆ తరువాత కలిమి కల్లోలం ఉద్భవిస్తుంది. నా కుటుంబంవానిగా చెప్పు కునే వ్యక్తి దాన్ని వ్యాపింపజేస్తాడు. అతడు మా వాడుగా చెప్పు కుంటాడు, కాని అతడు మావాడు కాడు. ఎందుకంటే మా వాళ్ళందరూ దైవభీతిపరులు. ఆ తరువాత ప్రజలు ఒక వ్యక్తిపై ఏకమవుతారు. అతడు ప్రకృటిముకపై ఉన్న మాంసం ముక్కలా ఉంటాడు. ఆ తరువాత ఒక చాలా పెద్ద కల్లోలం తలెత్తు తుంది. అది ముస్లిమ్ సమాజంలోని ఏవ్యక్తిని కష్టం లకు గురిచేయకుండా

వదలదు. కల్లోలం సమాప్తం అయిపో యిందనే వార్తలు వచ్చిన తరువాత అది మరీ ఉధృతం అయి పోతుంది. ఈ కల్లోలంలో ప్రజలు ఉదయం విశ్వాసి, సాయంత్రం అవిశ్వాసిగా మారి పోతారు. చివరికి ప్రజలు రెండు వర్గాలుగా విడిపోతారు. ఒక వర్గం చిత్తశుద్ధిగల విశ్వాసులది, మరో వర్గం విశ్వాసం లేని కపటా చారులది. ఇది జరిగిన రోజు లేదా మరుసటి రోజు దజ్జల్ గురించి వేచి ఉండండి. (అబూ దావూద్)

(١٤٨٨/٣) (صحيح) [٢٦] - ٥٤٠٤

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "وَيَلُ الْغَرَبُ مِنْ شَرِّ قَدِ افْتَرَبَ أَفْلَحَ مَنْ كَفَّ يَدَهُ". رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.

5404. (26) [3/1488-ద్వధం]

అబూ హురైరహ్(ర) కథనం: ప్రవక్త(స) ప్రవచనం, 'దగ్గరకు వచ్చేసిన ఆ చెడునుండి అరబ్బులకు వినాశనం ఉంది. తన చేతిని ఆపుకున్నవాడు సాఫల్యం పొందినట్టి.' (అబూ దావూద్)

(١٤٨٨/٣) (صحيح) [٢٧] - ٥٤٠٥

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ بْنِ الْأَسْوَدِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ السَّيِّئَ لَمَنْ جُنَّبَ الْفِتْنُ أَنَّ السَّيِّئَ لَمَنْ جُنَّبَ الْفِتْنُ إِنَّ السَّيِّئَ لَمَنْ جُنَّبَ الْفِتْنُ وَلَمَنْ ابْتَلَى فَصَبَرَ فَهَوَا " رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.

5405. (27) [3/1488-ద్వధం]

మిజ్బాద్ బిన్ అస్వద్(ర) కథనం: ప్రవక్త(స) ప్రవచనం, "నిస్సందేహంగా కల్లోలాల నుండి రక్షించబడిన వాడు అదృష్ట వంతుడు, నిస్సందేహంగా కల్లోలాల నుండి రక్షించబడిన వాడు అదృష్టవంతుడు, నిస్సందేహంగా కల్లోలాల నుండి రక్షించబడినవాడు అదృష్టవంతుడు, ఇంకా కల్లోలాలకు గురి చేయబడిన వారు సహనం పాటిస్తే ఎంతో మంచి విషయం." (అబూ దావూద్)

(١٤٨٨/٣) (صحيح) [٢٨] - ٥٤٠٦

وَعَنْ ثَوْبَانَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِذَا وَضِعَ السَّيْفُ فِي أَمْتِي لَمْ يَرْفَعْ عَنْهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَلْحَقَ قِبَالِي مِنْ أَمْتِي بِالْمُشْرِكِينَ وَحَتَّى تَعْبُدَ قِبَالِي مِنْ أَمْتِي الْأَوْتَانِ وَإِنَّهُ سَيَكُونُ فِي أَمْتِي كَذَابُونَ ثَلَاثُونَ كُلُّهُمْ يَزْعَمُ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ لَا نَبِيَّ بَعْدِي وَلَا تَرَالِ طَائِفَةٌ مِنْ أَمْتِي عَلَى الْحَقِّ طَاهِرِينَ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ". رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.

5406. (28) [3/1488-ద్వధం]

సౌబాన్(ర) కథనం: ప్రవక్త(స) ప్రవచనం, "నా అనుచర సమాజంలోని కొందరి ఒరలనుండి కరవా లాలు బయటకు వస్తే, తీర్చుదినం వరకు అవి ఒరల్లోకి వెళ్ళవు. ఇంకా నా అనుచర సమాజంలోని కొందరు అవిశ్వాసులతో కలవనంత వరకు, నా అనుచర సమాజంలోని కొన్ని తెగలు విగ్రహారాధన ప్రారంభించనంతవరకు ప్రళయం సంభవించదు. ఇంకా నా అనుచర సమాజంలో 30 అసత్య ప్రవక్తలు ఉద్భవిస్తారు. వీరిలో ప్రతి ఒక్కడు తన్నుతాను దైవప్రవక్తగా భావిస్తాడు. వాస్తవం ఏమిటంటే నేనే అంతిమ ప్రవక్తను, నా తరువాత ప్రవక్తలేవరూ లేరు. ఇంకా నా అనుచర సమాజంలోని ఒక వర్గం ఎల్లప్పుడూ సత్యంపై ఉంటుంది, అదే ఆధిక్యత పొందుతుంది. దాని వృత్తి రేకులు దానికి ఏ మాత్రం హాని చేకూర్చలేదు. చివరికి ప్రళయం సంభవిస్తుంది. (అబూ దావూద్)

(١٤٨٨/٣) (صحيح) [٢٩] - ٥٤٠٧

وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "تَنُورُ رَحَى الْإِسْلَامِ لِخَمْسٍ وَثَلَاثِينَ أَوْ سِتٍّ وَثَلَاثِينَ أَوْ سَبْعٍ وَثَلَاثِينَ فَإِنْ يَهْلِكُوا فَسَيَبُلُ مَنْ هَلَكَ وَإِنْ يَفْقُ لَهْمُ يَنْهَهُمْ يَقُ لَهْمُ سَبْعِينَ عَامًا". قُلْتُ: أَمَّا بَقِي أَوْ مِمَّا مَضَى؟ قَالَ: "مِمَّا مَضَى". رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ.

5407. (29) [3/1488-ద్వధం]

'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ మస్'ఉద్ (ర) కథనం: ప్రవక్త (స), 'ఇస్లామ్ చక్రం 35, 36, 37 సంవత్సరాలవరకు సరిగ్గా తిరుగుతూ ఉంటుంది. ఒకవేళ ప్రజలు నాశనం అయితే, అంతకు ముందు ప్రజలు అనుసరించి నాశనం అయిన మార్గాన్ని అనుసరించి ఉంటారు. ఒకవేళ వారి ధర్మం సరిగ్గా ఉంటే, 70 సంవత్సరాల వరకు సరిగ్గా ఉంటుంది.' అని ప్రవచించారు. దానికి నేను, '70 సంవత్సరాలు వేరుగా ఉంటాయా లేక 35సంవత్సరాలతో కలిపి ఉంటాయా,' అని నేను ప్రశ్నించాను. దానికి ప్రవక్త (స) వాటితో కలిపి ఉంటాయి అని అన్నారు.¹³ (అబూ దావూద్)

13) వివరణ-5407: 36వ హిజ్రీలో జమలీ యుద్ధం సంభవించింది. 36వ హిజ్రీలో సిప్పీన్ యుద్ధం సంభవించింది. 70వ హిజ్రీలో బనూ 'ఉమయ్యహ్' అధికారం పతనమై పోయింది. బనూ అబ్బాసి అధికారంలోకి వచ్చింది.

مُؤَادِ وَبِهَاغِ الْفَصْلُ الثَّلَاثُ

(١٤٨٨/٣) (صحیح) [٣٠] - ٥٤٠٨

عَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا خَرَجَ إِلَى غَزْوَةِ خَنْبِ مَرَّ بِشَجَرَةٍ لِلْمُشْرِكِينَ كَانُوا يُعَلِّقُونَ عَلَيْهَا أَسْلِحَتَهُمْ. يُقَالُ لَهَا: ذَاتُ أُنَاطٍ. فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أُنَاطٍ كَمَا لَهُمْ ذَاتُ أُنَاطٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "سُبْحَانَ اللَّهِ هَذَا كَمَا قَالَ قَوْمُ مُوسَى (اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ) وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَرَكِبَنَّ سُنَنَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ". رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ.

5408. (30) [3/1488-ద్వదం]

అబూ వాబిద్ లైసీ' (ర) కథనం: ప్రవక్త(స) హునైన్ యుద్ధ సందర్భంగా బయలుదేరి, విరహారాధకుల ఒకచెట్టు ప్రక్కనుండి వెళ్ళటం జరిగింది. అవిశ్వాసులు దానిపై తమ కరవాలాలు వ్రేలాడగట్టేవారు. ఆ చెట్టును జాతు అన్యాత్ అని పిలిచేవారు. ముస్లిముల్లోని బలహీన విశ్వాసులు, 'మా కోసం కూడా జాతు అన్యాత్ చెట్టును నియమించండి,' అని కోరారు. ప్రవక్త(స) ఆశ్చర్యం వ్యక్తం చేస్తూ, "సుబ్బానల్లాహ్ ఇది మూసా(అ) జాతి మూసాను అవిశ్వాసులకు ఒక ఆరాధ్యదైవం ఉన్నట్టు, మీరు మాకూ ఒక ఆరాధ్యదైవం నియమించండి" అని అన్నట్టు ఉంది" అనిన్నారు. ఆ తరువాత ప్రవక్త(స) ఎవరి చేతిలో నాప్రాణం ఉందో ఆయన సాక్షి మీరు ముందు తరాలవారి మార్గాన్ని అనుసరిస్తారు. (తిర్మిజీ')

(١٤٨٩/٣) (صحیح) [٣١] - ٥٤٠٩

وَعَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ قَالَ: وَقَعَتِ الْفِتْنَةُ الْأُولَى - يَعْنِي مَقْتَلَ عُثْمَانَ - فَلَمْ يَبْقَ مِنْ أَصْحَابِ بَدْرٍ أَحَدٌ ثُمَّ وَقَعَتِ الْفِتْنَةُ الثَّانِيَّةُ - يَعْنِي الْحَرَّةَ - فَلَمْ يَبْقَ مِنْ أَصْحَابِ الْخُدَيْيَةِ أَحَدٌ ثُمَّ وَقَعَتِ الْفِتْنَةُ الثَّلَاثَةُ فَلَمْ تَرْتَفَعْ وَبِالنَّاسِ طَبَاحٌ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

5409. (31) [3/1489-ద్వదం]

స'య్యాద్ బిన్ ముసయ్యబ్ కథనం: మొదటి కల్లోలం అంటే 'ఉస్మాన్(ర) వీరమరణం సంభవించి నపుడు , బద్రి యుద్ధం లో పాల్గొన్నవారెవరూ అక్కడ లేరు. ఆ తరువాత రెండవ కల్లోలం అంటే, హర్రాహ్ యుద్ధం సంభవించినపుడు, హుదైబియహ్ అంటే బై'అతి రి'ద్వాన్లో పాల్గొన్న వారెవరూ అక్కడ లేరు. మూడవ కల్లోలం సంభవించి, తొలగితే ప్రజల్లో ఏమాత్రం శక్తి లేకుండా పోయింది.¹⁴ (బు'ఖారీ)

14) వివరణ-5409: 'ఉస్మాన్ (ర) వీరమరణం సంఘటన చాలా భయంకరమైనది. దీన్ని వినడానికి, అర్థం

చేసుకోవటానికి, వ్రాయటానికి చాలా ఓర్పు, సహనం, స్థిరత్వం, ధైర్యం ఉండాలి. ఖులఫాయ్ రాషిదీన్ నుండి 'ఉస్మాన్ (ర) వీర మరణం గురించి సంక్షిప్తంగా ఇక్కడ పేర్కొంటున్నాము. 'ఉస్మాన్ (ర) 12 సంవత్సరాల పరిపాలనలో మొదటి 6 సంవత్సరాలు ప్రశాంతంగా, శాంతి భద్రతలతో, విజయాలతో, యుద్ధధనం రాబడితో, ఉద్యోగాలతో, వ్యవసాయ, వ్యాపార అభివృద్ధితో, అనేక రంగాల్లో అభివృద్ధితో గడిచాయి. ప్రజలు సుఖవిలాసాలకు అలవాటుపడ్డారు. అన్ని వైపుల సుఖసంతో పాలు విలసిల్లసాగాయి. ప్రవక్త (స) ఖైబుల్ ఇస్లామ్ అనే బిరుదు ఇచ్చిన అబూ జర్' గిఫారి (ర) వీటికి వ్యతిరేకంగా హితబోధలు, హెచ్చరికలు చేసేవారు. ఇంకా అవసరానికి మించి ధనంకూడబెట్టటం ఒక ముస్లిముకు తగదని సూచించే వారు. ము'ఆవియా (ర) సిరియా దేశాన్ని పాలించేవారు. ఈ దేశం అనేక సంవత్సరాలు రూమీల చేతుల్లో కష్టాలు భరిస్తూ ఉండేది. అక్కడి ముస్లిముల్లో చాలా చెడుగులు జనింప సాగాయి. అబూ జర్' (ర) బహిరంగంగా పాలకులు, ధన వంతులకు వ్యతిరేకంగా విమర్శించేవారు. దీనివల్ల ప్రభుత్వానికి ఆటంకాలు ఏర్పడేవి. అందువల్ల ము'ఆవియ కోరికపై 'ఉస్మాన్ (ర) అబూ జర్' (ర)ను మదీనహ్ పిలిపించుకున్నారు. కాని ఇప్పుడు ఆ మదీనహ్ లేదు. విదేశీయుల పెద్ద పెద్ద భవనాలు నిర్మించబడ్డాయి. అందువల్ల అబూ జర్' (ర) ఇక్కడ కూడా సహించలేక రబీ'జ అనే ప్రాంతంలో నివాసం ఏర్పరచుకున్నారు

ఉస్మాన్ (ర) చివరి కాలంలో ఉపద్రవం తలెత్తటానికి అసలు కారణం అధిక ధనాకాంక్షలు, ఐహిక వాంఛలు. అయితే చివరికి ఇవి పతనావస్థకు చేర్చుతాయి. అందువల్లే ప్రవక్త (స) ముస్లిముల నుద్దేశించి, "నేను మీ దారిద్యాన్ని గురించి భయ పడటం లేదు, అసలు నేను భయపడేది మీధనసంపదల ప్రమాదాల గురించే," అని అన్నారు. ధనసంపదలు అధికం కావటం వల్ల ప్రతివ్యక్తి, ప్రతి వర్గం వ్యక్తిగత లాభాలకు ప్రాధాన్యత ఇవ్వటం జరుగుతుంది. ఈర్ష్యా ద్వేషాలు, శత్రుత్వాలు పెరుగుతాయి. ఐక్యత దెబ్బతింటుంది. పతనం ప్రారంభ మవుతుంది. అయితే ఇంకాఅనేక కారణాలు కూడాఉన్నాయి.

1. అన్నిటికంటే మొదటి కారణం ఏమిటంటే, ప్రవక్త (స) అను చరుల సంతానం ప్రత్యక్షంగా ప్రవక్త (స) ద్వారా లాభం పొందేది. అది ఇప్పుడు నశించింది. మిగిలి ఉన్న వారు కూడా తమ వృద్ధాప్యం వల్ల ఏకాంతం అనుసరించారు. వారి సంతానం వారి స్థానాన్ని స్వీకరించ

సాగింది. ఈయువకులు దైవభీతి, భక్తి, న్యాయం, ధర్మం, సత్యం మొదలైన విషయాల్లో తమ పెద్దల కంటే తక్కువ స్థానంలో ఉండేవారు. ఈ కారణంగా ప్రజల దృష్టిలో తమ పెద్దలకు సరిసమానులు కాలేక పోయారు.

2. అబూ బకర్ (ర) సలహావల్ల, ముస్లిముల ఇష్టప్రకారం పరి పాలనా బాధ్యతలు ఖురైష్ వంశానికి అప్పజెప్పటం జరిగింది. పెద్ద పెద్ద పదవులు వీరికే లభించేవి. ఫలితంగా ఖురైష్ యువకులు దీన్ని తమ ఆస్తిగా భావించి, ఇతర అరబ్ తెగలను హీనదృష్టితో తమ పాలితులుగా చూడటం ప్రారంభించారు. అరబ్ తెగలు విజయాల్లో తమ శ్రమకూడా ఉందని భావించే వారు. అందు వల్ల ఉద్యోగాల్లో పదవుల్లో సరిసమాన ప్రాధాన్యత ఉండాలన్నది వారి వాదన.

3. ఆ కాలంలో కాబూల్ నుండి మరాఖిష్ వరకు ఇస్లామీయ పరిపాలన ఉండేది. ఇందులో అనేక జాతులు ఉండేవి. ఈ పాలితుల హృదయాల్లో ముస్లిముల పట్ల ప్రతీకార జ్వాల ఉండేది. కాని బలంలేక మౌనంగా ఉండేవారు. అందువల్ల వారు కుట్రలు, కుతంత్రాలు పన్నసాగారు. ఇందులో అందరి కంటే ముందు యూదులు, అగ్ని ఆరాధకులు ఉండేవారు.

4. 'ఉస్మాన్ (ర) సాధారణంగా పుణ్యాత్ములు, గౌరవమర్యాదలు గలవారు. సున్నిత స్వభావులు. సాధారణంగా ప్రజల పట్ల కఠినంగా వ్యవహరించేవారు కారు. నేరాల పట్ల కూడా ఉదారంగా వ్యవహరించేవారు. అందువల్ల అల్లరిమూకల దైర్యం పెరిగిపోయింది.

5. 'ఉస్మాన్ (ర) 'ఉమవీ వంశానికి చెందినవారు. అందువల్ల అతను తన కుటుంబీకుల పట్ల శ్రేయోభిలాషగా వ్యవహరించేవారు. వారికి లాభం చేకూర్చాలని ఆశించేవారు. తన ధనంలో నుండి వారికి సహాయం చేసేవారు. కాని అల్లరి మూకలు 'ఉస్మాన్ (ర) ప్రభుత్వ ధనాన్ని వారికి ఇస్తున్నారనే అపోహ వ్యాపింపజేసారు.

6. ప్రతి నాయకుని విజయానికి అతని సహచరులు, కార్యకర్తలు, ప్రజల విధేయత తప్పనిసరి అవుతుంది. రెండవ తరం మొదటి తరం స్థానం తీసుకుంటున్న సమయం అది. నాయకుని విధేయత పట్ల మొదటి తరంలో ఉన్నంత ఉత్సాహం రెండవ తరంలో లేకపోయింది. ఇటువంటి పరిస్థితుల్లో ఉస్మాన్ (ర) ప్రభుత్వ వ్యవస్థను పటిష్ఠత చేకూర్చడానికి బనీ ఉమయ్యలో నుండి అధికులను ప్రభుత్వంలోకి తీసుకున్నారు.

7. అనేక తెగలవారిలోని అల్లరిమూకలు పరిస్థితులను మార్చటానికి ఉద్యమాన్ని ఎన్నుకున్నారు.

8. ముస్లిములుగా మారిన విదేశీయులు లేదా ముస్లిములు పెళ్ళాడిన విదేశీ స్త్రీలు, లేదా బానిస రాళ్ళు, వారి సంతానం ఈ ఉపద్రవానికి కారకులయ్యారు.

ఈ సంఘటనపై సూక్ష్మ దృష్టితో ఆలోచిస్తే ఈ ఉపద్రవానికి పైన పేర్కొన్న విషయాలే కారణమని స్పష్టమవుతుంది. ఉదా: 1. బనూ హాషిమ్, బనూ 'ఉమయ్య అభివృద్ధి, విజయాలను ఇష్టపడేవారు కారు. ప్రభుత్వ పదవులకు తామే యోగ్యులమని భావించేవారు. 2. ఇతర తెగల ప్రజలు కూడా ఆస్తిపాస్తుల్లో, పదవుల్లో తమ్ము తాము ఖురైషులకంటే తక్కువేమీ కాము అని భావించేవారు. అందువల్ల వారు ఖురైషు అధికారుల గర్వా హంకారాలను అణచి తమ ధర్మబద్ధమైన స్థానం పొందాలని ప్రయత్నించేవారు. 3. అగ్ని ఆరాధకులు ఒక విప్లవం లేవదీయాలని కోరుకునేవారు. తమ సహాయంతో ఎవరైనా అధికారంలోకివస్తే వారికి ఇంకాఅధిక హక్కులు లభిస్తాయని ఆశించేవారు. ఇతరుల కన్నా తమకు ప్రాధాన్యత లభిస్తుందని ఆశించేవారు. 4. ముస్లిములు చెల్లాచెదురై పోవాలని యూదులు కోరుకునేవారు. వారిశక్తి సాధించాలని, వారు బలహీనులు కావాలని, వర్గాలుగా విడిపోవాలని కోరు కునేవారు. వివిధ వర్గాల ఉద్దేశ్యాలు ఈవిధంగా ఉండేవి. ప్రతి వర్గం తన అవసరం కోసం ప్రయత్నిస్తూ ఉండేది. దీని కోసం కుట్రలు కుతంత్రాలు ప్రారంభ మయ్యాయి.

'ఉస్మాన్ (ర)ను అగౌరవపరచటానికి ప్రయత్నించటం జరిగింది. 'ఉస్మాన్ (ర) ఈ కల్లోలాలను అరికట్టాలని ప్రయత్నించారు. కాని మంటలు ఎలా ఉండేవంటే, వాటిని ఆర్పడం సాధ్యం కాకపోయింది. రోజు రోజుకూ అల్లరి మూకల ఆగడాలు అధికం కాసాగాయి. దేశంలో ఒక రహస్య బృందం తయారై కల్లోలాలకు పాల్పడుతూ పోయింది.

కూఫా విప్లవకారుల్లో అహ్మద్ నఖాయీ, ఇబ్ను జిల్హబీక, జునీదుబ్ సఅసల, ఇబ్నుల్ కవార్ కమీల్, 'ఉమైర్ బినీ జాబీ ప్రముఖులు. వీళ్ళు ప్రభుత్వం ఖురైషుల చేతిలో ఉండరాదని భావించేవారు. ముస్లిములందరూ విజయాలు సాధించారు. అందువల్ల అది అందరికీ వర్తించుందని భావించేవారు. సయీద్ బినీ ఆస్ (ర)కు ఈ బృందంతో వ్యతిరేకత ఉండేది. ఇతన్ని అప్రతిష్టపాలు చేద్దామని ప్రతిరోజు ఒక్కో కొత్త కుట్ర పన్నడం ప్రారంభమయింది. ఖురైషులకు వ్యతిరేకంగా దేశాన్నంతటినీ మలచేందుకు అనేకరకాల కుతంత్రాలుపన్నటం జరిగేది. కూఫా ప్రజలు ఈ అల్లరి మూకల ఆగడాలకు

విసిగి 'ఉస్మాన్ (ర)కు విన్నవించు కున్నారు. ఈ కల్లోలాలను వెంటనే పరిష్కరించమని కోరారు. 'ఉస్మాన్ (ర) విప్లవకారుల బృందానికి సంబంధించిన 10 మందిని దేశ బహిష్కరణ చేసారు.

అదేవిధంగా బస్త్రాలో కూడా కల్లోలాలకు పాల్పడ్డే మరో బృందం కూడా ఉనికిలోకి వచ్చింది. 'ఉస్మాన్ (ర) వీరి లోని కొందరినికూడా దేశబహిష్కరణచేసారు. కాని అప్పటికి కల్లోలమంటలు దేశమంతా వ్యాపించాయి. ఈ మామూలునీటిదారులు ఈమంటల్ని ఆర్పలేక పోయాయి. ఈ కల్లోల మంటలు దేశమంతా వ్యాపించాయి.

ఈజిప్టు కుట్రలకు కుతంత్రాలకు కేంద్రంగా మారింది. ముస్లిముల బద్ధకత్తువులు యూదులు. ఒక యూదుడు 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'సబా తన చాతుర్యంతో విప్లవ కారులందరినీ ఒకచోట చేర్చాడు. వారిని బలోపితం చేయటానికి అనేక రకాల నూతన నమ్మకాలు, ఆచారాలు ఉనికిలోకి తెచ్చాడు. దేశ విదేశాల్లో దీన్ని గురించి ప్రచారం చేశాడు. ప్రస్తుత పీయవర్గం ఈ నమ్మకాలపై స్థాపించబడింది. విప్లవకారులు దేశమంతా వ్యాపించారు. అయితే వీరిలో ప్రతి ఒక్కరి ఆలోచన వేరుగా ఉండేది.

ఈజిప్టు ప్రజలు 'అలీ (ర)ను ప్రాధాన్యత ఇచ్చేవారు. బస్త్రా ప్రజలు 'తల్ హా (ర)ను సమర్థించేవారు. కూఫా వారు 'జుబైర్ (ర)ను ఇష్టపడేవారు. ఖురైషుల్లోని ఒక బృందం ఖురైషుల పట్ల ద్వేషభావం, శత్రుత్వం కలిగి ఉండేది. మరో బృందం అరబ్బు లకు వ్యతిరేకంగా ఉండేది. అయితే 'ఉస్మాన్ (ర) తొలగింపుపై అందరూ ఏకాభిప్రాయం కలిగి ఉండేవారు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'సబా తన చాతుర్యత ద్వారా వీరిలో విభేదాలు ఉన్నా అందరినీ ఒక అభిప్రాయంపై ఏకం చేసాడు. అంటే 'ఉస్మాన్ (ర)ను తొలగించాలన్నదే ప్రధాన అంశంగా మారింది. దేశమంతా తన అనుచరులను వ్యాపింపజేసాడు. దేశాన్ని అశాంతికి, కల్లోలాలకు గురిచేయడమే అతని అసలు ఉద్దేశం.

ఇంకా తన అనుచరులను ఈవిధంగా ఆదేశించేవాడు.

1. ప్రజలకు హితబోధలు చేస్తూ వారిని తమ అభిమానులుగా మలచటం.
2. అధికారులను, ప్రభుత్వ యంత్రాంగాన్ని అప్రతిష్టపాలు చేయాలి.
3. ప్రతిచోట నాయకుని గురించి చెడు గురించి, అదర్శకార్య కలాపాలకు పాల్పడుతున్నారని ప్రచారం చేయడం.

ఈ పద్ధతుల్లో చాలా కృషి ప్రయత్నాలు చేయడం జరిగింది. వలీద్ బిన్ 'ఉత్బహ్ (ర)పై మద్యపానం సేవించారని నిందించడం జరిగింది. అతనికి శిక్ష కూడా నిర్ణయించడం జరిగింది. అసలు ఇది ఒక పెద్ద కుట్ర. అదేవిధంగా మూసా అష్ అరీని పదవి నుండి తొలగించడం కూడా వీరి కుట్రల ఫలితమే.

34వ హిజ్రీలో రూమ్ చక్రవర్తి 500 యుద్ధ నౌకలతో, చాలా పెద్ద సైన్యంతో ఇస్లామీయ తీరాలపై దాడిచేసాడు. ముస్లిములు చాలా భయభ్రాంతులయ్యారు. అప్పుడు కూడా ఈ విచ్చిన్నకర శక్తులు తమ కుట్రలకు కుతంత్రాలకు దూరంగా ఉండలేదు. ము'హమ్మద్ బిన్ అబీ హుజైఫహ్, ము'హమ్మద్ బిన్ అబీ బకీర్ (ర) విచ్చిన్నకారుల వలలో చిక్కుకున్నందువల్ల సముద్ర నౌకాదళ అధికారి 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ అబీ షరహ్ ను అనేక విధాలుగా పీడించారు. నమాజులో అనవసరంగా తక్ బీర్లు పలికి ఆగ్రహానికి గురిచేసేవారు. బహిరంగంగా 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'స'అద్ ను విమర్శించేవారు. సైనికు లతో మీరు రూమీలతో యుద్ధం చేయటానికి వెళతారా? ఇక్కడ మదీనా లో మీ అవసరం చాలా ఉంది అని అనేవారు. ప్రజలు ఆశ్చర్యంగా మదీనా లో అవసరం ఏంటి అని అడిగితే, 'ఉస్మాన్ (ర) పేరు ప్రస్తావించి, 'ఈ దుర్మార్గుణ్ణి తొలగించటం ఇస్లామ్ సేవ అని, అబూ బకీర్, 'ఉమరీల సాంప్రదాయాలను మరచి ప్రవక్త (స) అనుచరులైన మహ్ వ్యక్తులను తొలగించి తన బంధు మిత్రులకు గొప్ప పదవులు అందజేసాడు' అని విమర్శించారు. ఏది ఏమైనా అనేక కుట్రలు, కుతంత్రాల ద్వారా ప్రజలను ప్రభావితం చేసే ప్రయత్నం జరిగింది. ము'హమ్మద్ బిన్ అబీ హుజైఫహ్ మరియు ము'హమ్మద్ బిన్ అబీ బకీర్ ఒక నావలో ప్రయాణమై వారిని వెంబడించారు. వారు ఎక్కడ ఆగితే అక్కడ వీరిద్దరూ తమ అభిప్రాయాలను వాళ్ళకు వినిపించే వారు. సైనికులు రూమీలను ఓడించి, లాభాలతో తిరిగి వచ్చారు. వారిలో కొందరు ము'హమ్మద్ బిన్ అబీ బకీర్, ము'హమ్మద్ బిన్ హుజైఫహ్ ను యుద్ధంలో పాల్గొనలేదని విమర్శించారు. దానికి వారు మేము ఈ యుద్ధంలో ఎలా పాల్గొనాలి. ఇది 'ఉస్మాన్ (ర) ఆదేశం చింది, దీని నాయకత్వం 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'స'అద్ చేతిలో ఉంది. ఆ తరువాత 'ఉస్మాన్ (ర) లోపాలను ఎత్తి చూపటం జరిగింది. వీళ్ళ ప్రవర్తన చూచి 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'స'అద్ వాళ్ళను వారించారు. 'అల్లాహ్ సాక్షి! ఆయన వల్ల మిమ్మల్ని విడిచి పెడుతున్నాను' అని హెచ్చరించారు.

మదీనహ్ మునవ్వరహ్ లో కూడా విచ్చిన్నకర శక్తులు చోటు చేసుకొని ఉన్నాయి. అయితే ప్రవక్త (స) అనుచరులు ఉండటం వల్ల అంతగా వారి ప్రభావం వ్యాపించలేదు. అయితే 35వ హిజ్రీలో 'ఉస్మాన్ (ర) వీరమరణం పొందారు. మదీనహ్ లోని విచ్చిన్నకర శక్తులు ఇతర ప్రాంతాల వారితో కలసి 'ఉస్మాన్ (ర)పై దౌర్జన్యం హింసలకు పాల్పడి దైర్యం వచ్చింది. ఒకసారి శుక్రవారం నాడు 'ఉస్మాన్ (ర) మెంబరుపై ప్రసంగం ప్రారంభిస్తున్నప్పుడు ఒక వ్యక్తి నిలబడి " 'ఉస్మాన్! దైవగ్రంథం ప్రకారం ఆచరించు" అని అన్నాడు. దానికి 'ఉస్మాన్ (ర) "కూర్చో" అని అన్నారు. మళ్ళీ రెండవ సారి నిలబడి ఆ వాక్యాన్నే మళ్ళీ వల్లించాడు. 'ఉస్మాన్ (ర) మళ్ళీ కూర్చో అని అన్నారు. ఆ వ్యక్తి మూడుసార్లు ఈ విధంగా ప్రవర్తించి 'ఉస్మాన్ ను ఆగ్రహానికి గురిచేసి ప్రయత్నం చేసాడు. 'ఉస్మాన్ (ర) ప్రతిసారి సున్నితంగా కూర్చోమని ఆదేశించారు. కాని ఆ వ్యక్తి ముందే కుట్ర పన్ని ఉన్నాడు. అన్నివైపుల నుండి అల్లరి మూకలు రాళ్ళు, ఈటలు విసిరి 'ఉస్మాన్ (ర)ను గాయ పరిచారు. 'ఉస్మాన్ (ర) మెంబరుపై నుండి క్రిందపడ్డారు. కాని వినయ, వినమ్రతలతో మూర్తిభవించిన అతని వ్యక్తిత్వం ఎటువంటి ఆగ్రహానికి గురికాలేదు.

అనేక విచ్చిన్నకర శక్తులు తమ కుట్రలు, కుతంత్రాల ద్వారా 'ఉస్మాన్ (ర)ను అప్రతిష్టపాలు చేయడానికి ప్రయత్నించాయి. ఆ కాలంలోని విద్యావంతులు కూడా ఈ సంఘటన వాస్తవికతను అర్థం చేసుకోలేనంతగా దీన్ని కల్పించటం జరిగింది. అందువల్ల ఆయనపై వచ్చిన విమర్శనలన్నింటినీ మీ ముందుంచి అసలు సంఘటనను తేటతెల్లం చేయాలని నిశ్చయించు కున్నాం. అతని(ర)పై వచ్చిన విమర్శనలు ఇవి:

1. ప్రవక్త (స) సహచరులు అయిన అబూ మూసా అష్'అరీ (ర), ము'గీరహ్ బిన్ షూబహ్ (ర), 'అమ్మీ బిన్ ఆస్ (ర), 'అమ్మూరీ బిన్ యా'సీరీ (ర), 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ మన్'ఉద్ (ర), 'అబ్దుర్రహ్మాన్ బిన్ అరీఖమ్ (ర)లను తొలగించి అనుభవం లేని తనకుటుంబం వారిని, వారి స్థానంలో నియమించారు.
2. ప్రభుత్వ నిధిలో అనవసరంగా అధికారం చెలాయించేవారు. అనవసరంగా తన కుటుంబంలోని వారిని సహాయ సహ కారాలు అందించటం చేసారు. 'హకమ్ బిన్ అల్'ఆసీను ప్రవక్త (స) బహిష్కరించారు. ఉస్మాన్ (ర) అతన్ని మదీనహ్ రమ్మని అనుమతి ఇచ్చారు. ఇంకా ప్రభుత్వ నిధి నుండి 1,00,000 (ఒక

లక్ష) దిరహమ్లు ఇచ్చారు. ఇంకా అతని కొడుకు 'హరీస్'ను బజారులో అమ్మే వస్తువులపై 1/10 వంతు వసూలు చేసి అనుమతి ఇచ్చారు.

3. మర్వాన్ కు ఆప్తికా యుద్ధ ధనంలోని 5వ వంతు ఇవ్వటం జరిగింది. అదేవిధంగా 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ ఖాలీద్ కు 3 లక్షల దిరహమ్లు బహుమతిగా ఇవ్వటం జరిగింది. ఇంకా తన కుమార్తెలకు ప్రభుత్వ నిధికి చెందిన విలువైన వజ్రాలను ఇవ్వటం జరిగింది. అయితే 'ఉమర్ (ర) ఇటువంటి ఆధి పత్యాన్ని తీవ్రంగా వ్యతిరేకించేవారు. అంతేకాక ఒక విలాస వంతమైన భవనం నిర్మించి, దాని ఖర్చంతా ప్రభుత్వ నిధిపై వేసారు.
4. ప్రభుత్వ నిధికి సంబంధించిన అధికారులు 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ అరీఖమ్ (ర) మరియు ము'ఐఖీబ్ లు దీనిపై అభ్యంతరం వ్యక్తం చేస్తే, వారిని తొలగించి 'జైద్ బిన్ సా'బితీను ఆ పదవి అప్పజెప్పారు. ఒకసారి ప్రభుత్వ నిధి నుండి జీతాలు పంచిన తర్వాత లక్ష దిరహమ్లు మిగిలాయి. 'ఉస్మాన్ (ర) అనవసరంగా ఈ ధనాన్ని 'జైద్ బిన్ సా'బితీకు ఇచ్చివేసారు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ మన్'ఉద్ మరియు ఉబయ్ బిన్ క'అబీల పెన్షన్లు ఆపివేసారు. మదీనహ్ చుట్టుప్రక్కల ప్రాంతమైన బఖీని ప్రభుత్వ వైదానంగా తీర్మానించారు. ప్రజలు అందులోకి వెళ్ళ రాదని ఆదేశించారు.
5. మదీనహ్ జారులోని కొన్ని వస్తువుల క్రయవిక్రయాలు తనకోసం ప్రత్యేకించుకున్నారు. ఖర్జూరం గింజలు ఖలీఫాకు చెందిన వ్యక్తికి అమ్మాలని ఆదేశించారు.
6. తన క్రింది అధికారులకు, బంధువులకు దేశంలోని వివిధ భాగాల్లో పెద్ద పెద్ద భూములు ఇవ్వడం జరిగింది. అంతకు ముందు ఎవరూ అలా చేయలేదు.
7. ప్రవక్త (స) అనుచరుల్లోని కొందరిని అవమానించి, దేశ బహిష్కరణకు గురిచేసారు. అబూ జరీ 'గిఫారీ, 'అమ్మూరీ బిన్ యా'సీరీ, జునదుబ్ జనాదహ్, 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ మన్'ఉద్, అబ్బాద్ బిన్ సా'మితీల పట్ల అన్యాయంగా ప్రవర్తించారు.
8. 'జైద్ బిన్ సా'బితీ తయారు చేసిన ఖుర్ఆన్ ప్రతిని కాల్చి వేసారు.
9. హద్దుల విషయంలో అశ్రద్ధగా వ్యవహరించారు.
10. ఫరాయి'ద్ విషయంలో బలహీన ఉల్లేఖనాలను అనుసరించారు. అయితే అబూ బకర్, 'ఉమర్ లు క్షుణ్ణంగా పరిశీ లించనంత వరకు వాటిని స్వీకరించే వారు కారు.
11. ధర్మంలో కొన్నిచోట్ల కొత్త ఆచారాలు కల్పించారు. చాలా మంది ప్రవక్త(స) అనుచరులు దీన్ని

వ్యతిరేకించారు. ఉదా: హబ్ సందర్భంగా రెండు రకాతులకు బదులు 4 రకాతులు నిర్ణయించడం. అయితే ప్రవక్త (స) ఆ తరువాత ఇద్దరూ ఏనాడూ రెండు రకాతులకంటే ఎక్కువ చదవలేదు.

12. ఈజిప్టు బృందంతో వాగ్దాన భంగం చేయబడింది. ఫలితంగా 'ఉస్మాన్ (ర) వీరమరణం రూపంలో బహిర్యతం అయ్యింది. ఈ సంఘటనల ద్వారా 'ఉస్మాన్ (ర) ను అప్రతిష్ఠపాలు చేయడం జరిగింది. కాని ఇందులో ఒక్కటి కూడా నమ్మదగినది కాదు. ఇందులో ఎంత సత్యం ఎంత అసత్యం ఉందో పరికించాలి. అన్నిటికంటే మొదటి ఆరోపణ ఈ విధంగా ఉంది.

1. ప్రవక్త (స) అనుచరులను పదవుల నుండి తొలగించారు.

2. క్రొత్తవారిని, అనుభవం లేనివారిని పదవులు అప్పగించారు.

3. ఇంకా తన కుటుంబం వారికి ప్రాధాన్యత ఇచ్చారు. సూక్ష్మదృష్టితోచూస్తే, ఒకవేళ ఈవిమర్శ సరైనదే అయితే, 'ఉమర్ (ర) కాలంలో ఎందుకు విమర్శించ లేదు. ఒకే పని ఇద్దరు చేస్తే ఒకరిని ప్రశంసించటం, మరొకరిని విమర్శించటం తగదు. అదేవిధంగా 'అలీ (ర) కూడా ఈ విధంగా ప్రవర్తించారు. విచారించే, పరిశోధించే, పరికించే ఆలోచన ఎవరికీ రాకపోవడం ఆశ్చర్యకరం.

'ఉస్మాన్ (ర) తొలగించిన ప్రవక్త (స) అనుచరుల్లో 'అమ్మ బిన్ అల్ 'ఆ'స్, స'అద్ బిన్ వఖ్ఖాస్, అబూ మూసా అష్ 'అరీ గురించి ఇంతకు ముందు ప్రస్తావించటం జరిగింది. ఎందు కంటే ఈజిప్టు గవర్నర్ అయిన 'అమ్మ బిన్ అల్ 'ఆ'స్ (ర) ఇస్కందరియ్య విద్రోహాన్ని తుద ముట్టించడానికి వాళ్ళపట్ల అన్యాయంగా ప్రవర్తించారు. వారి స్త్రీలను బానిసరాళ్ళుగా చేసుకున్నారు. ఇంకా కాలు వలు ప్రారంభించినప్పటికీ ఈజిప్టు ప్రజానిధిని అభివృద్ధి పరచలేకపోయారు. అయితే ఆయన్ను తొలగించి 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ అబీ సర్రహ్ ను నియమించిన తర్వాత ఎన్నో రెట్లు మెరుగయింది. అదేవిధంగా కూఫా పాలకులయిన స'అద్ బిన్ అబీ వఖ్ఖాస్ ప్రభుత్వ నిధి నుండి ఒక పెద్ద మొత్తం అప్పుగా తీసుకున్నారు. దాన్ని తిరిగి ఇవ్వటంలో ఆలస్యం చేస్తూపోయారు. చివరికి ప్రభుత్వ నిధి అధికారులైన 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ మస్'ఉద్ తో వాగ్వివాదం జరిగింది. అబూ మూసా అష్'అరీ, అబీ బ'సీర్ హ్ ప్రజల్ని సంతోషపరచలేక పోయారు. బ'స్రహ్

ప్రజలు వారికి వ్యతిరేకులైపోయారు. వారి బృందం రాజధానికి వెళ్ళి వాళ్ళను తొలగించమని కోరారు.

ఈ కారణాలన్ని వాళ్ళను తొలగించడానికి చాలవా? ముగీర బిన్ షూబహ్ పై లంచం తీసుకున్నారని ఆరోపించడం జరిగింది. ఇది అవాస్తవం అయినప్పటికీ 'ఉస్మాన్ (ర) అతన్ని తొలగించారు. ఎందుకంటే 'ఉమర్ (ర) అతని స్థానంలో స'అద్ బిన్ అబీ వఖ్ఖాస్ ను నియమించమని రికమండేషన్ చేసారు. 'అమ్మార్ బిన్ యా'సీర్ ను, 'ఉస్మాన్ (ర) తొలగించలేదు, అతడు 'ఉమర్ (ర) పరిపాలనా కాలంలోనే తొలగించబడ్డారు. అదే విధంగా 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ మస్'ఉద్ (ర)ను అకారణంగా తొలగించడం జరిగింది. ప్రజలు 'ఉస్మాన్ (ర) ను అతని పట్ల అసంతృప్తికి గురిచేయడం జరిగింది. అందువల్ల అతన్ని తొలగించడం తప్పనిసరి అయిపోయింది. ఇక ప్రభుత్వ నిధి అధికారులైన 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ అరీఖమ్, మయీఖిబ్ (ర)లను వారి వృద్ధాప్యం వల్ల తొలగించడం జరిగింది.

దీన్నిగురించి ఒక బహిరంగ సభ ఏర్పాటు చేసి, 'ప్రజలారా! 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ అరీఖమ్ (ర) అబూ బకర్, 'ఉమర్ ల, కాలంనుండి ఇప్పటి వరకు సేవలందించారు. ఇప్పుడు వృద్ధాప్యానికి చేరుకున్నారు. అందువల్ల అతని బాధ్యతలను 'జైద్ బిన్ సా'బిత్ కు అప్పగించడం జరిగింది అని ప్రకటించారు. ఎందుకంటే ధనాగార బాధ్యత చాలా గొప్పది, కష్టమైనదీను. వృద్ధాప్యం వల్ల వీరు తమ బాధ్యతలను సరిగా నిర్వహించలే నందు వల్ల వీరిని తొలగించటం జరిగింది. 'జైద్ బిన్ సా'బిత్ విద్యావంతులు, గణిత జ్ఞానం గలవారు. కనుక వారికి ఈ పదవి ఇవ్వడం జరిగింది.

అదేవిధంగా అనుభవంలేని వారికి పదవులిచ్చారనే విమర్శ కూడా అవాస్తవమే. వారి విజయాలు, ఘనకార్యాలు, ప్రభుత్వ వ్యవస్థలో వారి సేవలు వారిని అనర్థులుగా నిరూపించలేవు.

వలీద్ బిన్ 'ఉఖ్బహ్ (ర), 'ఉమర్ (ర) కాలంలో జజీరహ్ తహ్ సీల్ దారుగా సేవలందించారు. స'యీద్ బిన్ అల్ 'ఆస్ తబరస్తాన్, ఆర్మేనియాలను జయించారు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ అబీ సర్రహ్ తరాబల్స్, ఖబరస్ లను జయించారు. వీరి విజయాలు వీరి చేతకానితనానికి నిదర్శనమా? అయితే బ'స్రా పాలకుడైన 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఆమిర్ చిన్న వయస్కులు, యువకులు. అర్థత, కార్యనిర్వాహనకు వయస్సుతో ఎటువంటి సంబంధం లేదు. ఈ యువకుడు కాబుల్, హర్రాత్, సజిస్తాన్ ఇంకా

నేపాపూర్లను జయించాడు. అంటే అనుభవం లేని వారికి పదవులిచ్చారనటం అవాస్తవం.

అయితే తన కుటుంబానికి సంబంధించిన వారికి ఉన్నత పదవులందించారనే అభియోగం కొంతవరకు ఆలోచించ దగినది. ఈ విషయంలో అబూ బకర్ (ర) 'ఉమర్ (ర) చాలా అప్రమత్తంగా ఉండేవారు. అనుమానాస్పద విషయాలకు దూరంగా ఉండేవారు. ఈ కారణం వల్లే తమ పరిపాలనలో బంధుమిత్రులకు దూరంగా ఉండేవారు. కాని 'ఉస్మాన్ (ర) ఈ రహస్యాలు తెలియని సామాన్యులు. మనస్తత్వంలో అంత దూరదృష్టి ఉండేది కాదు. తన అధికారంతో తన బంధు మిత్రులకు లాభం చేకూర్చటం సీలారహితంగా భావించేవారు. ఒకసారి ప్రజలు ఆయన ఆచరణపై ఫిర్యాదుచేస్తే, 'ఉస్మాన్ (ర) సహచరులందరిని సమావేశపరిచారు. 'అల్లాహ్ సాక్షి! ప్రవక్త (స) ఖులైఫులను అరబ్బులపై ప్రాధాన్యత ఇచ్చేవారు కారా?' అని ప్రశ్నించారు. 'అందులోనూ బనూ హాషిమ్ కు అందరికంటే అధిక ప్రాధాన్యత ఇచ్చేవారు కారా?' అని ప్రశ్నించారు. అప్పుడు ప్రజలందరూ మౌనం వహించారు. అప్పుడు 'ఉస్మాన్ (ర) 'ఒకవేళ తన చేతిలో స్వర్గం తాళం చెవులు ఉంటే స్వర్గాన్ని బనీ ఉమయ్యావారితో నింపివేస్తాను' అని అన్నారు. ఏది ఏమైనా అది అతని వ్యక్తిగత అభిప్రాయం, ప్రజలు దీనితో ఏకీభవించక పోవచ్చు. అయితే దీనివల్ల 'ఉస్మాన్ (ర) ను విమర్శించడం తగదు. ఇతని(ర)పై ప్రభుత్వ నిధి నుండి దుబారా ఖర్చుచేసే వారని ఆరోపణ ఉండేది. కాని సాక్ష్యాధారాలుగా పేర్కొన్న సంఘటనల్లో వాస్తవం లేదు, లేదా కల్పించి వాటిని పేర్కొనటం జరిగింది. ఇక్కడ మేము ఒక సంఘటనను పేర్కొంటున్నాం. దీనివల్ల 'ఉస్మాన్ (ర) ను ఎలా అప్రతిష్టపాలు చేయడం జరిగిందో తెలుస్తుంది.

ఈ విషయంలో మనం 'ఉస్మాన్ (ర) వ్యక్తిగతంగా ఆర్థిక పరిస్థితి ఎలా ఉండేదని చూడాలి. దీనివల్ల ఈవిధంగా దానధర్మాలు చేసే శక్తి ఆయనకు ఉండేదా? లేదా అని తెలుస్తుంది. 'ఉస్మాన్ (ర) ప్రవక్త(స) అనుచరుల్లో అందరి కంటే ధనవంతులని చరిత్ర చెబుతుంది. చాలా మొత్తం చెల్లించి బీరరోమా కొనుగోలు చేసారు. చాలా పెద్ద మొత్తంతో మస్జిద్ నబవీని మరమ్మత్తు చేయించారు. దైవమార్గంలో ఈ విధంగా ఖర్చుపెట్టేవాడు తన కుటుంబీకులకు సహాయ సహకారాలు అందించ లేదా? దీన్ని గురించి 'ఉస్మాన్ (ర) ఒకసారి ఇలా ప్రసంగించారు. దీనివల్ల వాస్తవం అంతా అర్థం అవుతుంది. ప్రజలు

నేను మదీనహ్ లో తన కుటుంబం పట్ల ప్రేమగా, దాతృత్వంతో వ్యవహరిస్తున్నానని అంటున్నారు. కాని నా ప్రేమ నన్ను దుర్మార్గానికి గురిచేయలేదు. నేను కేవలం వారి కనీస హక్కులనే నెరవేరుస్తున్నాను. ఇదంతా నా ధనం వరకే పరిమితం. ప్రజల ధనాన్ని నేను మా గురించి ధర్మసమ్మతంగా భావించటం లేదు. నేను ప్రవక్త (స), అబూబకర్, 'ఉమర్ (ర)ల కాలంలోనూ నాధనాన్ని నా బంధువులకు కానుకలుగా, సహాయంగా ఇచ్చేవాడిని. అయితే అప్పుడు నేను పిసినారిగా వ్యవహరించేవాడ్ని. ఇప్పుడు నేను వృద్ధాప్యానికి చేరుకున్నాను. నా ఆస్తిని నా భార్యబిడ్డలకు అప్పగించాను. కాని ఇస్లామ్ వ్యతిరేక శక్తులు అసత్యాలు కల్పించి ప్రజల్ని అపోహలకు గురిచేస్తున్నారు. ఇంకా నేను ఏజిరిపైననూ ఎటువంటి పన్నుభారం వేయలేదు. వచ్చే పన్ను రుసుమును వాళ్ళపైనే ఖర్చు పెడుతున్నాను. నా వద్దకు కేవలం 5వ వంతు వస్తుంది. ఇందులో కూడా ఏదైనా తీసుకోవటం నాకు ధర్మ సమ్మతంకాదు. ముస్లిములు నన్నుసంప్రదించకుండానే హక్కుగల వారికి ఇచ్చారు. దైవధనంలో ఒక్క దిరీ హమ్ కూడా ఖర్చు చేసే అధికారం లేదు. దీన్నుండి నేను ఏమాత్రం తీసుకోను. చివరికి తింటే నాధనం నుండి తింటున్నాను.

మరికొన్ని సంఘటనల వాస్తవాలను గురించి

పరిశీలిద్దాం:

'హకమ్ ను ప్రవక్త (స) బహిష్కరించారనడంలో ఎటువంటి సందేహం లేదు. కాని చివరి కాలంలో 'ఉస్మాన్ (ర) సిఫారసుతో మదీనహ్ లోనికి రావటానికి అనుమతించారు. అయితే ఈ విషయం వీరిద్దరికీ తెలియదు. అందువల్ల వాళ్ళు మదీనహ్ లోకి రావటానికి అనుమతించలేదు. 'ఉస్మాన్ (ర) అధికారంలోకి రాగానే అతన్ని మదీనహ్ పిలిపించుకున్నారు. ఇంకా అతని కుమారునికిచ్చి తన కూతురి పెళ్ళిచేసారు. ఇంకా బంధుత్వపరంగా తన ధనంలో నుండి ఒక లక్ష దిరీ హమ్ లు సహాయంగా ఇచ్చారు. మర్వాన్ కు కూడా పెళ్ళిలో ఒక లక్ష దిరీహమ్ లు ఇచ్చారు. ఇది అసలు సంఘటన. తరాబల్ స ధనంలో నుండి మర్వాన్ కు 1/5వ వంతు ఇప్పించారన్నది అబద్ధం. వాస్తవం ఏమిటంటే, మర్వాన్ దాన్ని కొనుక్కున్నాడు.

ఇబ్నె ఖుల్దూన్ అభిప్రాయం: ఇబ్నె 'జబైర్ యుద్ధధనం, 1/5వ వంతు రాజధాని పంపారు. దాన్ని మర్వాన్ 5

లక్షల దీనార్లకు కొనుక్కున్నారు. మరికొందరు అతనికి ఇవ్వటం జరిగిందని అభిప్రాయపడు తున్నారు. ఇది వాస్తవం కాదు. మొదటి యుద్ధ ధనాన్ని అంతా ఇబ్ని అబీ సరహ్మాకు ఇవ్వటం జరిగింది.

యుద్ధ ధనాన్ని ఇబ్ని అబీ సరహ్మాకు ఎందుకు ఇవ్వటం జరిగింది. ఎందుకంటే తరాబలస్ యుద్ధానికి ముందు ఉస్మాన్ (ర) ఇబ్ని అబీ సరహ్మాతో ఒకవేళ ఈ యుద్ధంలో విజయం సాధిస్తే యుద్ధధనాన్నంతా ఇవ్వటం జరుగుతుందని వాగ్దానం చేసారు. విజయం తర్వాత వాగ్దానం ప్రకారం ఇవ్వడం జరిగింది. ప్రజలకు ఇది నచ్చలేదు. ప్రజలు తమ మనసులోని మాటను వెలిబుచ్చారు. 'ఉస్మాన్ (ర) దాన్ని తిరిగి తీసుకున్నారు. 'ఉస్మాన్ (ర) ఇది మీకు ఇష్టమైతే అది అతనిది అయిపోతుంది. మీకు ఇష్టం లేకపోతే తిరిగి తీసుకోవడం తుంది. ప్రజలు 'మాకు ఇష్టం లేదు' అని అన్నారు. అయితే తీసుకోవటం జరుగుతుందని, వెనక్కి తీసుకోమని ఆదేశించారు.

'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఖాలిఖ్ కు 3 లక్షల బహుమానం ఇవ్వటం జరిగింది. ఈజిప్టుకు చెందిన అభ్యంతరాలతో నేను ప్రజానిధి నుండి రుణం తీసుకున్నానని చెప్పారు. 'హరీస్'ను బజారు నుండి 1/10వ వంతు వసూలు చేయమని చెప్పటం కూడా అవాస్తవమే.

1. ప్రజానిధి నుండి తనకోసం భవనం నిర్మించారనటం శుద్ధ అబద్ధం. తన ధనాన్ని దానధర్మాలు చేసేవాడు, ప్రజాధనం నుండి జీతం కూడా తీసుకోవటం ఇష్టం లేని వాడు ముస్లిముల ఉపకారం ఎలా స్వీకరించగలడు?

2. 'జైద్ బిన్ సాబితీకు లక్ష దిర్హమ్లు ఇచ్చారనటానికి ఎటు వంటి ఆధారం లేదు. ఒకసారి ప్రజానిధిలో ఖర్చులు పోగా కొంతమొత్తం మిగిలింది. 'ఉస్మాన్ (ర) 'జైద్ బిన్ సాబితీను దీన్ని ప్రజా సంక్షేమ కార్యాలలో ఖర్చుచేయమని ఆదేశించారు. అతను దాన్ని మస్జిద్ నిర్మాణంలో ఖర్చు చేసారు.

3. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ మస్'ఉద్, ఉబయ్ బిన్ క'అబ్ పింఛన్ రద్దుచేయటం ఏమంత అభ్యంతరకరమైన విషయం కాదు. పాలకునికి ఇటువంటి అధికారాలు ఉంటాయి. 'ఉస్మాన్ (ర) వారిద్దరి పట్ల అపార్థానికి గురయ్యారు. అందువల్ల కొంతకాలం వారిద్దరి పింఛన్లు ఆపివేసారు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ మస్'ఉద్ మరణానంతరం న్యాయంగా అతనికి రావలసిన మొత్తాన్ని 20,000 దీనార్లను అతని వారసులకు ఇచ్చివేస్తారు.

4. నాల్గవ విమర్శ కల్పితమైనది. యుద్ధ గుర్రాలకు, 'జకాత్ ఒంటిల కోసం పచ్చిక బయళ్ళు ఏర్పాటు చేయడం పాలకుని ప్రధాన అధికారాల్లో ఒకటి. స్వయంగా ప్రవక్త (స) బఖీ స్థలాన్ని పచ్చిక బయళ్ళుగా నిర్దేశించారు. 'ఉమర్ (ర) దేశమంతటా విశాలమైన పచ్చికమైదానాలు ఏర్పాటు చేయించారు. 'ఉస్మాన్ (ర) కాలంలో గుర్రాలు, ఒంటిల సంఖ్య బాగా పెరిగింది. చివరికి ఒక మైదానంలో 40 వేల ఒంటిలు మేసేవి. వీటి ఏర్పాటు ఎంతైనా అవసరం ఉండేది. ఈ మైదానాలన్నీ ప్రభుత్వ ఖర్చుతో ఏర్పాటు చేయబడేవి. అందువల్ల ప్రజలకు వీటిని ఉపయోగించే అధికారం ఎంతమాత్రం లేదు. ఒక వేళ 'ఉస్మాన్ (ర) తన గుర్రాలు, ఒంటిల కోసం బఖీ ప్రదేశాన్ని ప్రత్యేకించామన్నారని అంటే, దాన్ని ఖండించటానికి ఆయన చేసిన ప్రసంగం చాలు. ప్రజలు నువ్వు ప్రత్యేక పచ్చికబయళ్ళు ఏర్పాటు చేసుకున్నావని అంటున్నారు. నాకంటే ముందు ప్రత్యేకం చేయబడిన వాటిని నేను ప్రత్యేకం చేసాను. నేను పరిపాలనా బాధ్యతలు స్వీకరించినప్పుడు నా వద్ద అందరికంటే అధికంగా ఒంటిలు, గుర్రాలు ఉండేవి. కానీ ఇప్పుడు నా వద్ద కేవలం రెండు ఒంటిలు మాత్రమే ఉన్నాయి. అవి కూడా 'హబీకు వెళ్ళడానికి.

5. బజారులో కొన్ని వస్తువుల క్రయవిక్రయాలను తన కోసం ప్రత్యేకించుకున్నారనే విమర్శ ఎంతమాత్రం సరైనది కాదు. ఒకవేళ దాన్ని సరైనదని నమ్మితే ప్రవక్త (స) ప్రతినిధికి, దుర్మార్గ రాజుకు తేడా ఉండదు. అయితే ఖర్జూరం గింజలను 'జకాత్ ఒంటిల కోసం ఆహారం విషయంలో తమకే అమ్మాలని ఆదేశించి ఉండవచ్చు. దీన్ని గురించి విమర్శించడం తగదు.

6. అదేవిధంగా తన క్రిందవారికి, బంధువులకు దేశంలో అనేక చోట్ల భూములు ఇచ్చారనే ఆరోపణ గురించి ఈ విధంగా ఉంది, 'ఉస్మాన్ (ర) కాలంలో యమన్ కు చెందిన వారు చాలామంది భూములు, ఆస్తులు వదలి మదీనా వచ్చారు. 'ఉస్మాన్ (ర) తన చెల్లెలి భూములను వారికోసం వినియోగించారు. ఉదా: తల్మాకు కొంత భూమిని కేటాయించారు. దానికి బదులుగా కన్దలో అతని ఆస్తిని తన అధీనంలోకి తీసుకున్నారు. వ్యవస్థను బట్టి ఇటువంటి మార్పిడి తప్పనిసరి అయ్యింది.

ఇరాఖ్ లో చాలా విశాలమైన భూమి వ్యర్థంగా పడి ఉండేది. దాన్ని సాగుచేసే పంటకోసం సిద్ధం చేసిన వారికి ఆ భూమి ఇచ్చివేసారు. దేశాన్ని నివాసయోగ్యంగా,

ప్రజలను అభివృద్ధి పరచటానికి ఇటువంటి చర్యలు తప్పనిసరి అవుతాయి.

7. ఒకవేళ 'ఉస్మాన్ (ర) వ్యక్తిగతంగా లేదా రాజకీయ పరంగా చీవాట్లు పెట్టటం జరిగితే, దాన్ని అవమానించటంగా భావించ రాదు. 'ఉమర్ (ర) బగా బిన్ క'అబ్ (ర)పై కొరడా ఎత్తారు, ఇయాజ్ బిన్ గనమ్ చొక్కా విప్పించి మేకలు తోలమని ఆదేశించారు. స'అద్ బిన్ వఖ్శాస్ను కొరడాతో కొట్టారు. వీరిలో ఎవరూ దాన్ని అవమానంగా భావించలేదు. ఉస్మాన్ (ర) అబూ జర్ (ర) ను దేశ బహిష్కరణ చేయలేదు. స్వయంగా అతను ఏకాంతాన్ని అనుసరించారు. 'ఉస్మాన్ (ర) విచారణ నిమిత్తం అతన్ని పిలవగా అతను 'ఉస్మాన్ (ర) ముందుకు వచ్చారు. ముందు 'ఉస్మాన్ (ర) అతనితో, 'నా వద్ద ఉండి పోండి, మీ ఖర్చులకు నేను బాధ్యుణ్ణి,' అని అన్నారు. కాని అతను, 'నీ ఐహిక జీవితం నాకు అక్కర్లేదు,' అని తిరస్కరించారు.

అదేవిధంగా 'ఉబాదా బిన్ సా'మిత్ పట్ల కూడా ఎటువంటి సంఘటన జరగలేదు. అతని దేశ బహిష్కరణకు వ్యతిరేకంగా ఒక ఉల్లేఖనం ఉంది. 'ఉస్మాన్ (ర) చివరికాలం వరకుషామ్లో యుద్ధధనం సరఫరా అధికారిగా ఉండేవారు. అయితే 'అమ్మార్ బిన్ యాసిర్ (ర) జునదుబ్ బిన్ జనాదహ్ (ర), 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ మస్'ఉద్ (ర) పట్ల కాస్తంత కఠినంగా వ్యవహరించటం జరిగింది. అయితే దీనివల్ల వారిని అవమానించడం జరగలేదు. 'ఉస్మాన్ (ర) స్వయంగా ముసీహాఫ్ను సంకలనం చేసి ప్రవేశపెట్టలేదు. కల్లోలాలు తలెత్తక ముందే ప్రవక్త (స) మరణించిన వెంటనే అబూ బకర్ (ర) తయారుచేసిన ముసీహాఫ్ యొక్క కాపీలను 'ఉస్మాన్ (ర) వివిధ ప్రాంతాలకు పంపించారు. వాటిపైనే ఐక్యం కావాలని ఆదేశించారు. 'ఉస్మాన్ (ర) ముస్లిమ్ సమాజానికి చాలా గొప్ప ఉపకారం చేసివెళ్ళారు.

9. ఉస్మాన్ (ర) సాధుప్రియులు, సున్నిత మనస్కులు అనటంలో ఎటువంటి అనుమానం లేదు. ఇస్లామీయ చట్టాలను పాలించడంలో ఎటువంటి అలసత్వం, అశ్రద్ధ చూపలేదు. ఈ క్రింది విషయాలద్వారా అతన్ని బాధ్యతారహితంగా ప్రవర్తించారని విమర్శించడం జరిగింది.

1. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్ (ర) నుండి హురీముజాన్ ప్రతీకారం తీర్చుకోలేదు.

2. వలీద్ బిన్ 'ఉఖ్బ్ బహ్ పై మద్యపాన శిక్ష అమలు చేయటంలో చాలా ఆలస్యం జరిగింది. 'ఉమర్ (ర)ను అబూ

లూలు హతమార్చాడు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్ (ర) ఆగ్రహానికి గురై హంతకుని కూతురు, నవ ముస్లిమైన ఈరాన్ వ్యక్తించినారు. అతని దృష్టిలో వీరందరూ కుట్రలో భాగస్వాములే. 'ఉస్మాన్ (ర) పరిపాలన ప్రారంభం కాగానే అతని వద్దకు వచ్చిన మొట్టమొదటి కేసు ఇదే. 'ఉస్మాన్ (ర) దీన్ని గురించి ప్రవక్త (స) అనుచరులను సంప్రదించారు. 'అలీ (ర), 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్ను హురీముజాన్ కి బదులు చంపివేయ మని సలహా ఇచ్చారు. కొందరు ముహాజిర్లు ఇప్పుడిప్పుడే 'ఉమర్ (ర) నమాజులో చంపబడ్డారు, అతని కుమారుడు ఈ నాడు చంపబడడమా? అని అభిప్రాయపడ్డారు. అప్పుడు 'అమ్మీ బిన్ అల్ 'ఆస్, 'ఓ నాయకా! ఒకవేళ మీరు 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్ను క్షమించిపెట్టి, అల్లాహ్ మిమ్మల్ని విచారించడం జరగదు' అని అన్నారు. అంటే చాలామంది అనుచరులు 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్ మరణశిక్షకు వ్యతిరేకంగా నిలబడ్డారు.

హురీముజాన్ వారసులు ఎవరూ లేనందువల్ల, పాలకునిగా నేను అతని తరపున సంగ్రహిస్తున్నాను. శిక్షకు బదులు రక్తపరిహారం అమలు చేస్తాను అని తన ధనంలో నుండి రక్తపరిహారం చెల్లించారు. 'ఉస్మాన్ (ర) ఈ కేసు విషయంలో చాలా ఉత్తమంగా వ్యవహరించారు. ఎందుకంటే హురీము జాన్ కు బదులు 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్ను మరణ శిక్ష విధించడం అదదే తెగవారికి ఏమాత్రం ఇష్టంలేదు. వెంటనే కల్లోలం తలెత్తుతుందని భావించటం జరిగింది.

వలీద్ బిన్ ఉఖ్బ్ బహ్ కూడా పాలకులు మద్యపానం సేవించారు. 'ఉస్మాన్ (ర) వెంటనే అతన్ని పదవి నుండి తొలగించారు. సాక్ష్యాలపై నమ్మకం లేనందువల్ల శిక్షను ఆలస్యం చేయటంజరిగింది. ఇంకాఅనేకసాక్ష్యాధారాలు చేతికి అందినందువల్ల శిక్షను వెంటనే అమలు జరిపారు.

10. ఉస్మాన్ (ర) ప్రామాణిక సంస్కృతిని వదలి బలహీనమైన ఆచారాన్ని అనుసరించారని అనిపించటం జరిగింది. అయితే వ్యక్తిగత అభిప్రాయభేదాలు ఉండ వచ్చు. ఇది 'ఉస్మాన్ (ర)కి ప్రత్యేకం కాదు, అనుచరులందరిలో ఇటువంటి అభిప్రాయ భేదాలు ఉండేవి.

11. ఉస్మాన్ (ర) ధర్మంలో మూఢాచారాలను, మూఢనమ్మకాలను కల్పించారని విమర్శించటం జరిగింది. వాస్తవం ఏమి టంటే, 'ఉస్మాన్ (ర) ఎల్లప్పుడూ ప్రవక్త సంప్రదాయాన్ని అనుసరించేవారు. మినా మైదానంలో 2 రకాతులకు బదులు 4 రకాతులు చదవటం షరీ'అత్ ఆదేశ అనుమతిగా భావించటం జరిగింది. అనుచరులు

దాన్ని వ్యతి రేకించగా బహిరంగ సభలో దానికి కారణం ఇలా తెలియ పరచటం జరిగింది: సోదరులారా! నేను మక్కహ్ చేరిన వెంటనే నివాస సంకల్పం చేసుకున్నాను. ఇంకా నేను ప్రవక్త (స)ను ఎవరైనా ఏదైనా పట్టణంలో నివసించే సంకల్పం చేసుకుంటే స్థానికులు నమాజు చదవవచ్చని ప్రవచిస్తూ ఉండగా విన్నాను.

12. ఈజిప్టు బృందంతో వాగ్దాన భంగం చేయడం. దీన్ని గురించి ఉస్మాన్ (ర) వీరమరణం సందర్భంగా వస్తుంది. ఉపద్రవాన్ని అరికట్టే చివరి ప్రయత్నం: ఏదీ ఏమైనా వాస్తవం ఇదే. ఇవన్నీ కుట్రలు కుతంత్రాలు పన్నడం ద్వారా జరిగింది. ఇవన్నీ ప్రమాదకర స్థితికి చేరుకున్నాయి. అందువల్ల వీటిని పరిష్కరించటం సాధ్యం కాలేదు. చివరి ప్రయత్నంగా 'ఉస్మాన్ (ర) దేశంలోని అధికారులందరినీ పిలిచి ఒక ప్రత్యేక సలహా సంఘాన్ని ఏర్పాటు చేసారు. ఇందులో ము'అవియహ్ 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ సర్హ్, స'య్యాద్ బిన్ అల్ ఆస్ మొదలైన వారు ప్రముఖులు.

ఉస్మాన్ (ర) సంక్షిప్తంగా ప్రసంగించి ప్రస్తుత కల్లోలాన్ని తొలగించడానికి ప్రతి ఒక్కరి నుండి సలహా కోరారు. అప్పుడు 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'అమిర్ (ర), 'అమిర్ అల్ ము'అమిన్! నా అభిప్రాయం ఏమిటంటే ఏదైనా ఒక దేశంపై యుద్ధం ప్రకటించాలి. ప్రజలు యుద్ధ సన్నాహాల్లో నిమగ్నులైపోతారు. కల్లోలం దానంతట అదే సమసిపోతుంది' అని అన్నారు. స'య్యాద్ బిన్ అల్ ఆస్, 'ప్రస్తుత కల్లోలం ఒక వర్గానికి చెందినదని, దాని ప్రధాన వ్యక్తులు చంపబడితే కల్లోలం దానంతట అదే చెల్లాచెదురై పోతుంది, దేశంలో శాంతిభద్రతలు జనిస్తాయి' అని అన్నారు. ము'అవియ, 'ప్రతి ఒక్కరు తమరు శాంతి, భద్రతల బాధ్యత తీసుకోవాలి. సిరియా బాధ్యత నేను తీసుకుంటాను' అని అన్నారు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ స'య్యాద్, 'విచ్చిన్నకారులు ధనసంపదల ఆశలో ఉన్నారు. అందువల్ల వాటితో వారి నోరు మూయించాలి,' అని అన్నారు. 'అమ్మ బిన్ అల్ ఆస్, 'అమిర్ అల్ ము'అమిన్! తమరి అసమాన కార్య కలాపాల వల్లే ప్రజలు తమ హక్కుల కోసం ఉద్యమించారు. వీటి పరిష్కారానికి రెండే రెండు మార్గాలు ఉన్నాయి. న్యాయంగా, ధర్మంగా వ్యవహరించండి, లేదా అధికారం నుండి తొలగి పోండి. ఈ రెండూ ఇష్టం లేకుంటే మీరు కోరింది చేయండి' అని అన్నారు.

ఉస్మాన్ (ర) ఆశ్చర్యపడుతూ 'అమ్మ బిన్ అల్ ఆస్ వైపు చూచి, 'నా గురించి నీ అభిప్రాయం ఇదేనా?' అని

అన్నారు. అమ్మ బిన్ 'ఆస్ మౌనంగా ఉన్నారు. కాని సభ ముగిసిన తర్వాత 'ఉస్మాన్ (ర) ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడు 'అమిర్ అల్ ము'అమిన్! నేను మిమ్మల్ని చాలా గౌరవిస్తాను. అందరి ముందు ఇచ్చిన సలహా కేవలం నటన మాత్రమే. వ్యతిరేకులు నన్ను తమ విషయాలు తెలపాలని అలా నటించాను. దానివల్ల వారి కుతంత్రాలు తెలుసుకోవచ్చు' అని అన్నారు. 'ఉస్మాన్ (ర) మౌనం వహించారు.

సలహా సంఘసభ్యులు తమ తమ అభిప్రాయాలు తెలిపారు. కాని ఏటిలో ఏదీ సరైన పరిష్కారంగా కనబడలేదు. 'ఉస్మాన్ (ర) అధికారులందరినీ తిరిగి పంపివేశారు. తాను స్వయంగా ఒక పథకాన్ని గురించి ఆలోచించడంలో నిమగ్నమయి పోయారు.

కూఫా విచ్చిన్నకారులు స'య్యాద్ బిన్ అల్ ఆస్ (ర) పట్ల శత్రుభావం కలిగి ఉండేవారు. అతడు సలహా మండలి సమావేశానికి వెళ్ళినప్పుడు, అందరూ కలిసి అతన్ని తిరిగి రానివ్వం అని ప్రతిజ్ఞ చేసారు. స'య్యాద్ బిన్ అల్ ఆస్ తిరిగి కూఫా సమీపానికి చేరుకున్న తరువాత విచ్చిన్నకారులు నగరం నుండి బయటకు వచ్చి జరిఅ ప్రాంతంలో అడ్డుకున్నారు. స'య్యాద్ (ర) ను మదీనహ్ తిరిగి వెళ్ళిపోమ్మని పట్టుబట్టారు. 'ఉస్మాన్ (ర) వారి కోరిక ప్రకారం స'య్యాద్ ను తొలగించి అబూ మూసా అష్'అరీ (ర)ని నియమించారు. ఇంకా ఉద్యమ కారులకు ఉత్తరం వ్రాస్తూ, 'నేను మీ కోరిక ప్రకారం నియమించాను. చివరి నిముషం వరకు మీ సంస్కరణ కోసం పాటుపడుతూ ఉంటాను. ఎల్లప్పుడూ సహన స్థైర్యాలు కలిగి ఉంటాను,' అని తెలిపారు.

'ఉస్మాన్ (ర) నిరంతరం దేశ సంస్కరణలో నిమగ్నులయి ఉన్నారు. సరైన పథకం ఏదీ దొరకలేదు. దేశంలోని వివిధ ప్రాంతాలకు పరిశీలక బృందాలను పంపవలసిందని సలహా ఇచ్చారు. 'ఉస్మాన్ (ర)కు ఈ సలహా నచ్చింది. అనంతరం 35వ హిజ్రీలో ము'హమ్మద్ ను కూఫా, ఉసామా బిన్ జైద్ ను బ'సరహ్, 'అమ్మార్ బిన్ యా'సీర్ ను ఈజిప్టు, 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్ ను సిరియా ఇంకా ఇతరులను వివిధ ప్రాంతాలకు పంపారు. ఏ అధికారికీ వ్యతిరేకంగా ఏదైనా ఫిర్యాదు ఉంటే, వెంటనే పరిశీలించి పరిష్కరిస్తాను. కాని చాలామంది అధికారులు అనవసరంగా ప్రజలను హింసిస్తున్నారని, ప్రజలను తిడుతున్నారని, ఇంకా అనేక రకాలుగా ప్రజలను హింసిస్తున్నారని తెలిసింది. 'హజ్జ్

సందర్భంగా నాకు తెలియపరిస్తే సమస్యలను పరిష్కరిస్తానని ప్రకటించారు.

విప్లవ ప్రయత్నం: ఇటు ఖలీఫా సభలో సంస్కరించే ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి. మరోవైపు దేశంలో ఒక గొప్ప విప్లవం కోసం కుట్రలు, కుతంత్రాలు జరుగుతున్నాయి. అనంతరం బ'స్తూ, కూఫా, ఈజిప్టు విచ్చిన్నకారులు తమ తమ ప్రాంతాల నుండి 'హబీబ్ ముసుగు'లో మదీనా వైపు బయలుదేరారు. బలవంతంగా తమ కోర్కెలు స్వీకరించేలా చేద్దామని వారి ఉద్దేశ్యం. మదీనా మునవ్వరహ్ కు మూడు కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉన్న ఒక ప్రదేశానికి చేరి, వారి ప్రముఖులు, నాయకులు ఒక్కొక్కరు 'తల్ హా', 'జబైర్, స'అద్ బిన్ వజ్జాస్ మరియు 'అలీ (ర)లను కలుసుకున్నారు. సమస్యను పరిష్కరించవలసిందిగా కోరారు. కాని అందరూ అందులో పాల్గొనడానికి నిరాకరించారు.

'ఉస్మాన్ (ర) కల్లోలాలను, ఉపద్రవాలను ప్రజల ఫిర్యాదులను పరిష్కరించటానికి ప్రయత్నించేవారు. అందువల్ల విచ్చిన్న కారులు రహస్యంగా సమావేశమవుతున్నారని తెలిసి, 'అలీ (ర) ను పిలిపించి, 'వారిని సంతృప్తిపరిచి పంపివేయండి,' అని అన్నారు.

ఆ తరువాత 'ఉస్మాన్(ర) జుమ'అహ్ రోజు మస్జిద్లో ప్రసంగించారు. సంస్కరణా పథకాన్ని గురించి, ఇంకా భవిష్యత్తులో తన కార్యాచరణ గురించి వివరంగా పేర్కొన్నారు. ప్రజలు సంతోషించారు. వివాదాలు సద్దుమణిగాయి.

ఒకసారి అకస్మాత్తుగా మదీనా వీధుల్లో తక్బీర్ నినాదాలు, గుర్రాల చప్పుళ్ళు ప్రళయాన్ని తలపించాయి. ప్రవక్త (స) అనుచరులు ఆందోళనకు గురిఅయి ఇళ్ళ నుండి బయటకువచ్చి చూడసాగారు. విచ్చిన్నకారులు మళ్ళీ తిరిగి వచ్చి ఉన్నారు. 'ప్రతీకారం, ప్రతీకారం' అని నినాదాలు చేస్తున్నారు. 'అలీ (ర), 'వెళ్ళి మళ్ళీ తిరిగి రావటానికి గల కారణం ఏమిటి,' అని అడిగారు. దానికి ఈజిప్టు ప్రజలు 'మార్గంలో ప్రభుత్వానికి సంబంధించిన ఒక వ్యక్తి కనబడ్డాడు. చాలా వేగంగా ఈజిప్టు వెళుతున్నాడు. మేము అనుమానించి అతన్ని పట్టుకొని నోదా చేస్తే ప్రభుత్వ ఆదేశం లభించింది. అందులో మమ్మల్ని మరణ శిక్ష వేయమని ఉంది. అందువల్ల ఇప్పుడు మేము వాగ్దాన భంగానికి ప్రతీకారం తీర్చుకోవటానికివచ్చాము,' అని అన్నారు.

ఉస్మాన్ (ర) కు ఈ సంఘటన గురించి తెలియపర్చటం జరిగింది. ఆయన తనకేమీ తెలియదని ఆశ్చర్యం వ్యక్తం

చేసారు. ప్రమాణం చేసి నిజంగా తనకేమీ తెలియదని అన్నారు. 'ఉస్మాన్ (ర) ప్రమాణం చేసి సరికి ప్రజలు ఇది మర్వాన్ కుట్ర అని భావించారు. అప్పుడు ఈజిప్టు వారు ఏది ఏమైనా పాలకుడు ఈవిధంగా ఏమరుపాటుకు గురయి ఉంటే ఇటు వంటి సంఘటనలు ఉనికిలోకి వస్తాయి, కనుక అతనికి పాలకునిగా కొనసాగే అర్హత లేదు, అని, ఉస్మాన్ (ర)ను పరిపాలన నుండి తొలగిపొమ్మని కోరారు. దానికి 'ఉస్మాన్ (ర) 'నా కంఠంలో ప్రాణం ఉన్నంతవరకు దైవం ప్రసాదించిన ఈ స్థానాన్ని నేను స్వయంగా వదిలే ప్రసక్తిలేదు, ప్రవక్త (స) ఉపదేశం ప్రకారం తన చివరి క్షణం వరకు సహనం పాటిస్తాను' అని అన్నారు.

'ఉస్మాన్ (ర) తిరస్కరించగా విచ్చిన్నకారులు అతని ఇంటిని చుట్టుముట్టారు. 40 రోజుల వరకు కొనసాగించారు. ఈ మధ్య కాలంలో ఇంటిలోపలికి నీళ్ళు వెళ్ళటం కూడా నేరంగా పరిగణించబడింది. ఒకసారి ఉమ్మై 'హబీబ్ (ర) ఆహార పదార్థాలు తీసుకొని 'ఉస్మాన్ (ర) వద్దకు వెళ్ళదామని ప్రయత్నించగా, ఆమెను కూడా లోపలికి వెళ్ళనివ్వలేదు. పోరుగిళ్ళ నుండి అప్పుడప్పుడూ సహాయం అందేది. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ సలామ్ (ర) అబూ హురైరహ్ (ర), స'అద్ బిన్ వజ్జాస్ (ర), 'జైద్ బిన్ సాబిత్ (ర) వంటి గొప్పగొప్ప అనుచరుల పట్ల కూడా వాళ్ళు నిర్లక్ష్యంగా వ్యవహరించారు, వారిని అవమానించారు. 'ఉస్మాన్ (ర) పిలవగా, 'అలీ (ర), అతని వద్దకు వెళ్ళగోరితే, అతన్ని కూడా వెళ్ళనివ్వలేదు. 'అలీ (ర) చేసేదిలేక తన నల్లని అమామ తీసి ఒక వ్యక్తికి ఇచ్చి పరిస్థితిని చూసి వెళ్ళి, చాలామంది ప్రవక్త (స) అనుచరులు మదీనా వదిలి వెళ్ళిపోయారని తెలియపర్చమని అన్నారు. ఆయిషా (ర) 'హబ్బే సంకల్పం చేసుకున్నారు. ప్రవక్త (స) అనుచరుల్లోని చాలామంది ఇటువంటి కల్లోల పరిస్థితుల్లో ఏకాంతమే మంచిదని భావించారు. బాధ్యతగల వారిలో ముగ్గురు 'అలీ (ర), 'తల్ హా (ర), 'జబైర్ (ర) మాత్రమే ఉన్నారు. వీళ్ళ పరిస్థితి ఎలా ఉండేదంటే సంబంధం లేకుండా ఉండనూ లేరు. పరిస్థితిని పరిష్కరించే శక్తి వారికి లేదు. ముగ్గురూ కలసి అనేక ప్రయత్నాలు చేసారు. కాని, ఆ కల్లోలంలో ఎవరి మాటనూ ఎవరూ పట్టించుకునే స్థితిలో లేరు. అందువల్ల ఈ ముగ్గురూ వేరుగా ఉండసాగారు. అయితే తన కుమారులను 'ఉస్మాన్ రక్షణ కోసం పంపించారు. 'హుసైన్ (ర) ద్వారం వద్ద కాపలా కాస్తున్నారు. 'అబ్దు

ల్లాహ్ బిన్ 'జబ్బర్ (ర) 'ఉస్మాన్ (ర) ఇంట్లో ఉన్న అభిమానులకు నాయకత్వం వహిస్తున్నారు. చుట్టుముట్టిన విచ్చిన్నకారులకు 'ఉస్మాన్(ర) అనేకసార్లు నచ్చ జెప్పటానికి ప్రయత్నించారు. వారి ముందు అనేకసార్లు ప్రసంగించారు. ఉటయ్ బిన్ క'అబ్ (ర) కూడా ప్రసంగించారు. కాని వారిపై ఎటువంటి ప్రభావం చూపలేదు. 'ఉస్మాన్ (ర) ఇంటి పైకప్పు నుండి ప్రజలనుద్దేశించి ప్రసంగిస్తూ, ప్రవక్త (స) మస్జిద్ కోసం భూమి అంటి, నేను కొని ఇచ్చాను, ఆ మస్జిద్లో నన్ను నమా'జ్ చదవకుండా చేస్తారా? అదేవిధంగా ప్రవక్త (స) మదీనహ్ వచ్చినపుడు, మదీనాహ్ లో రూమా బావి తప్ప మరేదీ ఉండేది కాదు. ప్రవక్త (స) ఎవరు దీన్ని కొని ధర్మం చేస్తారు అంటే నేను కొనిఇచ్చాను. ఇప్పుడు దాని నీళ్ళు నాకు తాగనీయకుండా చేస్తారా? ఇంకా మీకు తెలియదా? ఉన్రత్ పోరాటంలో యుద్ధసామగ్రినంతా నేనే ఏర్పాటు చేశాను. మీలో ఎవరికైనా గుర్తుందా? ఒకసారి ప్రవక్త (స) కొండపై ఎక్కారు. కొండ కదలసాగింది. అప్పుడు ప్రవక్త (స) తన్ని, 'ఓ కొండ! నీపై ఒక ప్రవక్త, ఒక సత్యవంతుడు, ఒక అమరవీరుడు ఉన్నారు' అని అన్నారు. అప్పుడు నేను ఆయన వెంట ఉన్నాను. 'అదేవిధంగా హుదైబియాలో ప్రవక్త (స) నన్ను మక్కహ్ పంపారు. ఇటు హుదైబియాలో టైఅత్ చేసినపుడు ఒక చేతిని నా చేయిగా ఉపయోగించటం జరగలేదా? ' అని అడిగారు. అందరూ కలసి నిజం అన్నారు. విచ్చిన్నకారులు 'హజ్ కాలం కొన్ని రోజుల్లో సమాప్తం అవుతుందని, తరువాత ప్రజలు ఇటు వస్తారని, అవకాశం చేజారిపోతుందని చంపటానికి పథకంవేయసాగారు. 'ఉస్మాన్ (ర) స్వయంగా దాన్ని విన్నారు. ప్రజలనుద్దేశించి ప్రజలారా! చివరికి దేనికోసం నా రక్తం కోసం ఆరాట పడు తున్నారా?. ఇస్లాంలో కేవలం వ్యభిచారం, హత్య, ఇస్లామ్ను త్యజించటం వల్ల హత్య చేయవచ్చు. నేను ఈ మూడింటిలో దేనికీ పాల్పడలేదు. ఇప్పుడు కూడా నేను 'అల్లాహ్ తప్ప ఎవరూ ఆరాధ్యులు కారని, ము'హమ్మద్ (స) అల్లాహ్ ప్రవక్త అని సాక్ష్యం ఇస్తున్నాను' అని అన్నారు. కాని ద్రోహులు ఏమాత్రం చలించలేదు.

అభిమానులు అనేక సలహాలు ఇచ్చారు. ముగిరహ్ బిన్ షూబహ్(ర) 'నాయకా! మూడు విషయాలు ఉన్నాయి. వాటిలో ఏదో ఒకటి అనుసరించండి. మిమ్మల్ని అభిమానించే, సమర్థించేవారి శక్తివంతమైన ఒక బృందం ఇక్కడ ఉంది. దాన్ని తీసుకొని, బయలుదేరండి, ద్రోహులతో పోరాడి వారిని వెంటబడించండి. మీరు సత్యంపై ఉన్నారు,

వాళ్ళు అసత్యంపై. ప్రజలు సత్యాన్ని సమర్థిస్తారు, సహాయం చేస్తారు. ఒకవేళ ఇది ఇష్టంలేకపోతే ప్రధాన ద్వారాన్ని వదలి వెనుక వైపు నుండి గోడ కూల్చి బయట పడండి, వాహనాలపై కూర్చోని మక్కహ్ వెళ్ళిపోండి. అది హరమ్. అక్కడ వాళ్ళు యుద్ధం చేయలేరు, లేదా సిరియా వెళ్ళిపోండి. అక్కడి ప్రజలు నిజాయితీపరులు, అక్కడ ముఁజవియా (ర) ఉన్నారు' అని అన్నారు. దానికి 'ఉస్మాన్ (ర) నేను బయటకు వెళ్ళి వాళ్ళతో యుద్ధం చేసి రక్తపాతం చేసిన ఇస్లామీయ మొదటి వ్యక్తిని కాలేను. ఒకవేళ నేను మక్కహ్ వెళ్ళినా వీళ్ళు 'హరమ్'ను అవమానపరచరని నాకు నమ్మకం లేదు. నా వల్ల హరమ్ను అగౌరవపరచటం నాకు ఇష్టం లేదు. సిరియాకు కూడా వెళ్ళలేను. ఎందుకంటే నేను వలస వచ్చిన, ప్రవక్త (స) నివాసాన్ని వదలి వెళ్ళదలచు కోలేదు అని అన్నారు.

ఉస్మాన్ (ర) ఇల్లు చాలా విశాలంగా ఉండేది. ద్వారం వద్ద, లోపల ముస్లిముల సంఖ్య బాగానే ఉండేది. సుమారు 700 ఉంటుంది. దీనికి 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ (ర) నాయకత్వం వహిస్తున్నారు. 'అనుమతిస్తే ద్రోహులతో యుద్ధం చేస్తాను' అని అనుమతి కోరారు. దానికి 'ఉస్మాన్ (ర) 'నా కోసం ఒక్కడ్ని కూడా చంపటం ధర్మంగా నేను భావించను.' ఆ సమయంలో అతని ఇంట్లో 20 మంది సేవకులు ఉన్నారు, వారిని పిలిచి విడుదల చేసివేసారు.

‘జైదీ బిన్ సాబిత్ (ర) వచ్చి, ‘నాయకా! అన్నార్లు వచ్చి ద్వారం వద్ద నిలబడి మళ్ళీ తమ ఘనకార్యాలు చూపడానికి వేటిఉన్నారు’ అని అన్నారు. దానికి ‘ఉస్మాన్ (ర) ‘ఒకవేళ యుద్ధమేవారి ఉద్దేశ్యం అయితే, నేనెంత మాత్రం అనుమతి ఇవ్వను, ఈ సమయంలో నా కోసం కరవాలం ఎత్తనివాడే నా సహాయకుడు’ అని అన్నారు. అబూ హురైరహ్ (ర) అనుమతి కోరగా, ‘అబూ హురైరహ్! నీవు నన్ను ప్రజల్ని చంపిద్దామని అనుకుంటున్నావా?’ అని అన్నారు. దానికి అతడు ‘లేదు’ అని అన్నారు. ఒకవేళ నీవు ఒక్కడిని చంపినా అందరినీ చంపినట్లే. అబూ హురైరహ్ (ర) అది విని వెనుతిరిగాడు.

ఉస్మాన్ (ర)కు ప్రవక్త (స) భవిష్యవాణి ప్రకారం, అతని వీరమరణం వంటే సమయం ఆసన్నమయిందని తెలిసి పోయింది. ప్రవక్త (స) అతన్ని అనేకసార్లు ఈ సంఘటన గురించి హెచ్చరిస్తూ, సహన స్థైర్యాలు కలిగి ఉండాలని అప్రమత్తం చేయడం జరిగింది. వీరమరణం వంటిన రోజు అతను ఉపవాసంతో ఉన్నారు. అది శుక్రవారం. కలలో

ప్రవక్త (స), అబూ బకర్ (ర), 'ఉమర్ (ర) ఉన్నారు. అతన్ని 'తొందరగా కానీ' అని అంటున్నారు. మేల్కొని అక్కడున్న వారితో స్వప్నం గురించి ప్రస్తావించారు. భార్యతో వీరమరణం పొందే సమయం ఆసన్నమయ్యిందని, ద్రోహులు నన్ను చంపివేస్తారని భార్యకు తెలియపరిచారు. భార్య అది విని 'అలా ఎంత మాత్రం జరగదు' అని పలికింది. దానికి అతను 'నేను కలలో చూచాను' అని అన్నారు. మరో ఉల్లేఖనంలో ప్రవక్త (స) 'ఉస్మాన్ ఈ రోజు జుమ'అహ్ నమాజ్ నాతో పాటు చదవాలి,' అని అన్నారు. ఆ తర్వాత ఏనాడూ ధరించని పైజామాను తెప్పించి ధరించారు. ఇంకా తన 20 మంది బానిసలను విడుదల చేసి వేసారు. ఖురఆన్ తెరచి పఠనంలో నిమగ్నులయ్యారు. ద్రోహులు ఇంటిపై దాడిచేసారు. ద్వారం వద్ద ఉన్న 'హసన్(ర) ఎదురు దాడిలో గాయపడ్డారు. నలుగురు గోడ గెంతి బాల్కనీలోకి ప్రవేశించారు. వారిలో ముందు అబూ బకర్ (ర) కుమారులు ము'హమ్మద్ బిన్ అబీ బకర్ ఉన్నారు. వీరు 'అలీ (ర) సంగ్రహణలో పరిగారు. ఇతనికి పదవులపై ఆశ ఉండేది. అభిందక పోయేసరికి శత్రువుగా మారి పోయారు. అతడు ముందడుగు వేసి 'ఉస్మాన్ (ర) జుత్తు పట్టుకొనిబలంగాలాగారు. దానికి 'ఉస్మాన్(ర) 'కుమారా! నీ తండ్రిగారు బ్రతికుంటే, అతడు దీనికి ఎంతమాత్రం ఇష్టపడరు' అని అన్నారు. అది విని ము'హమ్మద్ బిన్ అబీబకర్ సిగ్గుపడి వెనక్కు తగ్గారు. మరో వ్యక్తి కనాన్ బిన్ బషీర్ ముందుకు దూకి నుదురుపై ఇసుప గజంతో పూర్తిబలంతో కొట్టాడు. 'ఉస్మాన్ (ర) వెంటనే ఒక ప్రక్కకు పడిపోయారు. అప్పుడు కూడా 'బిన్తిల్లాహి తవక్కలతు 'అల్లాహి' అనే పలికారు. సౌ'దాన్ బిన్ 'హమీరాన్ మురారీ మరో సారి దాడిచేసిన వెంటనే రక్తం చిందించడం ప్రారంభమయింది. మరో కర్కశుడు అస్త్ర బిన్ అల్ హుమీఖ్ రొమ్ముపై కూర్చొని శరీరంలో అనేకచోట్ల బల్లంతో గాయ పరిచాడు. మరో పాపాత్ముడు ముందుకు వచ్చి కరవా లంతో దాడిచేసాడు. అక్కడే కూర్చున్న భార్య నాయి లహ్ చేత్తో ఆపటం జరిగింది. మూడు వేళ్ళు తెగిపడ్డాయి. ఆ దాడికి 'ఉస్మాన్ (ర) ప్రాణం శరీరాన్ని విడిచిపోయింది. 'ఉస్మాన్ (ర) వీరమరణం పొంది నపుడు ఖురఆన్ పరిస్థున్నారు. ఖురఆన్ ముందు తెరచి ఉంది. రక్తం మరక, 'ఫసయక్ ఫీకహుముల్లాహు వహువస్సమీఉల్ 'అలీమ్' అనే ఆయతుపై పడింది.

జుమ'అహ్ రోజు అస్త్ర సమయాన ఈ సంఘటన జరిగింది. రెండు రోజుల వరకు శవం అలాగే పడి ఉంది. ప్రవక్త (స) పవిత్ర స్థలంలో ప్రళయం తాండవించింది. ద్రోహుల రాజ్యంగా మారి ఉంది. వారి భయం వల్ల ఎవరికీ బహిరంగంగా ఖనన సంస్కారాలు చేసే ధైర్యం చాల లేదు. శనివారం రాత్రి కొందరు చేతిలో ప్రాణాలు పెట్టుకొని ఖనన సంస్కారాలు చేసారు. స్నానం చేయించకుండా రక్తంలో ఉన్నట్టే ఖననం చేసారు. 17 మంది కాబుల్ నుండి మరాకీష్ వరకు రాజ్యం ఏలే చక్రవర్తి జనాజహ్ నమాజు చదివారు. 'జబ్బర్ (ర) లేదా 'జబ్బర్ బిన్ ముత్యిమ్ (ర) జనాజహ్ నమాజు చదివారు. జన్నతుల్ బఖీ వెనుక హిష్కాకబల్లో ఖననం చేసారు. ఆ తరువాత దాన్ని జన్నతుల్ బఖీలో చేర్చటం జరిగింది. ఈనాడు కూడా జన్నతుల్ బఖీ చివర ఉస్మాన్ (ర) సమాధి ఉంది.

ప్రవక్త(స) అనుచరులు, ముస్లిముల్లోని ఎవరూ ఈ సంఘటన గురించి నమ్మే స్థితిలో లేరు. ఇలా జరుగు తుందని ఎవరూ ఊహించలేదు. ప్రవక్త (స) పవిత్ర స్థలం ఈ విధంగా అవమానించబడుతుందని ఎవరూ ఊహించలేదు. 'ఉస్మాన్ (ర) ప్రభుత్వం పట్ల అసంతృప్తిగా ఉన్న వారు కూడా కన్నీరు కార్చారు. చివరికి అతనిహత్యకు పాల్పడినవారు కూడా విచారింప సాగారు. కాని ఇస్లామ్ శత్రువులు పన్నిన కుట్రలు ఫలించాయి. సంయుక్త ఇస్లామ్ సున్ని, పి'అ, 'ఖారిజీ, 'ఉస్మాన్ అనే భాగాలుగా విడిపోయింది. ప్రళయం వరకు ఈ వర్గ విభేదాలు కొనసాగుతాయి. 'అలీ (ర) మస్జిద్ నుండి 'ఉస్మాన్ (ర) ఇంటివైపు వస్తున్నారు. దారిలో వీరమరణ వార్త అందింది. ఈ వార్త వినగానే రెండు చేతులు ఎత్తి, 'ఓ అల్లాహ్! 'ఉస్మాన్ (ర)హత్యకు నాకు ఎటువంటి సంబంధం లేదు' అని అన్నారు.

ఉమర్ (ర) బాహగారు స'య్యాద్ బిన్ 'జైద్ బిన్ 'ఉమర్ బిన్ నుజైల్, ప్రజలారా! ఒకవేళ మీరు చేసిన ఈ పాపం కారణంగా మీపై ఈ ఉ'హుద్ కొండ పడి విరిగినా పడవచ్చు. హుజైఫహ్ (ర), ఇతడు భవిష్యవాణులను గుర్తుంచేవారు. 'ఉస్మాన్ (ర) హత్యపల్ల ఇస్లామ్లో ఒక పగులు ఏర్పడింది. అది తీర్పుదినం వరకు అతకబడదు,' అని అన్నారు.

'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'అబ్బాస్ (ర), 'ఒకవేళ సృష్టిరాసులన్నీ 'ఉస్మాన్ (ర) హత్యలో పాల్గొంటే లూత్ జాతిలా ఆకాశం నుండి రాళ్ళు వర్షించటం జరిగేది,' అని అన్నారు. యమన్ పాలకులైన సమామహ్ (ర)కు ఈ వార్త

అందగానే అతను ఏడ్వసాగారు. ప్రవక్త (స) ప్రాతినిధ్యం పోతూ ఉంది. చాలా విచారకరం. అబూ 'హుమైద్ సా'యిదీ (ర) 'జీవితాంతం నవ్వను' అని ప్రమాణం చేసారు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ సలామ్ (ర), 'ఓహ్! ఈ నాడు 'అరబ్ శక్తి సాగించింది' అని అన్నారు.

'ఆయుషహ్ (ర) ' 'ఉస్మాన్ (ర) అన్యాయంగా చంప బడ్డారు. అల్లాహ్ సాక్షి! అతని కర్మఫలం పరిశుభ్రపరచబడింది,' అని అన్నారు. 'జైద్ బిన్ సా'బీత్ (ర) కళ్ళ నుండి కన్నీళ్ళు కారు తూనే ఉన్నాయి. అబూ హురైరహ్ (ర) పరిస్థితి ఎలా ఉండే దంటే ఈ సంఘటన గుర్తుకవస్తే వెక్కివెక్కి ఏడ్చేవారు. 'ఉస్మాన్ (ర) రక్తసిక్తమయిన కమీజు, నాయిలహ్ తెగిన వ్రేళ్ళు సిరియా ము'ఆవియహ్ (ర) వద్దకు పంపడం జరిగింది. వాటిని బహారంగంగా ప్రజల ముందు ఉంచబడగా ప్రజలు దుఃఖ విచారాలలో మునిగిపోయారు. 'ప్రతీకారం, ప్రతీకారం' అని నినాదాలు చేయసాగారు.

'ఉస్మాన్ (ర) వీరమరణం సంఘటనను మీరు చదివారు. 'ఉస్మాన్ (ర) వీరమరణం నుండి రెండవ కల్లోలం అంటే హుర్రహ్ వరకు బదీర్ అనుచరులు మిగలలేదు. ఎందుకంటే ఈ బదీర్ అనుచరులందరూ చివర్లో స'యీద్ బిన్ అబీ వఖ్శాస్ (ర) మరణించారు. ఇతను కూడా హుర్రహ్ సంఘటనకు ముందే మరణించారు.

ఆ తరువాత మరో హుర్రహ్ కల్లోలం తలెత్తింది. ఇందులో య'జీద్ మదీనహ్ వాళ్ళను హతమార్చాడు. ఈ కల్లోలంలో హుదైబియాలో పాల్గొన్న అనుచరులలో ఎవరూ మిగలలేదు. ము'ఆవియా తన జీవిత కాలంలోనే తన కుమారుణ్ణి యువ రాజుగా ప్రకటించారు. అతడు తన అధికారులకు తన అధి కారం పట్ల ప్రజలతో వాగ్దానం తీసుకోమని ఆదేశించాడు. కాని ప్రజలకు అతని చేష్టలు, అలవాట్లు నచ్చలేదు. ఎందుకంటే అతడు చాలా దుర్మార్గుడు, వ్యసనపరుడు. కొన్నిచోట్ల సైన్యం, లాఠీల బలంతో వాగ్దానం తీసుకోవటం జరిగింది. ప్రజలు తమ్ము తాము రక్షించుకునే నిమిత్తం వాగ్దానం చేసారు. హుర్రహ్ అంటే నల్లని రాతివేల. మదీనహ్ లో ఒక ప్రాంతంలో నల్లని రాతివేల ఉండేది. ఇక్కడ యుద్ధం జరిగింది. చరిత్రలో హుర్రహ్ యుద్ధంగా పేర్కొనడం జరిగింది. ఇది 63 హిజ్రీలో జరిగింది.

య'జీద్, ముస్లిమ్ బిన్ ఉఖ్బహ్ నేతృత్వంలో మదీనహ్ పై దాడి చేసాడు. ఇందులో అనేకమంది ప్రవక్త (స) అనుచరులు, తాబయీన్లు వీరమరణం పొందారు. పవిత్ర స్థలాన్ని అగౌరవ పరచటం జరిగింది. ఆ దినాన్నే

హుర్రహ్ దినంగా పేర్కొనటం జరిగింది. ఇందులో అనేకమంది ప్రవక్త (స) అనుచరులు చంపబడ్డారు. ధనం దోచుకోవటం జరిగింది. అనేకమంది అమ్మాయిలను చెరచటం జరిగింది. ప్రవక్త (స) ప్రవచనం, "మదీనహ్ ను భయపెట్టేవాణ్ణి అల్లాహ్ భయ పెడతాడు, ఇంకా వాడిని అల్లాహ్, దైవదూతలు, ఇంకా మనుషులందరి అభిశాపం పడుతుంది." (ముస్లిమ్)

మదీనహ్ ప్రజలతో ప్రమాణం చేయించడానికి కారణం ఏమిటంటే య'జీద్ పాపాలలో పూర్తిగా చిక్కుకున్నాడు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ హాన్ జలహ్ ద్వారా వాఖిదీ కథనం: య'జీద్ పాపాల్లో పూర్తిగా చిక్కుకున్నాడని తెలిసినంత వరకు మేమతనితో యుద్ధం చేయలేదు. య'జీద్ మదీ నహ్ వారి పట్ల ఈవిధంగా వ్యవహరించాడు. మద్యం, ఇతర పాపాలు ముందు నుంచే అనుసరిస్తున్నాడు. అందరూ అతన్ని అసహ్యించు కోసాగారు. అన్ని వైపుల నుండి అతనికి వ్యతిరేకత కనబడింది. అల్లాహ్ అతనికి ఆయుష్షులో శుభం ప్రసాదించలేదు. చివరికి మక్కహ్ పై కూడా దండెత్తాడు. అక్కడ 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ (ర)తో తలపడాలని, మార్గంలో సైన్యాధికారి మరణించాడు. మరో సైన్యాధికారి నియమించబడ్డాడు. సైన్యం మక్కహ్ లో ప్రవేశించి 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ ను చుట్టు ముట్టింది. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ (ర) కూడా వారితో యుద్ధం చేసారు. అతనిపై రాళ్ళ వర్షం కురిపించబడింది. దీనివల్ల కాబతుల్లాహ్ తెర, పైకప్పు, ఇస్మా'యీల్ కు బదులుగా స్వర్గం నుండి వచ్చిన గొర్రె కొమ్ములు అన్ని కాలిపోయాయి. ఈ సంఘటన 64 హిజ్రీలో సఫర్ నెలలో జరిగింది. 64 హిజ్రీ రబీఉల్ అవ్వల్ లో అతడు మరణించాడు. యుద్ధం జరుగుతూ ఉండగా ఈ వార్త అందింది. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ (ర) బిగ్గరాగా "ఓ సిరియా ప్రజలారా! మిమ్మల్ని మార్గభ్రష్టత్వానికి గురిచేసినవాడు మరణించాడు" అని అరిచారు. అది వినగానే సైన్యం పారిపోయింది. చాలా అవమానానికి గురయ్యారు. ప్రజలు వారిని వెంబడించారు. ఆ తరువాత 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ (ర) నుండి బై'అత్ తీసుకున్నాడు.

సారాంశం: నేను పేర్కొన్న 'హదీసు'లో బై'అత్ రి'ద్వాన్ లో పాల్గొన్న అనుచరుల గురించి పేర్కొనడం జరిగింది. వీరి గురించే అల్లాహ్ ఇలా ఆదేశించాడు: వాస్తవానికి విశ్వాసులు చెట్టు క్రింద నీతో చేసిన శపథం చూసి అల్లాహ్ సంతోషించాడు; మరియు వారి హృదయాల స్థితి ఆయనకు తెలిసిందే. కావున ఆయన వారి మీద

శాంతిని అవతరింప జేశాడు. మరియు బహుమానంగా వారికి సమీప విజయాన్ని ప్రసాదించాడు." (అల్ ఫతీహ్, 48:18)

అదృష్టవంతులైన ఈ అనుచరులందరూ నిస్సందేహంగా స్వర్గానూలే. ఇహలోకంలోనే వారికి స్వర్గ శుభవార్త అందింది. కాని ఈ కల్లోలాలకు గురై శాశ్వతంగా దూరమయ్యారు. కొందరు స'యీద్ బిన్ ము'సయ్యిబ్ ఉల్లేఖనలో ఉన్న భవిష్య వాణిలో జమల్ యుద్ధం, సిప్పీన్ యుద్ధంలా అభిప్రాయపడ్డారు. వారి రక్తంతో అక్కడి నేల ఎర్రబడింది. అయితే వీటిని గురించి మేము రాబోయే పేజీల్లో పేర్కొంటాము. దీనివల్ల మరికొన్ని విషయాలు తెలుస్తాయి. కొందరు య'జీద్ చేతిపై బై'అత్ చేసారు. మరికొందరు నిరాకరించారు. మరికొందరు మదీనహ్ వదలి వెళ్ళిపోయారు. వాస్తవం ఏమిటంటే ము'ఆవియహ్ (ర) తన జీవిత కాలంలోనే తన కుమారుణ్ణి కాబోయే పాలకుడని ప్రకటించకుండా ఉండ వలసింది. ఎందుకంటే అతనికంటే ముందు అబూ బకర్ (ర) తన కుమారుని గురించి ఏ విషయమూ ప్రకటించలేదు. 'ఉమర్ కూడా ప్రకటించలేదు. 'ఉస్మాన్ (ర) కూడా ప్రకటించ లేదు. 'అలీ (ర) కూడా ప్రకటించ లేదు. ము'ఆవియహ్ (ర) ఈ పని చేసి చాలా పెద్ద పొరపాటు చేసారు.

జలాలుద్దీన్ సుయూతీ "తారిఖుల్ 'ఖులఫా"లో ము'ఆవియా గురించి పేర్కొంటూ 50వ హిజ్రీలో ము'ఆవియహ్ (ర) తన కుమారుని కోసం సిరియా ప్రజల నుండి బై'అత్ తీసుకున్నారు. దీనివల్ల అర్థం అయ్యే విషయం ఏమిటంటే తన కొడుకు కోసం తన జీవిత కాలంలోనే బై'అత్ తీసుకున్న మొట్ట మొదటి వ్యక్తి ము'ఆవియహ్ యే. ఆ తరువాత మదీనహ్ ప్రజల నుండి కూడా బై'అత్ తీసుకోమని మర్వాన్ కు ఉత్తరం వ్రాసారు. అనంతరం ప్రసంగంలో మర్వాన్ ఖలిఫహ్ తరపు నుండి అతని కొడుకు కోసం బై'అత్ తీసుకోమని ఆదేశం వచ్చిందని 'ఇది అబూ బకర్ (ర) 'ఉమర్ ల సాంప్రదాయం' అని అన్నాడు. అప్పుడు 'అబ్దుల్ హక్మ్ బిన్ అబూ బకర్ (ర) నిలబడి, 'కాదు, కాదు ఇది ఖైసర్, ఖస్రాల సాంప్రదాయం. ఎందు కంటే అబూ బకర్ (ర), 'ఉమర్ (ర) ఏ నాడూ తమ సంతానం తరపున, లేదా ప్రవక్త (స) కుటుంబం తరపున బై'అత్ తీసుకోలేదు' అని అన్నారు.

51వ హిజ్రీలో ము'ఆవియహ్ (ర) 'హజ్ చేసారు, ఇంకా తన కొడుకు కోసం బై'అత్ తీసుకున్నారు. ఇబ్నీ 'ఉమర్ ను పిలిపించి, 'ఓ ఇబ్నీ 'ఉమర్ (ర)! నాయకత్వం లేనిదే నాకు మనశ్శాంతి ఉండదు అని అంటావు, మరి

ప్రజల వ్యవహారాల్లో అవరోధాలు కల్పిస్తున్నావు' అని అన్నారు. దానికి 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్ దైవస్తోత్రం తర్వాత మీకన్నా ముందు కూడా 'ఖలిఫాలు గతించారు. వాళ్ళకూ సంతానం ఉండేది. వారి కుమారుల కంటే మీ కుమారుడు ఉత్తముడేమీ కాడు. అయినప్పటికీ వాళ్ళు ఏనాడూ తమ కుమారులను కాబోయే పాలకులుగా ప్రకటించలేదు. ఈ విషయాన్ని ముస్లిములపై వదలి వేసారు. అదేవిధంగా ఇప్పుడు కూడా వాళ్ళు ఏదైనా విషయంపై ఏకాభిప్రాయం వ్యక్తం చేస్తే నేను కూడా వారిలోని ఒక సభ్యుణ్ణి. నువ్వు ముస్లిములను చెడగొడు తున్నావు' అని అంటున్నారు. అలా నేను ఎంతమాత్రం చేయటం లేదు" అని చెప్పి లేచి వెళ్ళిపోయారు.

ఆ తరువాత ము'ఆవియహ్ అబూ బకర్ (ర) కుమారుణ్ణి పిలిపించారు. అతనితో కూడా ఇలాగే అన్నారు. అతను కూడా 'మేము మీకు ఈ విషయాన్ని అప్పగించామని భావిస్తున్నారా? మేము అలా అప్పగించలేదు. అల్లాహ్ సాక్షి! ఈ విషయంలో ప్రజలందరూ కలసి సంప్రదించాలి' అని పలికి లేచి వెళ్ళిపోయారు. ము'ఆవియహ్ (ర) ఈ విషయంలో నాకు సహాయం చేయమని అల్లాహ్ ను ప్రార్థించారు.

ఆ తరువాత ము'ఆవియహ్ (ర) ఇబ్నీ 'జబైర్ ను పిలిచి, 'ఓ ఇబ్నీ 'జబైర్! నీవు నక్క లాంటివాడవు. ఒక రంధ్రం నుండి బయటకు వస్తావు, మరో రంధ్రంలో దూరి పోతావు. నువ్వే వాళ్ళిద్దరినీ పురికిల్పిఉంటావు. దానికి ఇబ్నీ 'జబైర్, ఒకవేళ మీరు పరిపాలన పట్ల విసిగిపోతే, అధికారాన్ని వదలివేయండి. మేము మీ కొడుకు కోసం బై'అత్ చేసుకుంటాము. మీరే చెప్పండి, మీ ఇద్దరి మాట తప్ప మేము మరేం చేయగలము. మేము ఎవరి మాట వినాలి. ఎందుకంటే ఏకకాలంలో ఇద్దరి పాలకుల అధికారం ఎలా చెల్లుతుంది అని చెప్పి వెళ్ళిపోయారు.

ఆ తరువాత ము'ఆవియహ్ మెంబరుపై ఎక్కి దైవస్తోత్రం తరువాత, "ఇబ్నీ 'ఉమర్ (ర), ఇబ్నీ అబూ బకర్ (ర), ఇబ్నీ 'జబైర్ (ర), య'జీద్ బై'అత్ కు వ్యతిరేకం అని నాకు వేగుల వాళ్ళ ద్వారా తెలిసింది. కాని వాళ్ళు య'జీద్ పై బై'అత్ చేసుకున్నారు" అని అన్నారు. దానికి సిరియా ప్రజలు, 'మా ముందు వాళ్ళు బై'అత్ చేయనంత వరకు మేము నమ్మం, ఒకవేళ మా ముందు అలా చేయకపోతే ముగ్గురి తలలు నరికివేస్తాం' అని అన్నారు. అప్పుడు ము'ఆవియహ్ 'సుబ్ హా నల్లాహ్, ఖుర్బైష్ విషయంలో ఇంత అవమానమా, ఇక

ముందు నేను ఇటు వంటి మాటలు వినదలచుకోలేదు' అని పలికి మెంబరుపై నుండి క్రిందికి దిగారు.

ఆ తరువాత ప్రజల్లో ఇబ్న్ 'ఉమర్ (ర), ఇబ్న్ అబూ బకర్ (ర), ఇబ్న్ 'జబ్రైల్ (ర) యజీద్ చేతిపైబై అత్ చేసు కున్నారని పుకార్లు లేదాయి. వీళ్ళు వ్యతిరేకిస్తూనే ఉన్నారు.

ముఅవియహ్ (ర) 'హజ్ తర్వాత సిరియా వెళ్ళి పోయారు. యజీద్పై బై'అత్ చేసినపుడు ఇబ్న్ 'ఉమర్ (ర), "ఈ వ్యక్తి మంచివాడైతే మేము సుముఖతను వ్యక్తం చేస్తాము, లేదా పరీక్షపై సహనం పాటిస్తాం," అని అన్నట్లు ఇబ్న్ సికిందర్ పేర్కొన్నారు. ము'అవియహ్ తన జీవితంలోనే తన కొడుకును యువరాజుగా ప్రకటించాడు. అందువల్ల ప్రజలు అసహ్యించు కున్నారని జలాలద్దీన్ సుయూతీ 'తారిఖుల్ ఖులఫా'లో పేర్కొన్నారు.

'హసన్ బస్తీ అభిప్రాయం: ఇద్దరు వ్యక్తులు ప్రజలను కల్లోలాలకు గురిచేసారు. మొదటివాడు 'అమ్స్ బిన్ 'ఆస్, ఇతడు సిప్పీస్ యుద్ధంలో ము'అవియహ్ ను సైగచేసి ఖుర్రాత్ ఎత్తించారు. రెండవ వ్యక్తి ముగీరహ్ బిన్ షూబహ్, ఇతడు ము'అవియహ్ తరపున కూఫాలో తానిల్దార్గా ఉండేవాడు. ము'అవియహ్ (ర) అతనికి ఉత్తరం వ్రాస్తూ, "నీవు ఈ ఉత్తరం చదివిన తర్వాత నిన్ను తొలగించినట్లు భావించాలి. కాని ముగీరహ్ బిన్ షూబహ్ స్వయంగా ము'అవియహ్ వద్దకు వెళ్ళారు. ము'అవియహ్ కారణం అడిగారు. దానికి ముగీరహ్ బిన్ షూబహ్, 'నేనొక ముఖ్యమైన పని చేస్తున్నందున తమరి ఆదేశాన్ని పాలించడంలో ఆలస్యం అయ్యింది,' అని అన్నారు. ము'అవియహ్, 'ఏమిటా పని,' అని అడిగారు, దానికి అతడు, 'యజీద్ గురించి బై'అత్ తీసుకుంటున్నాను,' అని అన్నారు. 'దాన్ని పూర్తిచేసావా?' అని అడిగారు. దానికి అతను, అవునని అన్నాడు. ము'అవియహ్ అది విని అతన్ని మళ్ళీ కొనసాగమని ఆదేశించారు. ముగీరహ్ బిన్ షూబహ్, అక్కడి నుండి తిరిగి వెళ్ళిన తర్వాత అతని బంధుమిత్రులందరూ, 'ఏమయింది' అని అన్నారు. దానికి ముగీరహ్ బిన్ షూబహ్ నేను ము'అవి యహ్ ను ఎలాంటి సుడిగుండానికి గురిచేసానంటే, ప్రళయం వరకు అతడు దాన్నుండి తప్పించుకోలేదు. అందు వల్లే తండ్రి ఉండగా కొడుకు యువరాజు అయ్యాడని, లేకపోతే తీర్పుదినం వరకూ ముస్లిములు పరస్పరం సంప్రదింపులు, సలహాలతోనే ఇటువంటి

సమస్యలను పరిష్కరించుకునేవారు అని 'హసన్ బస్తీ పేర్కొన్నారు.

ఇబ్న్ సీరీన్ అభిప్రాయం: 'అమ్స్ బిన్ 'హుజ్జ్ ము'అవి యహ్ కు ఉత్తరం వ్రాస్తూ, 'అల్లాహ్ కు భయపడండి, ముస్లిముల్లో తమరు ఎవరిని ఖలీఫాగా నిర్ణయిస్తున్నారో చూడండి,' అని అన్నారు. దానికి ము'అవియహ్ (ర), 'నీవు నన్ను ఉపదేశించావు, నీఅభిప్రాయం తెలియ పరిచావు, కృతజ్ఞుడి. అయితే, ఇప్పుడు యువకులే యువకులు ఉన్నారు. వీరం దరిలో నా కుమారుడే అధికారానికి అర్హుడు, కనుక అతడినే నేను కాబోయే ఖలీఫాగా నిర్ణయిస్తాను' అని అన్నారు.

ఉఖ్బీహ్ బిన్ ఖైస్ (ర) కథనం: ఒకరోజు ము'అవియహ్ (ర) ప్రసంగిస్తూ, 'ఓ అల్లాహ్! నేను యజీద్ ను వాడి అర్హతను బట్టి వాడిని నా పదవికి వారసునిగా ప్రకటిస్తున్నాను. ఈ వ్యవహారంలో నాకు సహాయం చేయి, ఒక వేళ నేను తండ్రి ప్రేమ వల్ల ఇలా చేస్తే, అతడు దానికి అర్హుడు కానిపక్షంలో అతడు సింహాసనాన్ని అధిష్టించక ముందే అతని ఆత్మను వశపరచుకో' అని ప్రార్థించారు.

ము'అవియహ్ మరణానంతరం సిరియా ప్రజలు యజీద్ చేతిపై బై'అత్ చేసుకున్నారు. యజీద్ మదీనహ్ ప్రజలను కూడా బై'అత్ చేయమని కలురు పంపాడు. ఇక్కడ 'హుసైన్ (ర), ఇబ్న్ 'జబ్రైల్ (ర) తిరస్కరించారు. ఆ రాత్రి ఇద్దరూ మక్కహ్ వచ్చారు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబ్రైల్ (ర) యజీద్ చేతిపై బై'అత్ చేయలేదు. తన చేతిపై ప్రజలు బై'అత్ చేయాలని కోరలేదు. కాని 'హుసైన్ (ర) ను కూఫా ప్రజలు ము'అవియహ్ కాలం నుండే పిలుస్తున్నారు. 'బై'అత్ చేస్తాం' అని కోరుతున్నారు. కాని 'హుసైన్ (ర) తిరస్కరిస్తూ వస్తున్నారు. యజీద్, బై'అత్ తీసుకోగానే తన స్థానాన్ని గుర్తించి కూఫా వెళదామని నిశ్చయించుకున్నారు. ఇబ్న్ 'జబ్రైల్ కూడా వెళ్ళమని సలహా ఇచ్చారు. కాని ఇబ్న్ 'అబ్బాస్, ఇబ్న్ 'ఉమర్ లు వెళ్ళ వద్దని కోరారు. 'అల్లాహ్ ప్రవక్త (స) ను ఐహిక జీవితం, పరలోకాల్లో ఒకదాన్ని ఎందుకోమని ఆదేశించాడు. కాని ప్రవక్త (స) పరలోకాన్ని ఎన్ను కున్నారు. తమరు కూడా పరలోకాన్నే అనుసరించండి. ప్రాపంచిక విషయాల వైపు శ్రద్ధ చూపకండి' అని హితబోధ చేసారు. కాని 'హుసైన్ (ర) వినలేదు. చివరికి ఇబ్న్ 'ఉమర్ ఏడుస్తూ వీడ్కోలు పలికారు. ఇంకా ' హుసైన్ మా ఒక్క మాట వినలేదు. అతని తండ్రి, నోదరుల

విషయంలో కూఫా వారిని గుర్తించిన తర్వాత కూడా వెళ్ళారు.' అని అంటుండేవారు.

అదేవిధంగా అతనికి జాబీర్ బిన్ 'అబ్దుల్లాహ్, అబూ స'యీద్, అబూ వాఖిద్ అల్లాస్ ఎంత నచ్చజెప్పినా విన లేదు. ఇరాఖ్ వామనిదృఢంగా నిశ్చయించుకున్నారు. అప్పుడు ఇబ్నీ 'అబ్బాస్ (ర), 'ఉస్మాన్ (ర)లా ఇతను కూడా వీరమరణం పొందుతారనిపిస్తుంది' అని అన్నారు. అబ్దుస్సలామ్ బస్తవీ ఇస్లామీ అఖ్బా యిద్లో ఇలా పేర్కొన్నారు. 60వ హిజ్రీ ప్రకారం 681 క్రీ.శ.లో ము'ఆవియహ్ (ర) మరణించారు. య'జీద్ రాజయ్యాడు. అతడు ప్రజలందరి నుండి బై'అత్ తీసుకోవటం ప్రారంభించాడు. కూఫాలోని సుల్తమాన్ బిన్ మరీఫ ఖుజాయ్ ఇంట్లో చేరి ము'ఆవియహ్ (ర) సంతాపం, య'జీద్ బై'అత్ గురించి సంభాషణ మొదలయ్యింది. అప్పుడు సుల్తమాన్, "ఇప్పుడు ము'ఆ వియహ్ మరణించారు. 'హుస్సైన్ (ర), య'జీద్ బై'అత్ ను తిరస్కరించి మక్కా వేళ్ళి పోయారు. ఇప్పుడు మీరు వారిన్ అనుసరించాలి. ఒకవేళ మీరు కోరితే వారిని పిలిచి వారికి, అతనికి సహాయం చేయండి. ఉత్తరం వ్రాసి అతన్ని పిలిపించుకోండి. మీకిష్టం లేకపోతే అతన్ని పిలిచి ఇరకాటంలో పడవేయండి," అని అన్నారు. అప్పుడు ప్రజలు, 'అతనువస్తే తప్పకుండా మేము ఆదరిస్తాము,' అని అన్నారు. ఆ తరువాత సుల్తమాన్ బిన్ ముసయ్యిబ్ బిన్ నఖ్లహ్, రిఫా'అ బిన్ షద్దాద్, హబీబ్ బిన్ మజ్బూహ్ మొదలైన వారి తరపు నుండి ఉత్తరం పంపబడింది. అది ఇలా ఉంది: " 'హుస్సైన్ బిన్ 'అలీ (ర) అభిమానుల తరపున ఆయన వైపునకు పంపుతున్న ఉత్తరం: 'తమరు త్వరగా తమరి అభిమానుల వద్దకు చేరిపోండి. కూఫాలోని ప్రజలందరూ మీ కోసం ఎదురు చూస్తున్నారు. మిమ్మల్ని తప్ప మరెవ్వరీ వారు ఆమోదించటం లేదు. దురదృష్టవశాత్తూ విషయం ఏమిటంటే ప్రస్తుతం మాకు నాయకు లెవరూలేరు. తమరు వెంటనే రావాలి. మేమంతా తమకు విధేయు లమై ఉన్నాం. తమరు వస్తే మన మంతా కూఫాపై దాడిచేద్దాం. ప్రస్తుతం ఉన్న అధికారిని తొలగించి ఎల్లప్పుడూ మీ విధేయతలో ఉంటాం." (జలా ఉల్ ఉయూన్)

ఈ విధంగా ప్రయత్నంలో ఏమాత్రం లోపం ఉండలేదు. అధికారం గురించి ఆశచూపడం జరిగింది. విధేయతా వాగ్దానం కూడా చేయబడింది. అనేక ఉత్తరాలు పంపటం జరిగింది. సుమారు రెండువందల ఉత్తరాలు పంపటం జరిగింది. 'హుస్సైన్ వద్దకు సుమారు 12,000 ఉత్తరాలు

పంపటం జరిగింది. అప్పుడు 'హుస్సైన్ (ర) ముందు జాగ్రత్తగా తన చిన్నాన్న కొడుకైన ముస్లిమ్ బిన్ 'అఖీల్ ను తన ప్రతినిధిగా చేసి పంపుతూ కూఫా ప్రజల పట్ల అప్రమత్తంగా ఉండాలని, రహస్యాన్ని బయటపెట్టరాదని, ఒకవేళ నిజంగానే కూఫా ప్రజలు నా పాలనపై బై'అత్ చేస్తే, వాస్తవాల గురించి నాకు తెలియపర్చాలని ఆదేశించారు. (జలా ఉల్ ఉయూన్)

'హుస్సైన్ (ర) ముస్లిమ్ ద్వారా సుల్తమాన్ బిన్ సరీద్ 'ఖుజాయ్, ము'సయ్యిబ్ బిన్ నఖ్లహ్, రిఫా'అ బిన్ షద్దాద్ మరియు 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ లావహ్ లకు ఉత్తరం పంపారు. అందులో, "హాని మరియు స'యీద్ ల ద్వారా మీ నుండి అనేక ఉత్తరాలు అందాయని, ప్రస్తుతం ముస్లిమ్ ను పంపు తున్నాను, పరిస్థితులను అంచనా పేసి వాస్తవాలను గురించి నాకు తెలిపితే, నేను అతి త్వరగా మీ వద్దకు వస్తాను" అని రాసారు. (జలా ఉల్ ఉయూన్)

ముస్లిమ్ కూఫా చేరగానే 8,000 మంది ప్రజలు బై'అత్ చేసారు. ముస్లిమ్ చేరిన తర్వాత కూడా కూఫా వారు 'హుస్సైన్ కు ఒక ఉత్తరం వ్రాసారు. అందులో త్వరగా రమ్మని లక్ష కరవాలాలు తమర్ని సహాయం కొరకు వేచి ఉన్నాయని వ్రాసారు.

ముస్లిమ్ చేతిపై 80 వేల మంది కూఫా ప్రజలు బై'అత్ చేయగానే వారి ఆప్యాయతను, ప్రేమను చూచి, 'విజయం తథ్యం, అని నమ్మి 'హుస్సైన్ కు ఎటువంటి భయం లేదు, తమరు విచ్చేయండి' అని ఉత్తరం వ్రాసారు. ఈ ఉత్తరాన్ని ముస్లిమ్ తాను వీరమరణం పొందటానికి 27 రోజుల ముందు పంపారు.

'దాలా విచారకరమైన విషయం ఏమిటంటే, నిన్న బై'అత్

చేసిన వారు, ఈనాడు కానరావటం లేదు. నమా'జ్ ముగిసిన తర్వాత ముస్లిమ్ తన సేవకునితో, సేవకా! ఈ ప్రజలు ఎలాంటి పనికి ఒడిగట్టారు' అని అన్నారు.

దానికి ఆ సేవకుడు యజ్ మాని! ఇక్కడి ప్రజలు

'హుస్సైన్ పై చేసిన ప్రమాణాన్ని భంగం చేసారు.

య'జీద్ కు విధేయులై పోయారు. చివరికి ముస్లిమ్ ను రాళ్ళతో చంపివేసారు.

12 వేల ఉత్తరాలు అందిన తర్వాత ముస్లిమ్

సంతృప్తికరమైన ఉత్తరం అందినవెంటనే 'హుస్సైన్

కూఫావెళ్ళాలని నిశ్చయించు కున్నారు. మక్కా

నుండి బయలుదేరినప్పుడు బంధువులు, మిత్రులు

వెళ్ళవద్దని నచ్చజెప్పారు. కాని వినలేదు. 80 వేల

మంది కూఫా ప్రజలు ప్రమాణం చేసారనే వార్తను బట్టి

విజయం తద్యమని భావించి ఎవరి మాట వినలేదు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్, 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'అబ్బాస్ అతన్ని వీడ్కోలు పలుకుతూ మేము మిమ్మల్ని అల్లాహ్ కు అప్పగిస్తున్నాం అని, తమరు ఈ ప్రయాణంలో వీరమరణం పొందుతారని తెలిపారు. (జల ఉల్ ఉయూస్)

మార్గం మధ్యలో ముస్లిమ్, అబ్దుల్లాహ్ బిన్ యఖ్తర్, మర్వహ్ బిన్ హాసీ చంపబడ్డారని తెలిసి ఆశ్చర్యచకితులయ్యారు. "ఇన్నా లిల్లాహి వ ఇన్నా ఇల్లైహి రాజివూన్" పరించి తిరుగు ప్రయాణం కోసం సంప్రదించారు. ముస్లిమ్ నోదరుడు ముందుకు వచ్చి యుద్ధ ఉత్సాహంతో ప్రాణం ఉన్నంత వరకు మేము ముస్లిమ్ ప్రతీకారం తప్పకుండా తీసుకుందాము. లేదా మేము కూడా అతనిలా వీరమరణం పొందుదాం. ఏది ఏమైనా సరే అని అన్నారు.

'హుస్సైన్ (ర) కూడా ముందుకు సాగారు. తమ పట్ల విధేయత చూపిన ప్రజలు ఈవిధంగా ప్రవర్తిస్తారని అతనికి తెలుసు? కూఫా ప్రజలు 'హుస్సైన్ ను అన్ని వైపుల నుండి చుట్టు ముట్టారు. అప్పుడు 'హుస్సైన్ (ర) ఇలా ప్రసంగించారు: ప్రజలారా! మీరు నాశనం అవుగాక! మీరే మమ్మల్ని నిరంతరం రమ్మని పిలిచారు. మేము మీ పిలుపు వినగానే వెంటనే వచ్చాము. కాని మీరు మా చేతిలో ఉన్న కత్తినే మాపై ఎత్తారు, మేము మన శత్రువులపై విసిరిన అగ్ని జ్వాల లనే మీరు మాపై విసిరారు. మీ చేతులపై బై'అత్ చేస్తా మని మీరు గుమ్మడి కాయపై పురుగులు పరిగెత్తినట్లు పరిగెత్తారు. దానిపై దీపంపై చీమలు పడినట్లు పడ్డారు. ఆ తరువాత మీరే ఆ బై'అత్ ను భంగం చేసారు.

'అమ్మి బిన్ స'అద్, 'మిమ్మల్ని ఎవరు రమ్మన్నారు,' అని 'హుస్సైన్ ను అడిగారు. దానికి 'హుస్సైన్ (ర), 'కూఫా వాళ్ళు ఉత్తరాలు పంపారు,' అని అన్నారు. 'అమ్మి బిన్ స'అద్, 'ఇప్పుడు మీకు కూఫా ప్రజలు ప్రమాణభంగం చేసారు, మీకు శత్రువులైపోయారని తెలిసిపోయింది. ఇప్పుడు మీ ఉద్దేశ్యం ఏమిటి,' అని అన్నారు. దానికి 'హుస్సైన్ (ర) ఇలా అన్నారు: 'నన్ను మక్కహ్ లేదా మదీనహ్ వెళ్ళనివ్వండి. లేదా మరక్కడి కైనా వెళ్ళనివ్వండి,' అని కోరారు. కాని కూఫా ప్రజలు దీనికి నిరాకరించారు. చంపటాన్నే ఎన్నుకున్నారు. అప్పుడు 'హుస్సైన్ (ర), 'మా విధేయులే మమ్మల్ని ఒంటరిగా వదిలివేసారు.' 'హుస్సైన్ (ర) కరీబలాలో ఖైమలో కుర్చీపై కూర్చొని కూఫా వారి ఉత్తరాలు

తడుముతుండగా, ఒక ఇరాకీ ప్రయాణీకుడు ఆ ఆందోళనకు కారణం అడిగాడు. దానికి 'హుస్సైన్ (ర), 'నన్ను కూఫా ప్రజలు పిలిచారు. ఇవన్నీ వారి ఉత్తరాలే, కాని ఇప్పుడునన్నే చంపటానికి సిద్ధంఅయి ఉన్నారు. ఇనీషా అల్లాహ్ వారికి తగిన ప్రతిఫలం లభిస్తుంది. వారిని అవమా నించటం జరుగుతుంది. ఎల్లప్పుడూ కష్టాలకు గురవుతూ ఉంటారు,' అని అన్నారు. (నాసిఖుత్తవారిఖ్)

ఏది ఏమైనా కూఫా వారు 'హుస్సైన్ ను 3, 4 రోజులు ఆకలి దప్పికలతో ఉంచి, అసహాయ స్థితిలో కరీబలా మైదానంలో మిత్రులందరితో పాటు చంపివేసారు. (ఖులాసతుల్ మసాయిబ్)

'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్ (ర) ను ఒక ఇరాకీ వ్యక్తి "ఇ'హ్ రామ్ స్థితిలో ఈగను చంపితే, దానికి పరిహారం ఏమిటి?" అని అడిగాడు. దానికి 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్ (ర) చాలా బాగుంది, 'ఇరాఖీయులు ఈగను చంపటాన్ని గురించి అడుగుతున్నారు. అటు ప్రవక్త (స) మనవడు 'హుస్సైన్ (ర)ను నిష్కారణంగా చంపారు. ఏమాత్రం దైవానికి భయపడలేదు. వాస్తవం ఏమిటంటే ప్రవక్త (స) వారి గురించి వీళ్ళిద్దరూ ఈ లోకంలో రెండు పువ్వుల వంటివారు అని ప్రవచించారు" అని అన్నారు. కూఫా ప్రజలు 'హుస్సైన్ ను చంపిన తర్వాత స్వయంగా వారే ఆయన పట్ల దుఃఖవిచారాలను వ్యక్తపరుస్తూ పెడబొబ్బలు పెట్టసాగారు. అప్పుడు 'జైనుల్ 'ఆబిదీన్ ను వీళ్ళ చంపి, వీళ్ళ పెడబొబ్బలు పెడితే, మమ్మల్ని హింసించినదెవరో మీరే చెప్పాలి. అంటే స్వయంగా వారే చంపి వాళ్ళ దుఃఖవిచారాలను పాటిస్తున్నారు. (ఇహ్ తిజాజ్ 'తబరీ/156)

'హుస్సైన్ చంపబడినపుడు 'జైనుల్ 'ఆబిదీన్ అనారోగ్యంగా ఉన్నారు. బట్టలు చించుకొని కూఫా స్త్రీలు, పురుషుల ఏడ్పులు పెడబొబ్బలు పెట్టటం చూసారు. అప్పుడు 'జైనుల్ 'ఆబిదీన్ బలహీనమైన స్వరంతో "వీళ్ళు మాపై ఏడుస్తున్నారు. అయితే, అతన్ని చంపింది వీళ్ళు తప్ప మరెవరు?" అని అన్నారు. అంటే వీళ్ళ చంపారు, వీళ్ళ బట్టలు చించుకొని ఏడ్పులు, పెడ బొబ్బలు పెడుతున్నారు. అంటే వీళ్ళు ఏడ్పులు పెడబొబ్బలు పెట్టి సత్యాన్ని కప్పిపుచ్చాలని ప్రయత్నిస్తున్నారు. అల్లాహ్ సాక్షి! ఎంతమాత్రం కాదు, తీర్పుదినం నాడు వారి మెడ నా చేతిలో ఉంటుంది.

ఈ చారిత్రక సాక్ష్యాధారాలన్నిటి ద్వారా 'హుస్సైన్ ను కూఫా వాళ్ళే చంపారని స్పష్టమయింది. కాని ఏడ్పులు,

పెడబొబ్బలు పెట్టి ఈ హత్యా నేరాన్ని కప్పిపుద్దాలని ప్రయత్నిస్తున్నారు. అంతే కాదు, 'హుసైన్, ఆయన కుటుంబం పట్ల ప్రేమను వలకబోస్తున్నారు. ఇంకా ప్రవక్త (స) సిఫారసు చేస్తారని ఆశిస్తున్నారు.

ఇస్లామీ అఖామత్‌లోని 83వ పేజీలో 'హుసైన్‌ను హత్యచేసి దుఃఖాన్ని విచారాన్ని ప్రకటిస్తూ దాన్ని పుణ్యకార్యంగా భావించింది కూఫా వ్యక్తి యజీద్ మాత్రమే, ఇతడు 'హుసైన్ శత్రువు, హంతకుడు.

ఏది ఏమైనా ముహర్రమ్‌లో శోకం, దుఃఖం ప్రకటనా ఆచారం యజీద్ ఇంటిలో ప్రారంభమైంది. కొన్ని రోజుల తర్వాత యజీద్, 'హుసైన్ కుటుంబానికి, సిరియాలో లేదా మదీనాహ్ లో ఉండే అనుమతి ఇచ్చాడు. అప్పుడు వాళ్ళు దుఃఖాన్ని ప్రకటించే అనుమతి కోరారు. వారికి అనుమతి ఇవ్వబడింది. సిరియాలో ఉన్న ఖురైష్, బనీ హాషిమ్‌లు అందరూ ఆ దుఃఖ ప్రకటనలో పాల్గొన్నారు. వారం రోజులవరకు అదికొనసాగింది. ఆ తరువాత యజీద్ వారిని గౌరవంగా మదీనాహ్ సాగ నంపాడు. యజీద్ ఎటువంటి వ్యక్తి అనేది ఇంతకు ముందు మేము పేర్కొన్నాము. కాని పై వాక్యాల ద్వారా అతడు అస్థా భైతీను ప్రేమించేవాడనూ, శ్రీయోభిలాషి అని తెలుస్తుంది.

ము'అవియహ్ (ర) తన జీవిత కాలంలోనే యజీద్‌ను యువరాజుగా ప్రకటించడం సరైన పనికాదు. ఇది అతని పొరపాటు. ము'అవియహ్ (ర) ఇస్లామీను చాలా దూర ప్రాంతాల వరకు వ్యాపింపజేసారు. ఇస్లామ్ శత్రువులతో యుద్ధంచేసారు. యజీద్ కూడ ఈ పోరాటాల్లో పాల్గొన్నాడు.

బుఖారీలో ఇలా ఉంది: ము'అవియహ్ (ర) కొన్ని ఇస్లామీయ పోరాటాల్లో యజీద్‌ను సైన్యాధికారిగా పంపారు. ఉమ్మై హరామ్ కథనం, "నేను ప్రవక్త (స)ను జిహాద్‌లో పాల్గొంటానని కోరాను. దానికి ప్రవక్త (స), 'నువ్వు జిహాద్‌లో పాల్గొంటావు, జిహాద్‌లోనే నీవు వీరమరణం పొందుతావు' అని అన్నారు. ప్రవక్త (స) ఉమ్మై హరామ్ ఇంటికి వెళ్ళేవారు. ఆమె ప్రవక్త (స)కు తగురితల్లో సేవ చేసేవారు.

బుఖారీలో ఇలా ఉంది, 'హజ్జతుల్ విదా' తరువాత ఒక రోజు ప్రవక్త (స) భోజనం చేసి విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నారు. ఉమ్మై హరామ్ ప్రవక్త (స)కు పేళ్ళు చూడటం ప్రారంభించారు. ప్రవక్త (స)కు నిద్రపట్టింది. కాని కొంతసేపటికి ప్రవక్త (స) చిరునవ్వు నవ్వుతూ లేచి, 'నేను కలగన్నాను. అదేమిటంటే నా అనుచర

సమాజానికి చెందిన కొందరు యుద్ధ సంకల్పంతో సముద్ర ప్రయాణం చేస్తున్నారు,' అని అన్నారు. అప్పుడు ఉమ్మై హరామ్, 'ఓ ప్రవక్తా! నేనూ వారిలో ఉండేటట్లు ప్రార్థించండి,' అని విన్నవించుకున్నారు. ప్రవక్త (స) ప్రార్థించారు. మళ్ళీ ప్రవక్త (స) పడుకున్నారు. కొంతసేపటికి చిరునవ్వు నవ్వుతూ లేచి మళ్ళీ దాన్ని గురించి ప్రస్తావించారు. ఉమ్మై హరామ్ మళ్ళీ తన గురించి ప్రార్థించమని విన్నవించు కున్నారు. అప్పుడు, ప్రవక్త (స), 'నువ్వు మొదటి బృందంలో ఉన్నావు,' అని అన్నారు. ఈ కల 28వ హిజ్రీలో నిజమయింది.

'ఉమర్ (ర) తరఫున ము'అవియహ్ (ర) సిరియా పాలకుడిగా ఉండేవారు. అతడు జజాయిర్‌పై దాడిచేస్తానని అనేకసార్లు అనుమతి కోరారు. కాని 'ఉమర్ (ర) అనుమతి ఇవ్వలేదు. 'ఉస్మాన్ (ర) కాలంలో అతడు తన కోరికను బహిర్గతం చేసారు. అతనికి అనుమతి లభించింది. అనంతరం అతడు సైప్రస్‌పై దాడి కోసం సన్నాహాలు చేసారు. ఈ దాడిలో చాలామంది ప్రవక్త (స) అనుచరులు పాల్గొన్నారు. వీరిలో ఉమ్మై హరామ్ కూడా ఉన్నారు. విజయం సాధించిన తర్వాత తిరుగు ప్రయాణంలో వాహనంపై ఎక్కుతూ క్రిందపడి మరణించారు. అక్కడే ఆమెను ఖననం చేయడం జరిగింది. ('సహీహ్ బుఖారీ)

బుఖారీలో బాబుగ్రామ్‌లో ఉమ్మై హరామ్ (ర) ఉల్లేఖనం: ప్రవక్త (స) "నా అనుచర సమాజంలోని సముద్ర ప్రయాణం చేసే మొదటి సైన్యం స్వర్గంలోనికి ప్రవేశిస్తుంది" అని అన్నారు. అప్పుడు ఉమ్మై హరామ్, "ఓ ప్రవక్తా! నేను కూడా వారిలో ఉండేటట్లు దీనించండి," అని అన్నారు. దానికి ప్రవక్త (స), 'నీవు కూడా వారిలో ఉన్నావు,' అని అన్నారు. ఆ తరువాత 'ఖైసర్ రూమ్‌పై దాడిచేసే మొదటి ముస్లిమ్ సైన్యం అల్లాహ్ క్షమాపణను పొందుతుంది,' అని అన్నారు. అప్పుడు నేను కూడా వారిలో ఉంటానా? అని విన్నవించుకున్నాను. దానికి ప్రవక్త (స), 'లేదు' అని అన్నారు.

ఈ యుద్ధంలో యజీద్ బిన్ ము'అవియహ్ సైన్యాధికారిగా ఉన్నాడు. అనేకమంది ప్రవక్త (స) అనుచరులు పాల్గొన్నారు. ఈ సంఘటన 58వ హిజ్రీలో జరిగింది. ప్రవక్త (స) ఈ యుద్ధంలో పాల్గొన్న వారందరినీ క్షమించడం జరుగుతుందని భవిష్యవాణి పలికారు.

కొందరు ఈ 'హదీసు' ద్వారా యజీద్ బిన్ ము'అవియహ్ క్షమించబడతాడని భావిస్తున్నారు. అయితే అతడు చాలా దుర్మార్గుడు, అతడు తన పరిపాలనా కాలంలో

అనేక దుర్మార్గాలకు పాల్పడ్డాడు. మదీనహ్ గవర్నర్లకు తన గురించి బై'అత్ తీసుకోమని ఆదేశించాడు. పౌరుషం గల అనుచరులు మదీనహ్ నుండి మక్కహ్ కు వలసపోయారు. కొందరు ఇతర ప్రాంతాలకు వలసపోయారు. ఈ య'జీద్ కుట్రవల్లే 'హుసైన్ (ర) వీరమరణం పొందారు. అదేవిధంగా 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జుబైర్ను కూడా మక్కహ్లో చంపించాడు. ఇతడే మదీనహ్ పై దాడి చేయించాడు. 'హరమీలో గుర్రాలను కట్టించింది ఇతడే. మస్జిదే నబవీని, ప్రవక్త (స) సమాధిని అవమానపరిచింది ఇతడే. ఇంకా తన సేవకుని చేతులతో ప్రవక్త (స) అనుచరులు, తాబీయీస్లు, అయిన మహ్ వ్యక్తులను అన్యాయంగా చంపించాడు. ఇన్ని దుర్మార్గాలు, హత్యలు, హింసలు చేసి ఎలా క్షమించబడతాడు? అయితే క్షమించ బడటానికి ఒక మార్గం ఉంది. " స్వయంగా మీకు (మీ ఆత్మలకు) మీరే అన్యాయం చేసుకున్న నా దాసులారా! అల్లాహ్ కారుణ్యం పట్ల నిరాశ చెంద కండి. నిశ్చయంగా, అల్లాహ్ అన్ని పాపాలను క్షమిస్తాడు. నిశ్చయంగా ఆయన! కేవలం ఆయనే క్షమాశీలుడు, అపార కరుణాప్రదాత." (అ'జ్ జుమర్, 39:53)

య'జీద్ దుర్మార్గుడే, కాని ముప్రీక్ మాత్రం కాదు. అల్లాహ్ ముప్రీక్ను ఎంతమాత్రం క్షమించడు, అయితే దుర్మార్గుణ్ణి క్షమిస్తాడు. అల్లాహ్ ఆదేశం: "ఇన్నల్లాహ్ లా యగ్ఫిరు అయ్యుషీరక బిహి వ యగ్ఫిరు మాదూన జాలిక లిమ య్యహ్ ఉ" (అన్ నిసా',4:48) అంటే - 'అల్లాహ్ య'జీద్ను క్షమించవచ్చు.

ఏది ఏమైనా ము'ఆవియహ్ (ర) తన కుమారుణ్ణి యువ రాజుగా పేర్కొని ఇస్లామీయ ప్రపంచాన్ని అనేక ఉపద్రవాలకు గురిచేసారు. ఈ ఉపద్రవాల్లో ఒక ఉపద్రవం హుర్రహ్ ఉప ద్రవంగా ప్రఖ్యాతి గాంచింది. అది ఒక పెద్ద ఉపద్రవం. అది కూడా య'జీద్ బిన్ ము'ఆవియహ్ ద్వారానే తలెత్తింది. హుర్రహ్ అంటే మదీనహ్ లోని నల్లని రాతి నేల. అక్కడ ఒక యుద్ధం జరిగింది. య'జీద్ను యువరాజుగా పేర్కొనడం జరిగింది. అతడు మదీనహ్ పై దండెత్తాడు. ఇందులో అనేక మంది ప్రవక్త (స) అనుచరులు వీరమరణం పొందారు. ఇందులో పవిత్ర స్థలాన్ని అవమానపరచటం జరిగింది. ఈ దినాన్నే హుర్రహ్ దినం అంటారు. ఇది 63హిజ్రీ జిలీహ్ జుమ్హా నెలలో సంభవించింది.

దీనికంతటికీ కారణం, య'జీద్ను యువరాజుగా పేర్కొనడం జరిగింది. మదీనహ్ గవర్నరుకు య'జీద్

కొరకు ప్రజల నుండి ప్రమాణం తీసుకోమని ఆదేశించడం జరిగింది. కాని చాలా మంది అనుచరులు య'జీద్ అసభ్యకరమైన చేష్టలవల్ల తిరస్కరించి ఇతర ప్రాంతాలకు వలసపోయారు. మదీనహ్ కు సిరియా సైన్యం పంపటం జరిగింది. పవిత్ర మదీనహ్ ను అవమానపరచటం జరిగింది. దీన్ని గురించి జలాలుద్దీన్ సుయూతీ తారీఖుల్ ఖులఫాలో పేర్కొన్నారు.

63వ హిజ్రీలో య'జీద్కు మదీనహ్ ప్రజలు దీన్ని వ్యతిరేకి స్తున్నారనే వార్త అందింది. అది విని అతడు ఒక పెద్ద సైన్యాన్ని పంపాడు. మదీనహ్ వారితో యుద్ధం ప్రకటించారు. ఈ సైన్యం అక్కడకు చేరి మదీనహ్ ద్వారం వద్ద యుద్ధం జరి గింది. దీన్ని గురించి 'హసన్ బస్తీ ఇలా పేర్కొన్నారు, "అనేక మంది అనుచరులు చంపబడ్డారు. మదీనహ్ దోచుకో బడింది. అనేకమంది అమ్మాయిలను చెరచివేయడం జరిగింది."

ప్రవక్త (స) ప్రవచనం, "మదీనహ్ ప్రజలను భయపెట్టేవాడిని అల్లాహ్ భయపెడతాడు. వాడిపై అల్లాహ్, దైవదూతలు, మానవుల అభిశాపం పడుతుంది." (ముస్లిమ్)

మదీనహ్ ప్రజలు అతన్ని ఎందుకు తిరస్కరించారంటే, అతడు పాపకార్యాల్లో చాలా మునిగిపోయాడు. విచ్చల విడిగా మద్యపానం, వ్యభిచారం, చేసాడు. నమాజుకు దూరం అయ్యాడు. య'జీద్ మదీనహ్ ప్రజల పట్ల ఇలా వ్యవహరించాడు, ఇంకా జూదం, మద్యపానం ముందు నుండే ఉండేవి. అందువల్ల ప్రజలందరూ అతనికి వ్యతిరేకంగా నిలబడ్డారు. అన్ని వైపుల నుండి అతనికి వ్యతిరేకంగా ప్రవర్తించారు. ఇటు అల్లాహ్ కూడా అతని ఆయుష్షులో శుభం ప్రసాదించలేదు. అనంతరం అతడు మక్కహ్ ప్రజలపై కూడా సైన్యాన్ని పంపాడు. అక్కడ 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జుబైర్ను ఎదుర్కొవాలని. దారిలో సైన్యాధికారి మరణించాడు. మరో సైన్యాధికారిని నియమించటం జరిగింది. ఈ సైన్యం మక్కహ్ వచ్చి 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జుబైర్ను చుట్టుముట్టింది. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జుబైర్ కూడా వారిని ఎదుర్కొన్నారు. అతనిపై పరికరాల ద్వారా రాళ్ళు విసరబడ్డాయి. దానివల్ల క'అబహ్ గృహ తేర, పై కప్పు, ఇస్మాయిల్ (అ)కు బదులు పంపిన గొర్రె తల అన్నీ కాలిపోయాయి. ఈ సంఘటన 64వ హిజ్రీలో జరిగింది.

64వ హిజ్రీ రబీఉల్ అవ్వల్లో య'జీద్ మరణించాడు. యుద్ధ సమయంలోనే ఈ వార్త అందింది. అప్పుడు 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జుబైర్ బిగ్గరా, 'ఓ సిరియా

వాసులారా! మిమ్మల్ని దారి తప్పించినవాడు చనిపోయాడు,' అని అన్నారు. అది వినగానే సైన్యం పారిపోబోయింది. నీచంగా అవమానించబడింది. ఆ తరువాత 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ ప్రజల నుండి బై'అత్ తీసుకున్నారు. ఖలిఫాగా పేర్కొనబడ్డారు. సిరియాలో ము'అవియహ్ బిన్ య'జీద్ కోసం బై'అత్ తీసుకోవటం జరిగింది. కాని అతని పరిపాలనా కాలం చాలా తక్కువే.

'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ (౪) వీరమరణం: య'జీద్ మక్కహ్ పై, మదీనహ్ పై దాడి చేసాడు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ ను మక్కహ్ ఖలిఫాగా ఉన్నారు. కాని య'జీద్ కు చెందినవారు కొన్ని రోజుల తర్వాత అతన్ని కూడా చంపివేసారు.

ముసలిబ్ద మరణం తరువాత 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ బలహీను లైపోయారు. అతన్ని సమర్థించేవారు, సహాయం చేసే వారు లేకుండా పోయారు. మరోవైపు ఇరాఖ్ ప్రాంతం వేరైనందువల్ల రాబడి తగ్గిపోయింది. అందువల్ల 'అబ్దుల్ మలిక్ కు అతన్ని ఓడించడం సులువైపోయింది. 72వ హిజ్రీలో అతతడు 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ ను చంపటానికి నిర్ణయించు కున్నాడు. ఒకరోజు మెంబరుపై ఎక్కి ప్రజలతో 'మీలో ఎవరు 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ ను చంపుతారు,' అని అడిగాడు. అప్పుడు 'హజ్జాజ్ తాను చంపుతానని అన్నాడు. 'అబ్దుల్ మలిక్ మూడుసార్లు ప్రశ్నించాడు. మూడుసార్లు కూడా 'హజ్జాజ్ సమాధానం ఇచ్చాడు. ఇంకా నేను కలలో ఒక ధాలు లాక్కిని ఉంచు కున్నాను అని అన్నాడు. (ముస్తదరక్ 'హాకిమ్)

హరమను చుట్టుముట్టటం: 'అబ్దుల్ మలిక్ జి'ల్-ఖిలదహ్ 72వ హిజ్రీలో 'హజ్జాజ్ ను, 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ తో పోరాడటానికి పంపాడు. అప్పుడు అతను 'హరమలో ఉన్నారు. అందువల్ల హజ్జాజ్ మక్కాచేరి హరమను చుట్టుముట్టాడు. నెలల తరబడి ముట్టడి కొనసాగింది. రాళ్ళ వర్షం కురిపించబడింది. దాని మెరుపు, శబ్దాలవల్ల భూమ్యాకాశాలు ఒక్కటై పోయాయి. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ ధైర్యంగా పోరాడుతున్నారు. అయితే ఏమాత్రం అశాంతికి గురికాలేదు. (తబీరీ / 8)

రాళ్ళు పడుతున్నప్పుడు ఆయన కాబాలో నమాజు చదువు తున్నారు. రాళ్ళు వచ్చి అతని వద్ద పడివి. కాని ఆయన తన స్థానం నుండి కదిలేవారు కాదు. (ఇబ్నీ కసీర్)

ఆహార ధాన్యాల కొరత, అనుచరుల ద్రోహం: ప్రారంభంలో 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ వద్ద ఆహార పదార్థాలు అధికంగా ఉండేవి. కాని చాలా కాలం చుట్టుముట్టి ఉండటం వల్ల ఆహార పదార్థాల కొరత ఏర్పడింది. ప్రతి వస్తువు అత్యంత అధిక ధరలకు అమ్మబడసాగింది. ఒక కోడి 10 దిరహమ్లకు లభించేది. ఆయన అనుచరులు, ఆస్తులు కష్టాలు భరించలేక విడిచిపెట్టారు. ఆయన కుమారుల్లో ఇద్దరు కూడా తండ్రిని వదలి పక్షం మార్చుకున్నారు. ఒక కుమారుడు చివరి క్షణం వరకు పోరాడుతూ మరణించాడు.

అస్మా(౪)ను సంప్రదించటం, వీరోచితమైన ఆమె సమాధానం: 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ పరిస్థితుల పట్ల నిరాశచెంది ఒక రోజు తన తల్లి అస్మా వద్దకు వెళ్ళి, 'నా అనుచరులందరూ నన్ను వదలి వెళ్ళిపోయారు, చివరికి నా సంతానం కూడా వెళ్ళి పోయింది. ఇప్పుడు కేవలం కొంతమంది మాత్రమే మిగిలి ఉన్నారు. కాని వారిలో శక్తి నశించింది. ఇటువంటి పరిస్థితిలో మీ ఆదేశం ఏమిటి,' అని అన్నారు. అప్పుడు అస్మా వయస్సు 100ను అధిగమించింది. ఆమెకు కొడుకులు, మనవళ్ళు ఉన్నారు. అబూ బకర్ (౪) కూతురైన ఆమె వృద్ధాప్యంలో కూడా తన కుమారునితో, 'కుమారా! నీ పరిస్థితి గురించి నీకు తెలిసే ఉంటుంది. ఒకవేళ నీవు సత్యంపై ఉంటే సత్యం వైపునకే ప్రజలు ఆహ్వానిస్తే, దానికోసమే పోరాడు, ఎందుకంటే సత్యం కోసమే అనేకమంది ప్రాణాలు అర్పించారు. ఒకవేళ ప్రపంచం కోసం అయితే నీకంటే నీవుడు మరొకడుండడు. వెళ్ళు, అన్యాయం సహిష్టూ జీవించడం కంటే సత్యం కోసం ప్రాణత్యాగం చేయటమే మేలు,' అని సలహా ఇచ్చారు. తల్లి నేటి ఈ వీరోచితమైన పలుకు విని, "తల్లీ! బనీ 'ఉమయ్య నన్ను చంపి నా శవం పట్ల అవమాన కరమైన విధంగా ప్రవర్తిస్తుందని భయంగా ఉంది," అని అన్నారు. దానికి తల్లి, నరకీవేయబడిన తరువాత చర్మం వలిస్తే గొర్రెకి బాధకలుగదు, 'వెళ్ళు దైవాన్ని సహాయం కోరి నీ పని పూర్తిచేయి' అని హితబోధ చేసారు. ఈ పలుకులు విని నడుం బిగించి తల్లి నుదురును ముద్దుపెట్టి, 'నా అభిప్రాయం కూడా ఇదే, మిమ్మల్ని సంతృప్తి పరచాలన్నదే నా ఉద్దేశ్యం' అని అన్నారు. దానికి అతని (౪) తల్లి, 'నేను ఎల్లప్పుడూ సహనం వహిస్తూ ఉంటాను. ఒకవేళ నీవు నా కంటే ముందు గతించితే ఓర్పు వహిస్తాను. ఇంకా ఒకవేళ విజయం సాధిస్తే నీ విజయం పట్ల సంతోషిస్తాను, వెళ్ళు

దైవం ఏం వ్రాసాడో చూడు,' అని అన్నారు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జుబైర్ (ర) తల్లిని దు'ఆ చేయమని కోరారు. తల్లి ఆయన గురించి దు'ఆ చేసారు. 'అబ్దుల్లాహ్ తో, 'కొడుకా! ఇలా రా, చివరిసారిగా కలవటానికి హజరయ్యాను, ఇవి నా జీవితంలోని చివరి దినాలు. అస్మా (ర) ఆలింగనం చేసుకొని ముద్దుపట్టారు, వెళ్ళి నీ పని పూర్తిచేయి,' అని అన్నారు. అనుకోకుండా కవచంపై అతని చేయిపడింది. అప్పుడు ఆమె, 'కొడుకా! ఇదేంటి? ప్రాణాలర్పించే వారి లక్షణం కాదీదీ' అని అన్నారు.

వీరమరణం: తల్లి ఆదేశంపై కవచాన్ని తొలగించి బట్టలు ధరించి యుద్ధ మైదానంలోకి దూకి చాలా మందిని చంపారు. కాని సిరియా వారు చాలా అధిక సంఖ్యలో ఉన్నారు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జుబైర్ అనుచరులు ప్రతిఘటనను తట్టుకో లేక పోయారు. చెల్లాచెదురై పోయారు. ఒక శ్రీయోధిలాపి సురక్షితమైన ప్రదేశానికి వెళ్ళిపోమ్మని సలహా ఇచ్చాడు. దానికి 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జుబైర్, 'అలా చేస్తే నాకంటే చెడ్డవాడు మరొక డుండడు' అని అన్నారు. ఇటు 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జుబైర్ శక్తి బలహీనపడింది. సిరియా సైన్యం క్రమంగా ముందుకు దూసుకొని వచ్చింది. క'అబ్దుల్లా గృహ ద్వారాలన్నింటినీ చుట్టు ముట్టారు. ఇటువంటి పరిస్థితుల్లోనూ 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జుబైర్ వీరోచితంగా పోరాడారు. శత్రువులు అతని పతాకాన్ని దించి వేసారు. ఆ తరువాత నమాజు చదవడానికి మఖామె ఇబ్రాహీమ్ వద్దకు వెళ్ళి నమాజ్ చదివి తిరిగి వచ్చి మళ్ళీ పోరాడారు. ఇంతలో ఒక సైనికుడు ఒక పెద్ద రాయిని 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జుబైర్ పై విసిరాడు. అది తగలగానే అతని తల పగలి రక్తం కారసాగింది. 73వ షిజ్త జమాదుస్సా'నీలో ప్రవక్త (స) ప్రియ శిష్యుల్లోని ఒకరైన 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జుబైర్ వీరమరణం పొందారు.

దురదృష్టవంతమైన 'హజ్జాజ్, శవాన్ని అవమాన పరచటం, అస్మా (ర) సాహసం: హృదయ కరినుడైన, హజ్జాజ్ ప్రతీకార జ్వల ఇంకా ఆరనే లేదు. చంపిన తర్వాత అతని(ర) తలను అబ్దుల్ మలిక్ కు పంపాడు. శవాన్ని ఒక ఎత్తైన గుట్టపై వ్రేలాడగట్టాడు. (ఇబ్నీ కసీర్) ఈ విషయం అస్మా (ర)కు తెలిసి, "అల్లాహ్ నిన్ను నాశనం చేయుగాక! నువ్వు శవాన్ని ఎందుకు వ్రేలాడగట్టావు," అని కబురు పంపింది. దానికి వాడు, 'ఆ దృశ్యం ఇంకా ప్రజల కళ్ళ ముందు ఉండాలని' అని అన్నాడు. ఆ తరువాత ఆమె ఖనన సంస్కారాల కోసం అనుమతి కోరింది. 'హజ్జాజ్ దానికి అనుమతి

ఇవ్వలేదు. ఎందుకంటే 7 సంవత్సరాల వరకు బనీ 'ఉమయ్యను గొంతులో వెలక్కాయలు చేసిఉంచడం జరిగింది. అతని శవం కూడలిపై వ్రేలాడుతూ ఉంది. ఖురైష్ వస్తూ పోతూ చూడసాగారు. అనుకోకుండా 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్ అటు వైపు వచ్చి శవం దగ్గర నిలబడి మూడుసార్లు శవాన్ని ఉద్దేశిస్తూ, 'ఓ అబూ ఖుబైబ్! అస్సలాము అల్లెకుమ్. ఇందులో పడవద్దని నేను నిన్ను వారించలేదా? నీవు ఉపవాసాలు ఉండే వాడివి. నమాజులు చదివేవాడివి. బంధుత్వాన్ని నెరవేర్చేవాడివి' అని అన్నారు. 'హజ్జాజ్ కు ఈ వార్త తెలియగానే శవాన్ని దించి యూదుల స్మశానంలో పారవేయించాడు. అస్మా (ర)ను పిలిపించాడు. ఆమె నిరాకరించింది. అది తెలిసిన 'హజ్జాజ్ తిన్నగా వస్తే సరి, లేదా జుత్తు పట్టుకొని ఉడ్చుకు రావటం జరుగుతుంది అని కబురు పంపాడు. సిద్దీఖ్ కూతురైన అస్మా (ర), ఇప్పుడు నేను నా జుట్టు పట్టుకొని ఉడ్చే వరకు నేను రాను అని కబురు పంపారు. 'హజ్జాజ్ వాహనం ఎక్కి అస్మా (ర) వద్దకు వచ్చి నిజం చెబితే ఏం గతి అయ్యిందో చూసావా? అని అన్నాడు. సమాధానంగా అస్మా (ర), "నీవు వాళ్ళ ప్రపంచాన్ని పాడుచేశావు, కాని వాళ్ళు నీ పరలోకాన్ని పాడు చేసారు. నన్ను రెండు ఓసీలు అని అవమాన పరుస్తున్నావా? ఇది ప్రవక్త (స) ఇచ్చిన బిరుదు. నేను ప్రవక్త (స) ద్వారా బనీ సఖీఫ్ లో అత్యంత అబద్ధాలకోరు, చరిత్రహీనుడు ఉంటాడని విన్నాను. అత్యంత అబద్ధాలకోరును మేము చూసాము. మిగిలింది చరిత్రహీనుడు, అది నీవే" అని అన్నారు. అస్మా (ర) ముళ్ళులాంటి మాటలు విని 'హజ్జాజ్ తిరిగి వెళ్ళిపోయాడు. (ముస్తదరక్ హాకిమ్)

ఖనన సంస్కారాలు: 'అబ్దుల్ మలిక్ కు "అస్మా (ర) శవం అడిగితే 'హజ్జాజ్ శవాన్ని ఇవ్వలేదనే వార్త అందింది. 'అబ్దుల్ మలిక్ వెంటనే 'హజ్జాజ్ కు ఒక ఉత్తరం వ్రాస్తూ నీవు ఇప్పటి వరకు శవాన్ని అస్మా (ర)కు ఎందుకు ఇవ్వలేదని ఆగ్రహం వ్యక్తం చేసాడు. 'హజ్జాజ్ వెంటనే శవాన్ని అతని తల్లికి ఇప్పివేసాడు. శోక సముద్రంలో ఉన్న ఆయన తల్లి తన కొడుకును స్నానం చేయించి 'హుజున్ ప్రాంతంలో ఖననం చేయించారు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జుబైర్ మరణించినపుడు అతని వయస్సు 72 సంవత్సరాలు. అతను 7 సంవత్సరాలు పరిపాలించారు. షిబ్ లీ, 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జుబైర్ వీరమరణం గురించి, ఆయన తల్లి అస్మా (ర) సహన స్థయిర్యాలను గురించి ప్రభావ పూరితమైన పదాలో చిత్రికరించారు.

ఈ వృధాభరితమైన సంఘటన మీరు చదివారు. అదేవిధంగా య'జీద్ గతి ఏమయిందో మీ అందరికీ తెలిసిన విషయమే. దీనికంతటికీ కారకులు ము'అవియహ్ (ర). అతడు 60వ హిజ్రీలో మరణించారు. మరణానికి ముందు అతడు తన కుమారుని కొరకు, తన కుటుంబం వారి కొరకు వాంఞ్కలం చేసి వెళ్ళాడు. దీన్ని "సియరుస్సహాబా" 6వ భాగం నుండి మీ ముందు ఉంచుతున్నాము.

ము'అవియహ్ (ర) చివరి ప్రసంగం, అనారోగ్యం: 59వ హిజ్రీలో ము'అవియహ్ (ర) అంతిమ ఘడియకు చేరుకున్నాడు. అతని శక్తి అంతా నశించింది. అందువల్ల మరణానికి ముందు నుండి వేచి ఉండేవాడు. అనారోగ్యానికి కొన్ని దినాల ముందు ఇలా ప్రసంగించాడు: "ప్రజలారా! నా పరిస్థితి కోతకు వచ్చిన పంటలా ఉంది. నేను చాలా కాలం వరకు మిమ్మల్ని పరిపా లించాను. ఇప్పుడు నేను అలసి పోయాను. మీరు కూడా అలసిపోయి ఉంటారు. ఇప్పుడు నేను మీ నుండి వేరు కావాలనుకుంటున్నాను. నా తరువాత వచ్చేవారు నాకంటే మంచివారై ఉండకపోవచ్చు. అల్లాహ్ ను కలవగలిగితే, అల్లాహ్ కూడా అతన్ని కలవాలనే కోరికతో ఉంటాడు. అందువల్ల ఓ అల్లాహ్! ఇప్పుడు నాకు నిన్ను కలవాలని ఉంది. నా కోసం నీ సాన్నిధ్యాన్ని విశాలపరచు. నిన్ను కలసినపుడు శుభం ప్రసాదించు." ఈ ప్రసంగం చేసిన కొన్ని దినాలకే అనారోగ్యానికి గురయ్యారు. (ఇబ్ని కసీర్)

అప్పుడు అతని (ర) వయస్సు 78 సంవత్సరాలు. మరణం దగ్గర పడింది. కనుక చికిత్స వల్ల ఎటువంటి లాభం చేకూర లేదు. రోజు రోజుకు పరిస్థితి క్షీనించ సాగింది. కాని రాజరివి మాత్రం తగ్గలేదు. ఆరోగ్యం మరి క్షీణించింది. ప్రజలు పరస్పరం చెప్పుకోసాగారు. ఒకరోజు తలకు నూనె, కళ్ళకు సురమా పూసుకొని రీవిగా కూర్చోని ప్రజలను కోరారు. అందరూ హాజరయ్యారు. ఆయన్ను కలసి అందరూ తిరిగి వెళ్ళి పోయారు. ప్రజలు చూసి ము'అవియహ్ ఆరోగ్యంగానే ఉన్నారని చెప్పుకున్నారు.

యజీద్ కోసం వాంఞ్కలం : పరిస్థితి మరి క్షీణించగా, య'జీద్ ను పిలిచి, కుమారా! నేను నీ మార్గంలోని ఆటంకాలన్నీ వేరుచేసి నీ మార్గాన్ని సుగమం చేసాను. శత్రువులను ఓడించి 'అరబ్ మెడను వందాను. ఇంకా నీ కోసం ఎంత ధనం కూడా బిట్టినంటే, ఇంతకుముందు ఎవరూ అంత ధనం కూడబెట్టి ఉండరు. ఇప్పుడు నీకు

నా ఉపదేశం ఏమిటంటే ఎల్లప్పుడూ 'హిజా'జ్ ప్రజలను గౌరవిస్తూ ఉండాలి. వారు నీ ముఖ్యులు. అక్కడి నుండి ఎవరువచ్చినా వారిని గౌరవించి సత్కరించాలి, వారికి ఉపకారం చేయాలి. రాని వాడి గురించి ఒక కంట కనిపెడుతూ ఉండాలి. ఇరాఖ్ వారి కోరికలన్నీ తీర్చాలి. ఒకవేళ వారు పాలకులను మార్చమంటే మారుస్తూ ఉండాలి. సిరియా వారిని సలహాదారులుగా ఉంచు కోవాలి. విజయం తరువాత అందరినీ కలుపు కోవాలి. అన్నిటికంటే ప్రధాన విషయం పాలనది. ఇందులో 'హుస్సైన్ బిన్ 'అలీ, 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్, 'అబ్దుల్-హక్మీన్ బిన్ అబీ బకర్, 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ తప్ప మరెవరూ వ్యతిరేకులు కారు. కాని 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్ నుండి ఎటువంటి ప్రమాదం లేదు. అతనికి ఆరాధన, భక్తి శ్రద్ధల్లో తప్ప మరే విషయంతో పనుండదు. ప్రజలందరూ బై'అలీ చేస్తే అతనికి ఎటువంటి అభ్యంతరం ఉండదు. 'అబ్దుల్-హక్మీన్ బిన్ అబీ బకర్ లో ధైర్యం లేదు. సహచరులు ఏది చేస్తే దాన్నే అతను అనుసరిస్తాడు. అయితే 'హుస్సైన్ బిన్ అలీ వైపు నుండి ప్రమాదం ఉంది. ఇరాఖీలు అతన్ని నీకు వ్యతిరేకంగా నిలబెడతారు. ఒకవేళ అతను నిన్ను ఎదుర్కోంటే, అతన్ని అదిగమిస్తే, అతని పట్ల మంచిగా వ్యవహరించాలి. ఎందుకంటే అతడు ప్రవక్త (స) బంధువు. కాని నక్కలా మోసంచేసి సింహంలా దాడి చేసే వాడు 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ మాత్రమే. ఒకవేళ అతడు ఒప్పందానికి వస్తే, ఒప్పందం కుదుర్చుకో, లేకుంటే అతనిపై పట్టు ఏర్పడితే ఎంతమాత్రం వదలకు, ముక్కలుగా చేసి వేయి." (తబీరీ, ఫఖరీ)

ఉపదేశాలు: 'మన బంధువులకు, కుటుంబానికి అల్లాహ్ కు భయపడుతూ ఉండాలి, ఎందుకంటే అల్లాహ్ కు భయపడే వారిని అల్లాహ్ కష్టాల నుండి కాపాడుతాడు. అల్లాహ్ కు భయపడని వాడికి సహాయం చేసేవారెవరూ ఉండరు,' అని ఉపదేశించారు. ఆ తరువాత తన ధాలు ప్రజానిధిలో చేర్చమని ఆదేశించాడు. (తబీరీ)

ఖనన సంస్కారాల గురించి ఆదేశిస్తూ, 'నాకు ప్రవక్త (స) ఒక చొక్కా ఇచ్చారు. నేను ఈ రోజు కోసమే దాన్ని దాచి ఉంచాను. ఆయన గోళ్ళు, వెంట్రుకలు, సీసాలో ఉన్నాయి. నన్ను ఈ చొక్కాలో ఖనన సంస్కారాలు చేయాలి. ఇంకా గోళ్ళు, వెంట్రుకలు నా కళ్ళలో, నోటిలో ఉండాలి. వీటివల్ల నైనా నన్ను క్షమించబడవచ్చు' అని అన్నాడు. (ఇస్తీఆబ్)

మరణం: ఈ ఉపదేశాల తర్వాత అరబ్ మేధావి 60వ హిజ్రీలో రజబ్ నెలలో మరణించాడు. మరణానంతరం జిహాద్ బిన్ ఖైస్ చేతిలో ఖనన వస్త్రాలు తీసుకొని బయటకు వచ్చి ప్రజలకు ఆయన మరణవార్తను గురించి ఇలా తెలిపాడు: 'ప్రజలారా! ము'అబియహ్' అరబ్ మేధావి. అతని ద్వారా అల్లాహ్ ఎన్నో ఉపద్రవాలను పరిష్కరించాడు, ఎన్నో రాజ్యాలపై విజయం ప్రసాదించాడు. ఆయన్ను ప్రజలపై పాలకుడుగా నియమించాడు. ఈ నాడు అతను మరణించారు. ఇది అతని శవ వస్త్రం, వీటిలోనే అతన్ని చుట్టి ఖననం చేస్తాం. ఆయన తీర్పును ఆయన ఆచరణలపై వదలివేద్దాం. అతని ఖనన సంస్కారాల్లో పాల్గొనగోరేవారు రావచ్చు. (తబరీ)

ఈ ప్రకటన తర్వాత ఖనన సంస్కారాలు జరిగాయి. జిహాద్ జనా'జహ్' నమా'జు చదివించారు. ము'అబియహ్ దమిష్క్ ప్రాంతంలో సమాధి చేయబడ్డారు. ఆయన 19 సంవత్సరాల 3 నెలలు పరిపాలించారు. ఇదంతా హుర్రహ్ యుద్ధం సందర్భంగా వ్రాయడం జరిగింది. దీనివల్లే య'జీదీను యువరాజుగా ప్రకటించటం జరిగింది. మరికొందరు రెండవ ఉపద్రవం జమల్, సిప్పీన్ యుద్ధాలని అభిప్రాయపడ్డారు. ఈ సందర్భంగా మేము ఈ రెండు యుద్ధాల గురించి సంక్షిప్తంగా పేర్కొంటాము. వీటివల్ల ఇస్లామ్ కు ఎంత నష్టం కలిగిందో మీరే ఊహించండి.

జమల్: జమల్ అంటే ఒంటి. ఈ యుద్ధం ఒక ఒంటిపై జరిగింది. ఇది 'అయి'షహ్ (ర), 'అలీ (ర)ల మధ్య అనుకోకుండా జరిగింది. దీని అసలు ఉద్దేశ్యం 'ఉస్మాన్ (ర) హంతకుల ప్రతీకారం తీర్చుకోవటమే.

"సియరుస్సహబా"లో 'అయి'షహ్ (ర) గురించి ఇలా పేర్కొనడం జరిగింది: 'ఉస్మాన్ (ర) వీరమరణం పొంది నపుడు 'అయి'షహ్ (ర) మక్కా లో ఉన్నారు. 'తల్'హ (ర), 'జుబైర్ (ర)లు మదీనహ్ నుండి వెళ్ళి ఆమెకు జరిగిన దంతా తెలియపరిచారు. ఆమె సంస్కరణ ఉద్దేశ్యంతో బ'స్తా వెళ్ళారు. అక్కడ 'అలీ (ర)తో యుద్ధం చేయవలసి వచ్చింది. దీన్ని జమల్ యుద్ధం అని అంటారు. జమల్ అంటే ఒంటి. 'అయి'షహ్ (ర) ఒక ఒంటిపై కూర్చున్నారు. ఈ యుద్ధంలో ఆమెకు చాలా ప్రాధాన్యత లభించింది. ఈ యుద్ధం చాలా ఖ్యాతి గడించింది. ఈ యుద్ధం అనుకోకుండా జరిగినా 'అయి' షహ్ (ర) ఎల్లప్పుడూ దీన్ని తలచుకొని విచారించే వారు.

బు'ఖారీలో ఇలా ఉంది: "చివరి సమయంలో 'అయి'షహ్ (ర) తనను ప్రవక్త(స) ప్రక్కన మస్జిద్ నబవీలో ఖననం చేయవద్దని, బఖీలో ప్రవక్త (స) భార్యల ప్రక్కన నన్ను ఖననం చేయండి. ఎందు కంటే అతని (స) మరణానంతరం నేను ఒక అపరాధం చేసానని అన్నారు. ఇబ్నె స'అద్లో ఇలాఉంది: ఆమె ఈ వాక్యం "ఓ ప్రవక్త భార్యలారా! మీ ఇళ్ళల్లో ప్రశాంతంగా ఉండండి" పరించినపుడు చాలా ఏడ్చేవారు. (తబఖాత్ ఇబ్ను స'అద్)

'అలీ (ర) మరణించిన తరువాత 'అయి'షహ్ (ర) 18 సంవత్సరాలు బ్రతికున్నారు. ఈ కాలమంతా చాలా ప్రశాంతంగా గడిచింది. దీని తరువాత ఆమె మరే యుద్ధంలోనూ, పోరాటాల్లోనూ పాల్గొనలేదు. ఎందుకంటే జమల్ యుద్ధం వల్ల ఏం జరిగిందో అంతా కళ్ళముందు ఉంది.

"సియరుస్సహబా" 6వ భాగంలో ఈ యుద్ధం గురించి ఇలా పేర్కొనడం జరిగింది, ' అలీ బై'అత్ తర్వాత 'అయి'షహ్ (ర), 'తల్'హ (ర), 'జుబైర్ (ర); 'ఉస్మాన్ (ర) హత్యకు ప్రతీకారం తీర్చుకోవడానికి బయలుదేరారు, అప్పుడు 'హసన్ (ర), 'అలీ (ర)తో మదీనహ్ తిరిగి వెళ్ళిపోమని, కొంతకాలం ఇంట్లోనే ఉండమన్నారు. కాని 'అలీ (ర) ఇటువంటి పరిస్థితుల్లో మదీనహ్ తిరిగి వెళ్ళటం, ఇంటి పట్టున ఉండటం సరికాదని భావించి దీనికి అంగీకరించలేదు.

జమల్ యుద్ధం: 'తల్'హ (ర), 'జుబైర్ (ర) మొదలైన వారు 'ఉస్మాన్ (ర) ప్రతీకారం కోసం బయలుదేరారు. అందువల్ల 'అలీ (ర) కూడా పోరాటానికి సన్నాహాలు ప్రారంభించారు. 'హసన్ ను కూడా తన వెంట తీసుకొనిపోయారు. అతని వెంట 'అమ్మార్ బిన్ యా'సీర్ కూడా కూఫా వెళ్ళారు. వచ్చి కూఫా జామియ మస్జిద్లో ఇలా ప్రసంగించారు: 'కూఫా ప్రజలారా! మీరు కూఫా ప్రజల సహాయకులుగా మారండి. బాధితులు, భయంతో ఉన్నవారు మీ శరణు పొందటానికి. ప్రజలారా! ఉపద్రవం తలెత్తినపుడు, దాన్ని గురించి ఏమీ తెలియదు. అది వచ్చిన తర్వాత దాని వాస్తవం తెలుస్తుంది. అంటే ఎక్కడ నుండి వచ్చింది. ఎవరు దీనికి కారకులు అనేది అంతా తెలిసిపోతుంది. అందువల్ల మీరు మీ కరవాలాలను ఒరలో పెట్టుకోండి. బళ్ళాల పళ్ళు తొలగించండి. విల్లు ముడులను విప్పవేయండి, ఇంటిలోపలి భాగంలో కూర్చోండి. ప్రజలారా! ఉపద్రవకాలంలో పండుకునేవాడు నిలబడిన

వాడి కంటే ఉత్తముడు, నిలబడినవాడు, నడిచేవాడి కంటే ఉత్తముడు. 'హసన్ మస్తిద్ చేరి ఈ ప్రసంగం విని అబూ మూసాను ఆపి పేసారు. ఇంకా 'నువ్వు ఇక్కడి నుండి నీవు కోరిన చోటికివెళ్ళిపో' అని అన్నారు. తాను స్వయంగా మెంబరుపై ఎక్కి కూపా ప్రజలను 'అలీ (ర)కి సహాయం చేయమని ప్రోత్సహించారు. 'హసన్ పిలుపుపై 'హజరీ బిన్ 'అదీ, 'అలీ (ర)తో కలసిపోయారు. యుద్ధ నిర్ణయం వరకు ఉన్నారు.

965 కూఫీలు 'అలీ (ర) సహాయం కోసం సిద్ధమయ్యారు. ఇటు 'అయిష్షా (ర) 'ఉస్మాన్ ప్రతీకారం కోసం బయలు దేరారు. 'అలీ (ర) దీన్ని గురించి వాగ్దానం చేసినా సాక్ష్యాధారాలు దొరికినా రక్షపరిహారం ఇవ్వలేదు. ఫలితంగా ఈ ఇద్దరి మధ్య యుద్ధం ఏర్పడింది. 'అలీ (ర), 'అయిష్షా (ర) న్యాయం తన వైపు ఉందని భావించేవారు. ఇరువైపుల నుండి చాలామంది పట్టుబడ్డారు. యుద్ధం జరిగింది. ఇందులో అనేక మంది అనుచరులు, తాబయీన్లు చంపబడ్డారు. అనేకమంది స్త్రీలు విధవలయ్యారు. పిల్లలు అనాథులయ్యారు. ఇది కూడా చాలా పెద్ద ఉపద్రవం. జరిగిందేదీ జరిగింది. వీరిలో ఎవరూ యుద్ధం కావాలని కోరలేదు. అయితే అపార్థం కారణంగా ఇదంతా జరిగింది.

ఇరుపక్షాలూ సందికీసమే ప్రయత్నించారు. యుద్ధ నిర్ణయాన్ని మార్చుకున్నారు. ఇరుపక్షాల వారూ ప్రశాంతంగా నిద్ర పోతున్నారు. కాని ఇరుపక్షాలలో కొందరు ఈ సందిని తమ అంతంగా భావించారు. 'అలీ (ర) సైన్యంలో సబాయీ, 'ఉస్మాన్ హంతకులు ఉండేవారు. అదేవిధంగా 'అయిష్షా (ర) సైన్యంలో కొందరు 'ఉమవీలు ఉండేవారు. 'ఉస్మాన్ హంతకులు మరియు సబాయీలు ఒకవేళ ఈ సంది విజయం అయితే, తమకు మంచిది కాదని ఊహించి రాత్రి సమయంలో 'అయిష్షా సైన్యంపై దాడిచేసారు. వారు కూడా తమ పట్ల ద్రోహం జరిగిందని, దాడి జరిగిందని యుద్ధం ప్రారంభించారు. 'అయిష్షా (ర) ఒంటిపై మావటిని దించి దానిపై కూర్చున్నారు. 'అయిష్షా (ర) తన సైన్యాన్ని ఆపి ప్రయత్నం చేసారు. 'అలీ (ర) కూడా తన సైన్యాన్ని ఆపి ప్రయత్నం చేసారు. కాని వ్యాపించిన ఈ ఉపద్రవం ఆగి ప్రసక్తి లేదు. 'అయిష్షా (ర) వల్ల ఆమె సైన్యం అమిత ఉత్సాహం కలిగి ఉంది. ఆమె సైన్యం మధ్య ఉంది. ము'హమ్మద్ బిన్ 'తలీహ్ గుర్రపు స్వారీల అధికారిగా ఉన్నారు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జుబైర్ నడిచే సైన్యం అధికారిగా ఉన్నారు. సైన్యం అంతా

'తలీహ్ (ర) మరియు 'జుబైర్ (ర) చేతుల్లో ఉండేది. యుద్ధం జరుగు తుండగా 'అలీ (ర) ముందుకు దూకి మధ్యకు వచ్చారు. 'జుబైర్ను పిలిచి, 'అబూ 'అబ్దుల్లాహ్! నీకు ఆ రోజు గుర్తుదా? ప్రవక్త (స) నిన్ను పిలిచి, 'అలీని నువ్వు స్నేహితుడిగా భావిస్తున్నావా? 'అని అడిగితే, దానికి నీవు 'అవును' అని అన్నావు. ఆ తరువాత ప్రవక్త (స) నిన్ను పిలిచి, 'ఒక రోజు నీవు అతనితో అన్యాయంగా వీరాడుతావని అన్నారు' అని అన్నారు. దానికతను 'అవును ఇప్పుడు నాకు గుర్తుకు వచ్చింది' అని అన్నారు. (ముస్తదరక్ 'హాకిమ్)

ఈ భవిష్యవాణిని గుర్తుచేసుకొని 'జుబైర్ (ర) యుద్ధాన్ని విరమించారు. తన కుమారుడైన 'అబ్దుల్లాహ్ తో " 'అలీ (ర) నా కీనాడు ఒక విషయం గుర్తుచేసారు. దాని వల్ల నా యుద్ధ ఉత్సాహం అంతా చల్లబడింది. నిస్సందేహంగా మనం న్యాయంపై లేము. ఇప్పుడు నేను యుద్ధంలో పాల్గొనను. నువ్వు కూడా నాతో వచ్చేయి," అని అన్నారు. కాని 'అబ్దుల్లాహ్ నిరాకరించారు. అనంతరం అతను ఒంటరిగా బస్త్ర వైపు ప్రయాణ మయ్యారు. అక్కడి నుండి సామాన్లు తీసుకొని ఎటు వైసినా బయలుదేరుదామని అనుకున్నారు. 'తలీహ్, 'జుబైర్ వెళ్ళడం చూచి తన నిర్ణయం మార్చుకున్నారు. ఈ విషయం మర్యాన్కు తెలిసి, మాటువేసి అతడు ముడుకులపై విషబాణం ప్రయోగించాడు. దానివల్ల 'జుబైర్ (ర) మరణించారు. ఇప్పుడు మైదానంలో కేవలం 'అయిష్షా (ర) ఆమె అభిమానులు మాత్రమే మిగిలారు. యుద్ధం ప్రారంభ మయి పోయింది. భీకర యుద్ధం జరుగుతోంది. 'అయిష్షా (ర) కవచం గల మావటిపై కూర్చున్నారు. సబాయీ వారు ఆమెపట్ల అసభ్యంగా ప్రవర్తిస్తూ ఆమెను బంధించ ప్రయత్నం చేసారు. కాని ఆమె అభిమానులు ఆమెను తమ ప్రాణాలు త్యాగం చేస్తూ రక్షిస్తూ పోయారు.

బస్తాకు చెందిన 'అమ్మీ బిన్ బస్తాహ్ ఎంతో వీరోచితంగా వీరాడుతున్నారు. 'అలీ (ర) సైన్యానికి చెందిన ఏ వ్యక్తి అతని ముందుకు వచ్చినా చంపబడేవాడు. చివరికి 'అలీ (ర) సైన్యానికి చెందిన 'హరీస్' బిన్ జబ్బారాబ్బీ ముందడుగు వేసి అతన్ని ఎదుర్కొన్నాడు. ఇద్దరి మధ్య భీకర వీరాటం జరిగింది. ఇద్దరూ పరస్పరం దాడి చేసి నేలకొరిగారు. ఒంటి ముందు ఉండి బనూ జుబ్బ అనే వ్యక్తి వీరోచితంగా శత్రువులను ఎదుర్కొంటున్నాడు. అందరినీ చంపే వరకు అతడు వెన్ను చూపలేదు.

'అలీ (ర) ఒంటిను కూర్చోబెట్టినంత వరకు ఈ రక్తప్రాతం ఆగదని గ్రహించారు. ఆయన సూచన మేరకు ఒక వ్యక్తి ఒంటి కాళ్ళపై దాడి చేసాడు. ఒంటి విలవిల లాడుతూ కూర్చుండి పోయింది. ఒంటి కూర్చోగానే ఆమె సైన్యం ధైర్యం సన్న గిల్గింది. 'అలీ (ర) విజయులుగా తీర్మానించబడ్డారు. 'అలీ (ర) 'ఆయి'షహ్ (ర) నోదరుడు ము'హమ్మద్ బిన్ అబీ బకర్‌ను 'ఆయి'షహ్ (ర)ను కనిపెట్టి ఉండమని కోరారు. ఇంకా పారి పోయిన వారిని వెంటాడకూడదని, గాయపడిన వారి వైపు గుర్రాలను పరిగెత్తించరాదని ప్రకటించారు. తాను స్వయంగా 'ఆయి'షహ్ (ర) వద్దకు వచ్చి క్షేమ సమాచారం తీసుకున్నారు. బ'స్త్రాలో కొన్ని రోజులు ఉంచి ము'హమ్మద్ బిన్ అబీ బకర్ వెంట గౌరవంగా మదీనహ్ కు సాగనంపారు. బ'స్త్రాకు చెందిన 40 మంది ఉత్తమ స్త్రీలను ఆమెను వదలి రమ్మని ఆమె వెంట పంపారు. వీడ్కోలు పలుకుతూ కొన్ని మైళ్ళు ఆమె వెంట వెళ్ళారు. కొన్ని మైళ్ళు వరకు ఆమెకు తోడుగా వెళ్ళమని తమ కుమారులను ఆదేశించారు.

'ఆయి'షహ్ (ర) వెళ్ళే ముందు ప్రజలతో మాట్లాడుతూ, బిడ్డలారా! అపార్థాల వల్లే ఈ పరిస్థితి ఏర్పడింది. దీనికి ముందు మా ఇద్దరిలో ఏమాత్రం శత్రుత్వం లేదు. 'అలీ (ర) కూడా దీన్ని ధృవీకరించారు. ప్రవక్త (స) భార్యమణి మనందరికీ తల్లివంటిది. ఆమెను గౌరవించటం మన ధర్మం. అనంతరం 36వ హిజ్రీలో రజబ్, శనివారం నాడు 'ఆయి'షహ్ (ర) మదీనహ్ వైపు ప్రయాణమయ్యారు. బ'స్త్రాలో కొన్ని రోజులు ఉండిన తర్వాత, 'అలీ (ర) కూఫాకు ప్రయాణమయ్యారు. 36వ హిజ్రీ రజబ్ 12వ తేదీన సోమ వారం నాడు నగరానికి చేరుకున్నారు. కూఫా ప్రజలు రాజ భవనంలో స్వాగతం పలికారు. కాని భయభక్తులు గలవారైన 'అలీ (ర) వాటిని స్వీకరించలేదు. ఇంకా 'ఉమర్ (ర) ఎల్లప్పుడూ ఇటువంటి విలాసవంతమైన భవనాలను హీన దృష్టితో చూసే వారని, తనకు కూడా ఇవి అక్కరలేదని, మైదానంలోనే ఉన్నారు. ఇంకా మస్జిద్ ఆజమలో రెండు రకాతుల నమా'జ్ చదివి, శుక్రవారం నాడు ప్రసంగిస్తూ దైవభీతి, దైవభక్తుల గురించి బోధించారు.

జమల్ యుద్ధం తరువాత 'అలీ (ర) కూఫాలో నివసించ సాగారు. రాజధాని 'హిజాజ్ నుండి ఇరాఖ్ కు మారి పోయింది. ప్రజలు దీన్ని గురించి అనేక రకాలుగా అనుకున్నారు. కాని నా అభిప్రాయం ఏమిటంటే, 'ఉస్మాన్ (ర) వీరమరణం వల్ల పవిత్ర స్థల అవమానం

జరిగింది. అందువల్ల ఈ పవిత్ర స్థలాన్ని రాజకీయాలకు దూరంగా ఉంచుదామనే ఆలోచన వల్ల ఈ నిర్ణయం తీసుకోవలసి వచ్చింది. కూఫాలో ఆ సమయంలో 'అలీ (ర) అభిమానులు, సమర్థించేవారూ చాలా అధిక సంఖ్యలో ఉండేవారు. అందువల్ల 'అలీ (ర) మదీనహ్ ను రాజకీయ ఉపద్రవాల నుండి దూరంగా ఉంచడానికి ఇరాఖ్ ను రాజధానిగా చేయడం జరిగింది. కాని దాని వల్ల ఎటువంటి లాభం ఒరగలేదు. దీనివల్ల మదీనహ్ రాజకీయ ప్రాధాన్యత తగ్గసాగింది. స్వయంగా 'అలీ (ర) ఇస్లామ్ కేంద్రానికి దూరమయ్యారు. ఇంకా దీనివల్ల అతనికి రాజకీయ సంక్షోభం ఎదురైంది. 'అలీ (ర) ఎటువంటి పరిస్థితుల్లోనూ మదీనహ్ ను వదలకుండా ఉండవలసింది. 'ఉస్మాన్ (ర)లా స్థిరంగా ఉండవలసింది. విధివ్రాతలో ఏం వ్రాయబడిందో అదే జరిగింది. కూఫీలు చాలా క్రూరంగా చంపివేసారు.

అనంతరం 'అలీ (ర) కూఫాలో నివసిస్తూ దేశ వ్యవస్థను పునరుద్ధరించారు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'అబ్బాస్‌ను బ'స్త్రా అధికారిగా నియమించారు. మదీయనీపై య'జీద్ బిన్ ఖైస్‌ను, అసఫ్ హాస్‌పై ము'హమ్మద్ బిన్ సలీమ్‌ను, కనకర్‌పై ఖుదామ బిన్ అజ్జలాన్ అజబీను, సజ్జిసాన్‌పై రబీ బిన్ కాస్‌ను ఇంకా ఖురాసాన్‌పై ఖుల్జ బిన్ కాస్‌ను అధికారిగా నియమించారు.

ఖుల్జ ఖురాసాన్ చేరిన వెంటనే కిస్తా వంశానికి చెందిన ఒక అమ్మాయిని షాఫూర్ వెళ్ళి ద్రోహానికి పాల్పడిందనే వార్త అందింది. అనంతరం వెంటనే ఆయననే షాఫూర్‌పై దాడి చేయించి ఆ ద్రోహాన్ని అడ్డుకున్నారు. ఆ అమ్మాయిని 'అలీ (ర) వద్దకు పంపివేసారు. ఖలీఫహ్ 'అలీ (ర) ఆమె పట్ల చాలా సున్నితంగా వ్యవహరించారు. నీవు కోరితే నా కొడుకుతో నీ పెళ్ళి చేయిస్తానని అన్నారు. దానికి ఆమె ఇంకా స్వతంత్ర అధికారం లేని వారితో నేను పెళ్ళి చేయనని, ఒకవేళ ఖలీఫహ్ స్వయంగా నన్ను పెళ్ళి చేసుకుంటారంటే నేను దానికి సిద్ధంగా ఉన్నానని చెప్పింది. 'అలీ (ర) దానికి తీరస్కరించి, ఆమెను ఎక్కడికైనా వెళ్ళవచ్చని, ఎవరినైనా పెళ్ళి చేసుకోవచ్చని అనుమతి ఇచ్చారు.

జ'జీరహ్, సిరియా పోలిమేరల ప్రాంతాలపై అష్టర్ నఖయీని నియమించారు. అష్టర్ నఖయీ పొందుకు పోయి కొన్ని ప్రాంతాలను స్వాధీనపరచుకున్నాడు. ము'అవియాకు చెందిన తహ్‌సిల్దార్ జిహాక్ బిన్ ఖైస్ పోరాడి అష్టర్‌ను మళ్ళీ వెనక్కి తిరిగి వెళ్ళేలా చేసాడు.

అష్టర్ మూసల్లో ఉంటూ సిరియా సైన్యంతో పోరాడుతూ దాన్ని అధిగమించకుండా చూసాడు.

సంధికి ఆహ్వానం: వాస్తవంగా 'అలీ (ర)కి ము'ఆవియహ్ (ర)కు తన అధికారం స్వీకరించరని తెలిసి ఉండేది. అయినా తన బాధ్యతగా మరోసారి సంధికి ఆహ్వానిస్తూ, జరీర్ బిన్ 'అబ్దుల్లాహ్'ను పంపారు. జరీర్ ము'ఆవియహ్ సభలోనికి వెళ్ళినపుడు అక్కడి నాయకులందరూ ఉన్నారు. ము'ఆవియహ్ ఉత్తరం తీసుకొని స్వయంగా చదివి, అందరికీ వినిపించారు.

"మీపై మీ అనుచరులపై నా విధేయత తప్పనిసరి అవుతుంది. ఎందుకంటే ముహాజిర్లను, అ'న్నార్లు కలసి నన్ను 'ఖలీఫహ్ గా ఎన్నుకున్నారు. అబూ బకర్ (ర), 'ఉమర్ (ర), 'ఉస్మాన్ (ర)లను కూడా వారే ఎన్నుకున్నారు. అందువల్ల ఖైఅత్ తరువాత తిరస్కరిస్తే అతడు బలవంతంగా విధేయతకు గురవుతాడు. మీరు కూడా ముహాజిర్లను, అ'న్నార్లను అనుసరించండి. ఇదే ఉత్తమమైన మార్గం. లేదా యుద్ధానికి సన్నద్ధం కండి." నీవు 'ఉస్మాన్ (ర) మరణాన్ని తన స్వార్థం కోసం ఉపయోగించుకున్నావు. ఒకవేళ నీవు 'ఉస్మాన్ హంతకుల ప్రతీకారం తీర్చుకోవాలనే ఉంటే ముందు నాకు విధేయులవ్వండి. ఆ తరువాత ఆ కేసును ప్రవేశపెట్టండి. లేదంటే నీవు అనుసరించిన మార్గం దగా మోసం వంటిది. ము'ఆవియహ్ 20 సంవత్సరాల నుండి సిరియాను ఏలుతున్నారు. ఈ సుదీర్ఘ పాలన వల్ల అతనిలో స్వతంత్ర అధికారినినే కోరిక జనించింది. దానికోసం అటువంటి అవకాశం ఇంకెప్పుడూ రాని పరిస్థితి కూడా ఏర్పడింది. ఇంకా 'ఉస్మాన్ (ర) వీరమరణం, 'అలీ (ర) ఖిలాఫత్, 'ఉమవీ అధికారులను తొలగించినందువల్ల బనూ 'ఉమయ్యహ్, బనూ హాఫీమీల శత్రుత్వం మళ్ళీ జనించింది. 'అలీ (ర) తొలగించిన 'ఉమవీ అధికారులందరూ ము'ఆవియహ్ చుట్టూ చేరారు. అనేక 'అరబ్ తెగలు ము'ఆవియహ్ పక్షాన చేరాయి. ఆయన్నే సమర్థించారు. కొందరు ప్రవక్త సహచరులు కూడా స్వలాభం కోసం ఆయనకు చేరువయ్యారు.

'అమ్మీ బిన్ అల్ 'అ'స్ జుజిష్టు అధికార పగ్గాలు స్వీకరించిన సహాయ సహకారాలు అందిస్తానని వాగ్దానం చేసివేసారు. 'అరబ్ మేధావుల్లో ఒకరైన ము'గిరహ్ బిన్ షూబహ్ ముందు 'అలీ (ర) పక్షాన ఉన్నారు. ఆ తరువాత ఇద్దరి మధ్య అభిప్రాయభేదాలు ఏర్పడి ము'ఆవియహ్ కు చేరువయ్యారు. తన తండ్రి హత్యా ప్రతీకార

జ్ఞానంతో ఒక పాఠశా ముస్లిమ్ ను అనవసరంగా చంపి వేసారు. 'ఉస్మాన్ అతనినుండి రక్త పరిహారం తీసుకో నందున 'అలీ (ర) ము'ఆవియహ్ గూటికి చేరు కున్నారు. 'అలీ (ర)పక్షంలో ఉన్న గొప్ప మేధావి అయిన 'జియాద్ బిన్ 'ఉమయ్యను ము'ఆవియహ్ తన సన్నిహితుల్లో చేర్చుకున్నారు. సిరియా నాయకులు ముందునుండి ఆయన్ను సమర్థించే వారు. వారి సహాయంతో ము'ఆవియహ్, 'ఉస్మాన్ (ర) వీర మరణ సంఘటనను సిరియాలో వ్యాపింప జేసారు. ప్రతి పట్టణం, గ్రామంలో, పట్టణంలో దాన్ని ప్రచారంచేయటానికి ఉపన్యాసకుల్ని పంపివారు. దిమిష్క్ లోని జామా మస్జిద్ లో 'ఉస్మాన్ (ర) తలను ఆయన భార్య నాయిలహ్ తెగిన వ్రేళ్ళను ప్రదర్శించేవారు. ('తబరీ - 55)

ఈ కుట్రల వల్ల ప్రజల్లో 'ఉస్మాన్ (ర) హత్యా ప్రతీకార జ్ఞానం జనింపజేసిన తర్వాత తన సభికుల సంప్రదింపుల తర్వాత 'అలీ (ర)కు ఉత్తరం వ్రాసారు. 'ఉస్మాన్ (ర) హంతకులను మాకు అప్పగించ వలసిందిగా కోరారు. అయితే అబూ ముస్లిమ్ ఉత్తరం తీసుకొని వెళ్ళారు. సభలో ఈ ఉత్తరం అందజేసిన తర్వాత అమిత విచారంతో, 'ఒకవేళ 'ఉస్మాన్ హంతకులను మాకు అప్పజెప్పితే, మేమందరం, సిరియా ప్రజలు మీ చేతిపై ఖైఅత్ చేయటానికి సిద్ధంగా ఉన్నాం' అని అన్నారు. 'అలీ (ర) 'సమాధానం రేపు ఇస్తానని' అన్నారు. అబూ ముస్లిమ్ రెండవ రోజు వచ్చి చూస్తే అక్కడ 10 వేల మంది సాయుధులు ఉన్నారు. అబూ ముస్లిమ్ ను చూసి అందరూ ఒక్కసారిగా "మేమందరం 'ఉస్మాన్ (ర) హంతకులం" అని అరిచారు. అబూ ముస్లిమ్ ఆశ్చర్యపడి వీరందరూ పరస్పరం మాట్లాడు కున్నట్లు ఉంది అని అన్నారు. అప్పుడు 'అలీ (ర), 'దీనివల్ల 'ఉస్మాన్ హంతకులపై నా పట్టు ఎంతవరకు ఉందో అర్థం చేసుకోగలవు,' అని అన్నారు.

'అలీ (ర) ము'ఆవియహ్ కు ఉత్తరం వ్రాస్తూ నెరవేరని మంకు పట్టును వదలివేయమని అతని హత్యలో నాకు ఎటు వంటి పాత్రలేదని వ్రాసారు. అదేవిధంగా 'అమ్మీ బిన్ ఆసీకు ఉత్తరం వ్రాస్తూ ప్రాపంచిక వ్యామోహం వదలి సత్యాన్ని సమర్థించమని కోరారు. కాని భూమి ముస్లిముల రక్తం కోసం దాహంతో ఎదురుచూస్తోంది. యుద్ధంలో 10 వేలకు పైగా ముస్లిములు చంపబడ్డారు. ఇంకా దాని దాహం తీరలేదు. సంధి, ఒప్పందాల ప్రయత్నాలన్నీ విఫలమయ్యాయి. 'అలీ (ర) నిస్సహాయుడై కరవాలం ఎత్తవలసివచ్చింది. దేశంలోని అధికారు

లందరినీ యుద్ధం కోసం పిలవటం జరిగింది. సుమారు 80 వేలమంది సైనికులు సిరియాకు బయలుదేరారు.

సిస్పీన్ పోరాటం: ఈ సైన్యం పురాతన దాటి సిరియా భూభాగంలో ప్రవేశించగానే ము'ఆవియహ్ తరపున అబుల్ ఆవర్ నుల్లమీ సైన్యాన్ని ముందుకు రాకుండా అడ్డుకున్నారు. 'అలవీ సైన్యం అధికారి 'జియాద్ బిన్ అన్నబీర్ మరియు షురైహ్ బిన్ హాసీ రోజంతా ఏకధాటిగా పోరాడారు. ఇంతలోనే అప్తర్ నఖుయా సైన్యం తీసుకొని వచ్చేసాడు. అబుల్ ఆవర్ అది చూసి ఇప్పుడు ఎదుర్కోవటం కష్టంగా భావించి రాత్రి చీకటిలో తన సైన్యాన్ని అక్కడి నుండి తొలగించాడు. ఇంకా శత్రు సైన్యం వచ్చిందని కబురు పంపాడు. వారు సిస్పీన్ మైదానాన్ని యుద్ధం కోసం ఎంచుకున్నారు. ముందస్తు జాగ్రత్తగా సైన్యాన్ని వివిధ ప్రాంతాల్లో పరచివేసారు. నీటి తీరాన్ని తమ అధీనంలో ఉంచుకొని అబుల్ ఆవర్ నుల్లమీని ఒక పెద్ద సైన్యం ఇచ్చి నియమించారు. ఈ విధంగా 'అలవీ సైన్యాన్ని నది నుండి నీళ్ళు తీసుకోకుండా చేసారు.

నీటి కోసం ఆందోళన: అబుల్ ఆవర్ ఆదేశాన్ని పాలిస్తూ ఉన్నాడు. 'అలీ (ర) సైన్యం సిస్పీన్ చేరింది. సైన్యం నీటి కొరతకు గురై చాలా ఆందోళన చెందింది. అప్పుడు 'అలీ (ర) సిరియా సైన్యాన్ని ఎదుర్కొని నదీ తీరాన్ని తమ అధీనంలోకి తీసుకోమని ఆదేశించారు. కొందరు నదీ తీరం చేరిన వెంటనే అన్ని వైపుల నుండి బాణాల వర్షం మొదలయింది. 'అలీ సైన్యం అంతా కలసి ఒక్కసారి దాడిచేసారు. అయితే ఆవర్ స్థిరంగా ఉంటూ చాలా సేపు వరకు పోరాడారు. 'అమ్మీ బిన్ 'అ'స్ కూడా తన సైన్యం ద్వారా సహాయం చేసాడు. కాని దాహంతో ఉన్నవారిని నదీ తీరాన్నుండి దూరం చేయడం సాధ్యం కాలేదు. సిరియా సైన్యం బలహీనపడింది. నదీ తీరంపై 'అలీ (ర) సైన్యం తన అధీనంలోకి తీసుకుంది.

'అలీ(ర) సైన్యానికి పట్టినగతే, ఇప్పుడు ము'ఆవియహ్ (ర) సైన్యానికి పట్టింది. అయితే 'అలీ (ర) మానవత్వాన్ని మరచి కుండా నీళ్ళు తీసుకునే అనుమతి ఇచ్చారు. అనంతరం ఇరు పక్షాల వాళ్ళు నదీనుండి నీళ్ళు తీసుకొని తమ అవసరాలు తీర్చుకుంటున్నారు. ఇరువర్గాల సైనికుల మధ్య స్నేహ భావం జనించింది. కొందరికి సుందీ ఏర్పడిందనే అనుమానం కలిగింది. (ఇట్టే కసీర్)

యుద్ధ మైదానంలో సుందీ ప్రయత్నం: 'అలీ (ర) యుద్ధం ప్రారంభం కావటానికి ముందు మరొకసారి ఒబేర్ బిన్ 'అమ్మీ బిన్ ముహ్సిన్ అ'న్సారీని, స'య్యాద్ బిన్ ఖైస్

హమ్దానీని, పీస్ బిన్ రబ్'యా ని ము'ఆవియహ్ (ర) వద్దకు పంపారు. అయితే యుద్ధం కోరని సుందీ, ఒప్పందం కోరే ఒక వర్గం ఉండేది. అందువల్లే నిరంతరం మూడు మాసాల వరకు యుద్ధం జరక్కూడా సుందీ ప్రయత్నాలు కొనసాగాయి. ఈ కాలంలో ఇరువైపుల నుండి దాడికోసం ప్రయత్నించడం జరిగింది. కాని వీలు కల్పించుకొని యుద్ధాన్ని వారించారు. అనంతరం రబీ ఉల్ అవ్వల్, రబీ ఉస్సాన్, జమాదిల్ ఉలా ఈ మూడు నెలలు సుందీ ప్రయత్నాలలో గడచిపోయాయి. కాని ఏ మార్గం కానరాలేదు. జమాదుల్ ఉఖ్తరా ప్రారంభంలో యుద్ధం ప్రారంభమయింది.

యుద్ధం ప్రారంభం: ఈ యుద్ధం ఎలా జరిగిందంటే రెండు వైపుల నుండి దినంలో రెండు సార్లు అంటే ఉదయం సాయంత్రం కొంత సైన్యం యుద్ధ మైదానంలోకి వచ్చి యుద్ధం చేసి తన గూటికి చేరిపోయేది. సైన్యాన్ని 'అలీ (ర) కూడా సమీక్షించే వారు. అప్పుడప్పుడూ తమ వంతుగా అస్తర్ నఖుయా, హజీర్ బిన్ అదీ, షబ్స్ బిన్ రబుయా, ఖాలిద్ బిన్ అల్ ఉమిర్హ్, 'జియాద్ బిన్ హాసీఫ్ అత్తైమీ, స'య్యాద్ బిన్ ఖైస్, ము'హమ్మద్ బిన్ హాసీఫ్, మాఖల్ బిన్ ఖైస్ మరియు ఖైస్ బిన్ సఅద్ విధులను నిర్వహించేవారు. ఈ విధంగా జమాదిల్ ఆఖిర్ నెలంతా గడిచింది. రజబ్ నెల ప్రారంభం కాగానే పవిత్ర మాసాల కారణంగా యుద్ధం ఆగిపోయింది. మరోసారి సుందీ ప్రయత్నాలు జరిగాయి. అనంతరం అబూ దరదా, అబూ ఉమామహ్, ము'ఆవియహ్ వద్దకు వెళ్ళి, అబూ దరదా (ర): "నీవు 'అలీ (ర)తో ఎందుకు తలపడుతున్నావు? నీకంటే అధికంగా ఆయనకు హక్కు లేదా?" అని అన్నారు. ము'ఆవియహ్ (ర): "నేను 'ఉస్మాన్ (ర) హత్య కోసం పోరాడుతున్నాను." అబూదరదా (ర): "ఉస్మాన్ ను, 'అలీ (ర) చంపారా?" ము'ఆవియహ్ (ర): "చంపలేదు కాని, హంతకులకు శరణు ఇచ్చారు. వారిని అప్పగిస్తే అందరికంటే ముందు నేను అతని చేతిపై బై'అత్ చేస్తాను."

ఈ సంభాషణ తర్వాత అబూ దరదా, అబూ ఉమామహ్, 'అలీ (ర) వద్దకు వచ్చి ము'ఆవియహ్ (ర) షరతును పెట్టారు. అది విని సుమారు 20 వేల మంది సైనికులు 'అలవీ సైన్యంనుండి బయటకువచ్చి "మేమంతా 'ఉస్మాన్ హంతకులమే" అని అన్నారు. అది విన్న అబూ దరదా, అబూ ఉమామహ్ సైన్యాన్ని వదలి తీరప్రాంతాలకు వెళ్ళిపోయారు. యుద్ధంలో ఎవరూ పాల్గొనలేదు.

ఏది ఏమైనా రజబ్ మొదటి తేదీ నుండి చివరి ముహర్రమ్ 37 హిజ్రీ వరకు ఇరుపక్షాలు మౌనంగా ఉన్నాయి. ప్రస్తావించిన దగ్గ సంఘటనలేవీ జరగలేదు. సఫర్ నెల నుండి మళ్ళీ యుద్ధం ప్రారంభమయింది. ఎంత భీకర పోరాటం జరిగిందంటే వేలమంది స్త్రీలు విధవలయ్యారు. వేలమంది పిల్లలు అనాథులయ్యారు. అయినప్పటికీ సమస్య పరిష్కారం కాలేదు. 'అలీ (ర) ఈ సుదీర్ఘ యుద్ధం వల్ల విసుగుచెంది, తన సైన్యాన్ని ఉత్తేజపరచడానికి ప్రభావపూరితమైన ప్రసంగం చేసారు. అందరూ యుద్ధానికి సిద్ధమయ్యారు. ఎంత భీకరంగా దాడి చేసారంటే శత్రుసైన్యం ఛిన్నాభిన్నమై పోయింది. మహా నాయకులు కూడా తలదించుకోవలసి వచ్చింది. శత్రుసైన్యాన్ని చీల్చుతూ ము'అవియహ్ (ర) రక్షణ వలయం వరకు చేరుకున్నారు. యుద్ధానికి రమ్మని ము'అవియహ్ ను ఛాలంజ్ చేసారు.

ము'అవియహ్ (ర) యుద్ధానికి నిరాకరించిన పిదప అప్రే బిన్ అల్ 'ఆస్, 'అలీని ఎదుర్కొన్నాడానికి బయటకు వచ్చారు. ఇద్దరి మధ్య భీకర పోరాటం జరిగింది. 'అలీ (ర) చేసిన దాడికి తట్టుకోలేక స్పృహకోల్పోయి క్రిందపడ్డారు. నగ్నంగా తయారయ్యారు. 'అలీ (ర) తన శత్రువును నగ్నంగా చూసి ముఖం త్రిప్పుకొని సజీవంగా వదలి వెళ్ళిపోయారు.

ఈ యుద్ధం తరువాత కొంత సైన్యం యుద్ధం చేసేబదులు సైన్యం మొత్తం యుద్ధం చేయసాగింది. కొన్ని రోజుల వరకు ఇలా కొనసాగింది. చివరకు శుక్రవారం భీకర పోరాటం జరిగింది. ఉదయం నుండి సాయంత్రం వరకు, సాయంత్రం నుండి ఉదయం వరకు యుద్ధం కొనసాగింది. నినాదాలు, గుర్రాల చప్పుళ్ళు, కరవాలాల శబ్దాలతో భూమంతా వణక సాగింది. అందువల్లే దీన్ని లైలతుల్ హరీర్ అంటారు. మరు సబీ రోజు క్షతగాత్రులను, మరణించిన వారిని తొలగించడానికి యుద్ధం వాయిదా వేయబడింది. 'అలీ (ర) తన అభిమానులను ఉద్దేశించి, వీరులారా! మన ప్రయత్నం పూర్తయ్యింది. ఇన్షా అల్లాహ్ రేపు చివరి నిర్ణయం జరుగుతుంది. ఈ రోజు విశ్రాంతి తీసుకొని రేపు శత్రువును ఓడించడానికి సంసిద్ధులు కండి, తీర్పు జరిగేవరకు వెనుతిరిగి చూడకండి.

ము'అవియహ్ (ర) మరియు 'అప్రే బిన్ అల్ 'ఆస్ లు అప్పటి వరకు తమ సైన్యాన్ని వీరోచితంగా పోరాడమని ఉత్తేజ పరిచారు. కాని లైలతుల్ హరీర్ యుద్ధం వల్ల 'అలీని ఎదుర్కో వడం అసాధ్యం అని తెలిసిపోయింది.

తెగల నాయకులు కూడా ధైర్యం కోల్పోయారు. అవ్ అస్ బిన్ ఖైస్ సభలో నిలబడి బహిరంగంగా "ఒకవేళ ముస్లిములు ఇలాగే యుద్ధం చేస్తూ పోతే 'అరబ్ దేశమంతా సుల్తానంలా తయారవుతుంది. రూమీలు, షామీలు మన భార్యబిడ్డలను ఆక్రమించు కుంటారు. అదే విధంగా ఈరానియన్లు కూఫాలో ఉన్న భార్య బిడ్డలను ఉంచుకుంటారు. అందరి దృష్టి ము'అవియహ్ పై కేంద్రీకృతమై ఉంది. అందరూ దీన్ని సమర్థించారు.

అది గ్రహించిన ము'అవియహ్ (ర) 'అలీకి ఉత్తరం వ్రాస్తూ ఈ యుద్ధం ఇంత దీర్ఘంగా ఉండేదంటే మనం దీనికి సమ్మతించే వాళ్ళం కాము. ఇప్పుడు మనం ఈ యుద్ధాన్ని విరమించాలి. మనమంతా అబ్బే మునాఫ్ వాళ్ళం. మనకు ఒకరిపై ఒకరికి ఎటువంటి ప్రత్యేకత లేదు. అందువల్ల ఒకరి గౌరవాభిమానాలకు ఏమాత్రం అవమానం జరక్కుండా సంతి జరగాలి అని వ్రాసారు. అయితే 'అలీ (ర) దీనికి సమ్మతించ లేదు. మరుసటి రోజు ఆయుధాలు ధరించి యుద్ధమైదానం లోనికి వచ్చారు. కాని ప్రతి పక్షం యుద్ధం ముగించాలని నిర్ణయించుకొని ఉంది. అప్పుడు 'అప్రే బిన్ 'ఆస్, "నేనిప్పుడు ఎలాంటి పథకం వేస్తానంటే యుద్ధమైనా ముగుస్తుంది లేదా 'అలీ (ర) సైన్యంలో చీలికనైనా తెస్తుంది," అని అన్నారు. అనంతరం మరుసటి రోజు సిరియా సైన్యం ఒక అనూహ్యమైన పథకం ద్వారా యుద్ధభూమిలో ప్రత్యక్షమయింది. ఐదు బల్లాలపై దిమిష్కీ కు చెందిన ఖుర్రాతీను పెట్టబడి ఉంది. 'అలీ తరపు నుండి అప్సర్ నఖయీ దాడి చేసారు. మధ్య నుండి ఫజల్ బిన్ అద్ హమ్ ఇంకా ఇతరులు బిగ్గరగా 'అరబ్ వాసులారా! అల్లాహ్ రూమీల నుండి, ఈరానియన్ల నుండి మీ భార్యపిల్లలను రక్షించుగాక! చూడండి, ఈ దైవగ్రంథం, మీకూ మాకు మధ్య ఉంది. అదేవిధంగా ఆవరే తన తలపై ఖుర్రాతీ గ్రంథం ఉంచుకొని 'అలీ (ర) వద్దకు వచ్చారు. బహిరంగంగా, "ఓ ఇరాఖ్ ప్రజలారా! ఈ దైవగ్రంథం మీకూ మాకూ మధ్య తీర్పు ఇస్తుంది. కాని అప్సర్ నఖయీ తన సైన్యాన్ని ఇది సిరియా సైనికుల కుట్ర," అని తెలిపారు. వారిని ఉత్తేజపరచి సూటిగా దాడి చేయమని ఆదేశించాడు. కాని సిరియా ప్రజల పన్నాగం ఫలించింది.

'అలీ (ర) ప్రజలను అనేక విధాలుగా నచ్చజెప్పారు. ఖుర్రాతీ ఎత్తి చూపటం కేవలం ప్రదర్శనా బుద్ధి మాత్రమేనని స్పష్టం చేసారు. 'సుఫియాన్ బిన్ సోర్, 'ఖాలిద్ మల మరీలు కూడా 'అలీని సమర్థించారు. ఇంతకు ముందు

మనం ఖుర్రాన్ వైపు పిలిస్తే స్పందించలేదు. ఇప్పుడు ఓడిపోతామనే భయంతో ఈ కుట్రకు దిగారు అని అనేక విధాలుగా నచ్చజెప్పారు. కాని సిరియా ప్రజల కుట్ర ఫలించింది. వారిలోని ఒక వర్గం ఖుర్రాన్ సందేశాన్ని తిరస్కరించడానికి పట్టుపట్టింది. అంతేకాక ఖుర్రాన్ మధ్య వచ్చిన తరువాత కూడా యుద్ధం ఆపకపోతే మేము తప్పుకుంటామని, అంతేకాదు, నాయకునితోనైనా ఎదుర్కొంటామని హెచ్చరించింది.

మస్'ఉద్ బిన్ ఫదీకే, 'జైద్ బిన్ హుస్సైన్ ఇంకా ఇబ్దు కవార్ ఈ బృందానికి నాయకులు. చివరికి అష్'అస్ బిన్ ఖైస్ కూడా మేము మిమ్మల్నై సమర్థిస్తున్నాము, అయితే దీన్ని ఒప్పుకుంటే బాగుంటుంది,' అని అన్నారు. చివరికి 'అలీ (ర) కూడా దీనికి తల ఒగ్గవలసి వచ్చింది.

అయితే అష్టర్ నఖియా పూర్తి ఉత్సాహంగా యుద్ధం చేస్తున్నారు. ఈ వార్త వినగానే ఆయన కూడా చాలా విచారించారు. యుద్ధం ముగించుకొని తిరిగి వచ్చిన తర్వాత యుద్ధ నివారణకు పూనుకున్న బృందం వారితో వాడివేడి సంభాషణ జరిగింది. అయితే 'అలీ (ర) కల్పించుకొని వారిని ఓడార్చారు.

యుద్ధం ముగిసిన తర్వాత ఇరుపక్షాలమధ్య ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు ప్రారంభమయ్యాయి. ఇరుపక్షాల పండితులు, విద్వాంసులు, మేధావులు చర్చించి, ఖిలాఫత్ వ్యవహారాన్ని ఇద్దరు న్యాయ మూర్తులకు వదలి పెట్టాలని, వారు ఇచ్చిన తీర్పునే స్వీకరించాలని నిర్ణయించారు. సిరియా ప్రజలు తమ తరపు నుండి 'అమ్మ బిన్ అల్ 'ఆ'స్ పేరును ప్రతిపాదించారు. ఇరాఖ్ ప్రజల తరపున అబూ మూసా అష్'అరీ పేరును ప్రతిపాదించారు. 'అలీ (ర) దీన్ని వ్యతిరేకించి 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'అబ్బాస్ పేరును ప్రతిపాదించారు. దానికి ప్రజలు, "మీరూ ఆయన ఒకటే, ఇక్కడ నిష్పక్షపాతి అయిన వ్యక్తి కావాలి," అని అన్నారు. అందువల్ల 'అలీ (ర) అష్టర్ నఖియాని పేర్కొన్నారు. అష్'అస్ బిన్ ఖైస్ అభ్యంతరం పలికి అసలు యుద్ధ జ్వాలను రగిలించింది అష్టర్ నఖియానే అని అన్నారు. తీర్పు జరిగే వరకు ఒక వర్గం మరో వర్గంతో యుద్ధం చేస్తూ ఉండాలనేది అతని అభిప్రాయం.

ప్రజలు అబూ మూసా అష్'అరీ (ర) తప్పు మరెవరినీ స్వీకరించక పోవటం చూసి 'అలీ (ర) 'ఎవరినైనా నియమించండి మీ ఇష్టం' అని అన్నారు. అబూ మూసా అష్'అరీ యుద్ధ నిర్ణయం మార్చుకొని సిరియాలోని ఒక పల్లెలో ఏకాంతం అనుసరించారు. ప్రజలు ఒక వ్యక్తిని

పంపి అతన్ని పిలిపించారు. ఇరుపక్షాల తరపున ఒప్పందం పత్రం వ్రాయడానికి సిద్ధమయ్యారు.

ఒప్పందం వ్రాసే వ్యక్తి 'బిస్మిల్లాహ్ హిర్రహీమ్' తర్వాత ఒప్పందం వ్రాయబడింది. ఇరుపక్షాల తరపున సంతకాలు చేసి ముగించారు. దాని సారాంశం ఇది: 'అలీ (ర), ము'అబియహ్ (ర)లను సమర్థించేవారు అందరూ కలసి ఇలా ప్రమాణం చేసారు. అబూ మూసా అష్'అరీ, 'అమ్మ బిన్ అల్ 'ఆ'స్ ఖుర్రాన్, ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయానికి అనుగుణంగా తీర్పు చేస్తారు. దీన్ని వారు తప్పుకుండా స్వీకరిస్తారు. అందువల్ల న్యాయమూర్తు లిద్దరూ ఖుర్రాన్, ప్రవక్త (స) సాంప్రదాయాల కనుగుణంగా తీర్పుచేయాలి. ఎంతమాత్రం దానికి వ్యతిరేకంగా తీర్పు ఇవ్వరాదు. న్యాయమూర్తుల ధనప్రాణాలు భద్రంగా ఉంటాయి. వారి సరైన తీర్పును అందరూ స్వీకరించాలి. ఒకవేళ తీర్పు ఖుర్రాన్, ప్రవక్త సాంప్రదాయాలకు వ్యతిరేకంగా జరిగితే స్వీకరించడం జరుగదు. ఇరుపక్షాలూ యుద్ధం ద్వారానే సమస్యను పరిష్కరించుకోగలవు.

'ఖారిజీ వర్గ స్థాపన: ఒప్పందం సఫర్ 13, బుధవారం 37వ హిజ్రీలో జరిగింది. అష్'అస్ బిన్ ఖైస్ పై తెగలన్నిటికీ ఒప్పందం గురించి తెలియపరిచే బాధ్యత పడింది. అందరికీ తెలియ పరుస్తూ గజ్జనహ్ చరేసరికి ఇద్దరు వ్యక్తులు నిలబడి అల్లాహ్ కు తప్ప ఇతరులెవరికీ తీర్పు చేసే అధికారం లేదని, ఆగ్రహించి సిరియా సైన్యంపై దాడిచేసారు. ఇంకా వెనుతిరిగి చంపబడ్డారు. అదేవిధంగా మురాద్, తబూరాన్, బనూ తమీమ్ తెగలు కూడా అసహించుకున్నాయి. బనూ తమీమ్ కు చెందిన ఒక వ్యక్తి అష్'అస్ ను, మీరు అల్లాహ్ దర్మంలో మనుషుల తీర్పును స్వీకరిస్తారా? ఒకవేళ ఇలా అయితే మా హతుల సంగతి ఏమి కానూ? అని పలికి ఆగ్రహించి కరవాలంతో ఎటువంటి దాడి చేసాడంటే, అది తప్పుకుండా ఉంటే అష్'అస్ పని సమాప్తం అయిపోయేది. ఇంకా చాలా మంది 'అలీ (ర) వద్దకు వెళ్ళి ఒప్పందం పట్ల తమ విముఖత ప్రకటించారు. మహ్మద్ బిన్ ఖునైస్, "అమీర్ అల్ ము'అమిన్! ఈ ఒప్పందాన్ని వెంటనే రద్దుచేయండి, దీనివల్ల మీకు హాని జరుగుతుందని నేను భావిస్తున్నాను," అని అన్నాడు. ఏది ఏమైనా అనేక వర్గాలు ఈ ఒప్పందాన్ని తిరస్కరిస్తూ, దాని పర్యవసానం సరిగా ఉండదని భయం వ్యక్తం చేసారు. దీనివల్ల ఒక ప్రత్యేక వర్గం స్థాపన జరిగింది.

న్యాయ పీఠం ఫలితం: 'అలీ (ర) మరియు ము'అవియహ్ (ర) 'దౌమతుల్ జందల్' (ఇరాక్, సిరియాల మధ్య భాగం)ను న్యాయమూర్తుల తీర్పు స్థలంగా నిర్ణయించారు. ఇరుపక్షాలు తమ తమ న్యాయమూర్తుల వెంట 400 మంది సైనికులను తోడు ఉంచారు. అబూ మూసా అష్'అరీ వెంట వెళ్ళిన సైన్యానికి షురైహ్ బిన్ హానీ, 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'అబ్బాస్ నాయకులుగా ఉండేవారు. అయితే 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్, స'అద్ బిన్ అబీ వఖ్తాస్, ముగీర బిన్ షూబహ్ మొదలైనవారు తమ భయభక్తుల వల్ల యుద్ధానికి దూరంగానే ఉన్నారు. తీర్పు గురించి విని తెలుసుకుందామని దౌమతుల్ జందల్ వచ్చారు. ము'గీరహ్ బిన్ షూబహ్ (ర) చాలా తెలివిగలవారు. అక్కడ చేరగానే అబూ మూసా అష్'అరీ మరియు అప్స బిన్ అల్ ఆసీలను వేర్వేరుగా కలసి వారి అభిప్రాయాలను తెలుసు కున్నారు. ఫలితంగా వీరిలో ఏకాభిప్రాయం సాధ్యం కాదని అతనికి తెలిసి పోయింది. అతడు వెంటనే ఈ తీర్పువల్ల న్యాయం జరగదని భవిష్యవాణి పలికారు. ఏది ఏమైనా ఇద్దరు న్యాయమూర్తులు ఏకాంతంగా సమావేశమయ్యారు. 'అప్స బిన్ అల్ ఆస్, అబూ మూసా అష్'అరీని తన అభిప్రాయాన్ని సమర్థించేందుకు ఆయన్ను చాలా గౌరవాభిమానాలలో ముంచెత్తారు. వారిద్దరి మధ్య జరిగిన సంభాషణ సారాంశం ఇది: అబూ మూసా, 'అప్స! దైవప్రీతి, జాతి అభివృద్ధి కలిగి ఉన్న అభిప్రాయంలో నీ ఉద్దేశ్యం ఏమిటి?

'అప్స బిన్ అల్ ఆస్: అదేమిటి?

అబూ మూసా: 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్ (ర) ఇటువంటి ఏ యుద్ధంలోనూ పాల్గొనలేదు. అతన్నే ఎందుకు పాలకుడిగా ఎంచుకో కూడదు.

అబూ మూసా: ము'అవియహ్ ఈ పదవికి తగినవారు కాదు, అతనికి అర్హత కూడా లేదు. ఒకవేళ నువ్వు నాతో ఏకీభవిస్తే మళ్ళీ 'ఉమర్ (ర) పరిపాలన తిరిగి వస్తుంది. 'అబ్దుల్లాహ్ తన తండ్రి గుర్తింపు సర్వసామాన్యం చేస్తాడు.

'అప్స బిన్ అల్ ఆస్: నా కొడుకు 'అబ్దుల్లాహ్ పై మీ దృష్టి ఎందుకు పడలేదు. ప్రత్యేకతల్లో, ప్రాధాన్యతల్లో వాడూ తక్కువేమీ కాదు.

అబూ మూసా: నిస్సందేహంగా నీ కొడుకు కూడా చాలా గొప్పవాడే, కాని ఈ విచ్చిన్న యుద్ధాల్లో వాడిని కూడా చేర్చి, నువ్వు అతనిపై మచ్చలు తెచ్చిపెట్టావు. కాని 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఉమర్ దైవప్రీతి, దైవభక్తి వల్ల

ఇటువంటి ఆరోపణల నుండి దూరంగా ఉన్నాడు. రా! అతన్నే పాలకునిగా ఎంచుకుందాం.

'అప్స బిన్ అల్ ఆస్: అబూ మూసా! ఈ పదవి అర్హత కేవలం ఒక నేటితో తిని మరో నేటితో తినిపించే వారికే ఉంటుంది.

అబూ మూసా: 'అప్స! నీ పాడుగాను. ఇంత రక్తపాతం జరిగిన తర్వాత మనల్ని ఆశ్రయించడం జరిగింది. ఇప్పుడు మళ్ళీ మనం వారిని ఉపద్రవాల వైపునకు నెట్టలేం.

'అప్స బిన్ అల్ ఆస్: మరి మీ అభిప్రాయం ఏమిటి?

అబూ మూసా: మన అభిప్రాయం ఏమిటంటే, 'అలీని, ము'అవియహ్ ను తొలగిద్దాం. ముస్లిముల సలహా బృందాన్ని ఏర్పాటు చేసి ఎవరైతే ఎన్నుకుంటారు. 'అప్స బిన్ అల్ ఆస్: నేనూ ఏకీభవిస్తున్నాను.

ఇద్దరూ నిర్ణయించుకున్న తర్వాత ఇద్దరూ విడిపోయారు. 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'అబ్బాస్, అబూ మూసా వద్దకు వెళ్ళి, "అల్లాహ్ సాక్షి! 'అప్స మిమ్మల్ని మోసగించి ఉంటాడు. ఒకవేళ ఏదైనా విషయంపై ఏకాభిప్రాయం జరిగినా మీరు ప్రకటించడంలో ముందడుగు వేయండి, వాడు చాలా మోసగాడు. మిమ్మల్ని వ్యతిరేకించి తీరుతాడు" అని అన్నారు. దానికి అబూ మూసా మేమిద్దరం ఎటువంటి నిర్ణయంపై ఏకాభిప్రాయం కలిగి ఉన్నామంటే అందులో అభిప్రాయ భేదాలు ఉండనే ఉండవు. అనంతరం మరుసటి రోజు మస్జిద్లో ముస్లింలందరూ చేరారు. అబూ మూసా అష్'అరీ, 'అప్స బిన్ అల్ ఆస్ తో, "మెంబరుపై ఎక్కి తీర్పు వినిపించండి," అని అన్నారు. దానికి 'అప్స బిన్ అల్ ఆస్ "తమరు పూజ్యులు, పెద్దలు, మిమ్మల్ని నేను అధిగమించలేను" అని అన్నారు.

అప్పటికి అబూ మూసా అష్'అరీ (ర)ని, 'అప్స బిన్ అల్ ఆస్ ప్రభావితులను చేయడం జరిగింది. ఆయన నిరభ్యంతరంగా నిలబడి దైవస్తోత్రం పఠించిన తర్వాత, "ప్రజలారా! మేము 'అలీని ము'అవియహ్ ను తొలగించాము, కనుక మళ్ళీ కొత్తగా సలహా బృందం తాను కోరిన వారిని ఎన్నుకుంటుంది" అని చెప్పి మెంబరుపై నుండి దిగారు.

'అప్స బిన్ అల్ ఆస్ తరువాత మెంబరు పైకి ఎక్కి, "ప్రజలారా! 'అలీని, అబూ మూసా అష్'అరీ తొలగించారు. నేను కూడా తొలగిస్తున్నాను. కాని ము'అవియహ్ ను అతని పదవిపై కొనసాగిస్తున్నాను.

ఎందుకంటే అతడు 'ఉస్మాన్ మిత్రులు, పాలనకు అందరికంటే అధికంగా అర్హత గలవారు."

అబూ మూసా చాలా సాధు మనస్సులు. ఈ ప్రకటన వల్ల ఆశ్చర్యానికి గురై, బిగ్గరగా, "ఇదేమి మోసం, నిజంగా నీ పరిస్థితి నాలుక వెళ్ళబెట్టి కుక్కలా ఉంది" అని చీవాట్లు పెట్టారు.

'అమ్మ బిన్ అల్'ఆ'స్ ప్రకటన వల్ల జనం తీవ్ర ఆగ్రహానికి గురయ్యారు. షురైహ్ బిన్ హానీ, 'అమ్మ బిన్ అల్'ఆ'స్ ను కొరడాతో కొట్టటం ప్రారంభించారు. ఇటు అతని కొడుకు షురైహ్ దాడి చేయసాగాడు. కాని పరిస్థితి తీవ్రతరం కాలేదు, అబూ మూసా చాలా విచారించి అప్పటికప్పుడే మక్కహ్ ప్రమాణ మయ్యారు. మిగిలిన జీవితమంతా ఏకాంతంలోనే గడిపారు.

'ఖవారిజ్ తలబిరుసుతనం: 'అలీ (ర) అబిమానుల్లో కొందరు అని మనం ఇంతకు ముందు చదివాము. అలీ (ర) సిఫ్ఫీస్ నుండి కూఫా వచ్చిన తర్వాత తమ అయిష్టాన్ని ఎలా నిరూపించారంటే సుమారు 12 వేల మంది సైన్యం నుండి వేరై హురూరాలో నివసించసాగారు. 'అలీ (ర) 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'అబ్బాస్ ను, వారిని బ్రతిమాలడానికి పంపారు. అతని మాట విన లేదు, చివరికి 'అలీ (ర) స్వయంగా వచ్చారు. వారిని నచ్చజెప్పి కూఫా తీసుకువచ్చారు. ఇటు పాలకుడు వారిని నచ్చజెప్పడానికి న్యాయమూర్తుల బెంచ్ ను తిరస్కరించారని, దాన్నుండి పశ్చాత్తాపం చెందారని 'అలీ చెవిలో పడింది. ఆ వెంటనే ఆయన ప్రసంగిస్తూ దాన్ని ఖండించారు. ఇంకా ముందు వీరే యుద్ధ నివారణకు ప్రయత్నించారు. మళ్ళీ తీర్పుపై వ్యతిరేకతచూపారు. ఇప్పుడు ఒప్పందాన్ని భంగం చేసి యుద్ధం చేద్దామని ప్రయత్నిస్తున్నారు. 'అల్లాహ్ సాక్షి! ఇలా ఎంత మాత్రం జరుగదు,' అని అన్నారు. అక్కడున్న వారిలో ఆ బృందానికి సంబంధించిన వారు కూడా ఉన్నారు. వారందరూ తీర్పుచేసే హక్కు కేవలం అల్లాహ్ కే ఉందని నినాదాలు చేసారు.

'అలీ (ర) వెంటనే సహనం వహించండి. దైవవాగ్దానం సత్యమైనది అని సమాధానం ఇచ్చారు. అయితే క్రమంగా ఆ బృందం ఒక ప్రత్యేక తెగగా మారిపోయింది. దౌమతుల్ జందల్ న్యాయపీఠం వల్ల దేశంలో ప్రమాదకరమైన పరిస్థితి ఏర్పడింది. ఈ తెగవారు 'అలీ (ర) ను వదలి 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ నహబ్ అర్తాసీ చేతిపై బై'అత్ చేసారు. ఇంకా కూఫా, బస్రహ్, అన్బార్ మరియు మదాయీన్ మొదలైన ప్రాంతాలకు చెందిన

వారందరూ నహర్వాన్ లో ఏకమై హత్యలు, దోపిడీలకు పాల్పడసాగారు.

ఖారీజీలు ధర్మపరమైన విషయాల్లో న్యాయాధికారులను నియమించడం అవిశ్వాసమని దీనివల్ల న్యాయ మూర్తులు, వారిని ఎన్నుకున్నవారు వీరి దృష్టిలో అవిశ్వాసులు. ఇంకా వీరితో ఏకీభవించనివారి ప్రాణాలు తీయడం ధర్మసమ్మతం అని భావించేవారు. అనంతరం వీరు 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఖబ్బాబ్ ఆయన భార్యను చాలా క్రూరంగా చంపివేసారు. అదేవిధంగా ఉమ్మై సినాస్ మరియు సైదావియహ్ ను క్రూరంగా హింసించారు. దొరికిన వారిని తమలో కలుపుకున్నారు. లేదా క్రూరంగా చంపివేసారు. 'అలీకి ఈ క్రూరమైన సంఘటనల గురించి తెలిసింది. 'హానీ' బిన్ మర్వాస్ ను పరిశీలనలకు పంపారు. అతన్ని కూడా 'ఖారీజీయులు చంపివేసారు.

'అలీ (ర) ఆ సమయంలో కొత్త తరహాలో సిరియాపై దండెత్తే కార్యక్రమాలు చేపడుతున్నారు. అయితే 'ఖారీజీల తలబిరుసు తనం, హత్యలు, దోపిడీలు మోసాలు ఎంత పెరిగిపోయాయంటే, మొదటి నిర్ణయాన్ని మార్చుకొని 'ఖారీజీలను అణచి దానికి నహర్వాన్ వైపు వెళ్ళవలసి వచ్చింది.

నహర్ వాన్ బోరాటం: నహర్వాన్ చేరిన తర్వాత అబూ అయ్యూబ్ అ'న్సారీ మరియు ఖైస్ బిన్ స'అద్ బిన్ 'ఉబాదహ్ ను, 'ఖారీజీల వద్దకు వారిని దండించమని, హెచ్చరించమని పంపారు. అయినా సమస్య పరిష్కారం కానందువల్ల, 'ఖారీజీల ఒక నాయకుడైన ఇబ్నుల్లివాను పిలిపించి, 'అలీ (ర) స్వయంగా అనేక విధాలుగా నచ్చజెప్పారు. కాని వారి హృదయాలు కారినంతో నిండి ఉండటం వల్ల ఎన్ని విధాలుగా బోధనలు, హితోపదేశాలు పనికిరాలేదు. 'అలీ (ర) చేసింది లేక సైన్యాన్ని సిద్ధం కండని ఆదేశించారు. కుడిప్రక్క 'హజర్ బిన్ 'అదీ, ఎడమ ప్రక్క షీస్ బిన్ రబియా, సైనికులపై అబూ ఖతాదా అ'న్సారీ, వాహనాల దళంపై అబూ అయ్యూబ్ అ'న్సారీని నియమించి సైన్య పంక్తులను యుద్ధానికి సిద్ధం చేసారు.

'ఖారీజీల్లో ఒక వర్గం 'అలీ (ర) తో యుద్ధం చేయటానికి సంశయంలో పడిపోయింది. అందువల్లే యుద్ధం ప్రారంభం కాగానే సుమారు 500 మంది యుద్ధం వదలిపారిపోయారు. పెద్ద సంఖ్యలో మరో బృందం కూఫా వెళ్ళిపోయింది. మరో 1000 మంది పశ్చాత్తాపం చెంది, 'అలీ (ర) ను శరణు కోరారు. ఇక 'అబ్దుల్లాహ్ అర్తాసీ

నాయకత్వంలో కేవలం 4 వేలమంది 'ఖారిజీలు' మాత్రమే మిగిలారు. అయితే వీరిలో చాలామంది వీరులు, శూరులు ఉన్నారు. అందువల్ల వారు చాలా తీవ్రమైన దాడికి పాల్పడ్డారు. 'అలీ' (ర) స్థిరత్వంతో లేకుంటే వారిని ఎదుర్కోవటం చాలా కష్టం అయ్యేది. 'ఖారిజీల పరిస్థితి ఎలా ఉందంటే, వారి శరీర భాగాలు తెగిపడుతున్నాయి. అయినా వారి దాడిలో బలహీనత జనించలేదు. సరీహ్ బిన్ అల్ ఫా ఒక కాలు తెలిపేయినా ఒంటరిగా ఒక కాల్చిపైనే నిలబడి క్రమంగా 'ఖారిజీలు ఒకరి తరువాత ఒకరు తెగుతూ మరణిస్తూ ఉన్నారు. యుద్ధం ముగిసిన తర్వాత 'అలీ' (ర) 'ఖారిజీ హతుల్లోని ఒక వ్యక్తిని వెదకటం ప్రారంభించారు. వాడి గురించి ప్రవక్త (స) భవిష్యవాణి పలికి ఉన్నారు. అనంతరం అతన్ని చిహ్నాలతో సహా ఆ శవం దొరికింది. అప్పుడు 'అలీ' (ర), 'అల్లాహు అక్బర్, అల్లాహ్ సాక్షి! ప్రవక్త (స) పలికినట్లే ఉన్నాడు,' అని పలికారు.

నహర్ వాన్ యుద్ధం ముగిసిన తర్వాత 'అలీ' (ర) సిరియా వైపు ప్రయాణమవమని ఆదేశించారు. కాని అష్ అస్ బిన్ ఖైస్, నాయకుడా! మా అమ్ముల పొదులు ఖాళీ అయిపోయాయి. కరవాలాలు కూడా సానపట్టి లేవు. బాణాల పళ్ళు కూడా పాడై పోయాయి. అందువల్ల మనం శత్రువుపై దాడిచేయడానికి ముందు అన్నిటినీ సిద్ధం చేసుకుంటే మంచిది. 'అలీ' (ర) అష్ అస్ అభిప్రాయం ప్రకారం నఖ్లీయలో విడిది చేసి సిద్ధం కమ్మని ఆదేశించారు. కాని సిద్ధం కావడానికి బదులు మెల్ల మెల్లగా 10, 20 గా కూఫా వైపు జారుకోసాగారు. చివరికి 1000 మంది మిగిలారు. 'అలీ' (ర) ఇదంతా చూసి సిరియాపై దాడి నిర్ణయం మార్చుకున్నారు. తిరిగి కూఫా వెళ్ళిపోయారు.

ఈజిప్టు విషయంలో సంశయం: 'అలీ' (ర) అధికారంలోకి రాగానే 'ఉస్మాన్' (ర) కాలం నాటి సిబ్బందిని తొలగించి కొత్త సిబ్బందిని నియమించారు. ఈజిప్టులో ఖైస్ బిన్ స'అద్ అ'న్సారీ అధికారిగా ఉండేవారు. అతడు వివేకంతో ఇంచు మించు ఈజిప్టునంతా 'అలీ' (ర) అధికారంపై ఒప్పించారు. వారి నుండి బై అల్ తీసుకున్నారు. కేవలం ఖుర్తుబా ప్రజలే ఇంకా సంశయంలో ఉన్నారు. పరిస్థితులు సద్దుమణిగే వరకు తమను బై అల్ కొరకు బలవంతం చేయరాదని, అయితే పాలకుని విధేయతలో ఎటువంటి లోటూ రానీయమని, అదేవిధంగా దేశశాంతి భద్రతల్లో ఎటువంటి విఘాతం కలిగించమని అన్నారు. ఖైస్ బిన్ స'అద్ కూడా చాలా

తెలివిగల మేధావి. అతడు ఆ తేనెటీగల గూటిని కదిలించడం అవివేకంగా భావించి, వారిని సుఖంగా జీవించమని అనుమతి ఇచ్చారు. ఫలితంగా వారందరూ విధేయులైపోయారు. పన్ను చెల్లించడంలో ఎటువంటి అపేలు చేయలేదు.

సిప్పీస్ సన్యాహాలు ప్రారంభం అయ్యాయి. ఒకవేళ మరోపుపు నుండి ఖైస్ బిన్ స'అద్ ఈజిప్టు వారిని తీసుకొని సిరియాపై దాడిచేసి ప్రమాదం అని ము'అవియహ్ భయపడి ఖైస్ బిన్ స'అద్ కు ఉత్తరం వ్రాస్తూ తనను సమర్థించమని కోరారు. ఖైస్ బిన్ స'అద్ సమాధానం ఇవ్వకుండా దాటవేసారు. అది గ్రహించిన ము'అవియహ్ నన్ను మోసగించాలని ప్రయత్నిస్తున్నావా? నాలంటి వ్యక్తి నీ పన్నాగంలోనికి రాడు, నువ్వు నన్ను మోసంచేయాలని అనుకుంటున్నావు, నా ఒక్క సైగ ఈజిప్టును నాశనం చేయగలదు అని ఉత్తరం వ్రాసారు. ఖైస్ బిన్ స'అద్ ఆ ఉత్తరానికి కఠినంగా సమాధానం ఇస్తూ, 'నేను నీ హెచ్చరికలవల్ల భయపడను. అల్లాహ్ కోరితే నీ పరిస్థితి పలుచ బడిపోతుంది' అని వ్రాసారు.

ఖైస్ బిన్ స'అద్ చాలా గొప్ప వివేకవంతులు, గౌరవనీయులు. ప్రవక్త (స) వెంట అనేక యుద్ధాలలో అన్సార్ల నాయకులుగా ఉన్నారు. అతని ముందు పన్నాగాలేవీ పనికిరావటం లేదని గ్రహించిన ము'అవియహ్ అతన్ని ఈజిప్టు నుండి తొలగించ టానికి ఖైస్ బిన్ స'అద్ నన్ను సమర్థిస్తున్నారని పుకార్లు పుట్టించారు. ఈ గాలివార్తలు 'అలీ' (ర) వరకు చేరాయి. ము'హమ్మద్ బిన్ అబీ బకర్ దాన్ని మరీ దిట్టించి వివరించారు. ఇంకా ఖుర్తుబా ప్రజల నుండి బై అల్ తీసుకోకపోవటాన్ని సాక్ష్యంగా పెట్టారు.

'అలీ' (ర) ఈ వార్తలకు ప్రభావితులై ఖైస్ బిన్ స'అద్ ను ఖుర్తుబా వారితో బై అల్ తీసుకోమని ఆదేశించారు. దానికతను ఖుర్తుబా 10 వేల జనాభా గల పట్టణం. అందులో బ'సై బిన్ అర్తాత్, సలమహ్ బిన్ ముఖ్లీద్, ము'అవియహ్ బిన్ ఖరీజ్ వంటి వీరులు ఉన్నారు. వారితో తలపడటం మంచిది కాదని అభిప్రాయపడ్డారు. అనేకసార్లు ఆదేశాలు వచ్చి వత్తిడిపడి రాజీనామా చేసారు. ఖైస్ స్థానంలో ము'హమ్మద్ బిన్ అబీ బకర్ ఈజిప్టు గవర్నర్ గా నియమితు లయ్యారు. ఈ అనుభవం లేని నవయువకుడి ప్రవర్తన వల్ల ఈజిప్టులో ఆందోళనలు, కల్లోలాలు చెలరేగాయి. ఇంకా అతడు ఖుర్తుబా వారిని రెచ్చగొట్టి వారిని ఆగ్రహానికి గురి

చేసాడు. 'అలీ (ర) కు అక్కడి పరిస్థితులు తెలిసాయి. 'అలీ (ర) సిప్పీస్ యుద్ధం తరువాత అష్టర్ సఖియాని ఈజిప్టు పంపి ముహమ్మద్ బిన్ అబీ బకీర్‌ను తొలగించి సిరియా పరిస్థితులను చక్కదిద్దమని పంపారు. కాని మార్గంలో అష్టర్ సఖియానిను ము'అవియహ్ విషం ఇచ్చి చంపించారు. ఇంకా 'అమ్మి బిన్ 'ఆస్ నాయకత్వంలో ఒక పెద్ద సైన్యాన్ని ఈజిప్టుకు పంపించాడు. ముహమ్మద్ బిన్ అబీ బకీర్‌కు ఈ సైన్యాన్ని ఎదుర్కోవటం చాలా కష్టం అయ్యింది. రెండువేల మంది సైన్యాన్ని తీసుకొని వీరోచితంగా పోరాడారు. ఫలితంగా 'అమ్మి బిన్ అల్'ఆస్ ఖర్తుబా నాయకుడైన ము'అవియహ్ బిన్ 'ఖదీజ్ సహాయం కోరవలసి వచ్చింది. కాని ఈ మధ్యలో ము'అవియహ్ ఒక పెద్ద సైన్యంతో వచ్చి చుట్టుముట్టారు. ముహమ్మద్ బిన్ అబీ బకీర్ అనుచరులు పారిపోయారు. లేదా చంపబడ్డారు. ముహమ్మద్ బిన్ అబీ బకీర్ కూడా ఒక శిథిలంగా పడి ఉన్న భవనంలో దాక్కున్నారు. కాని 'అమ్మి బిన్ అల్'ఆస్ గూఢచారులు పసిగట్టి పట్టుకొని తెచ్చారు. ము'అవియహ్ బిన్ 'ఖదీజ్ చాలా క్రూరంగా చంపి శవాన్ని ఒక గాడిద శవంలో వట్టి కాల్చివేసారు.

ఇటువంటి భయంకరమైన పద్ధతి ప్రకారం 38 హిజ్రీలో ఈజిప్టు తీర్పు జరిగిపోయింది. 'అలీ తన నిస్సహాయత వల్ల ముహమ్మద్ అబీ బకీర్‌కు ఎటువంటి సహాయం చేయలేక పోయారు.

ఆ సంవత్సరమే అంటే 38వ హిజ్రీలో ము'అవియహ్ బ'స్తా వారిని 'అలీ (ర) విధేయత నుండి తీసి తన ప్రభుత్వానికి సమర్థించే విధంగా చేయడానికి 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'హ'దరమీని బ'స్తా పంపారు. 'అబ్దుల్లాహ్ కు ఈ విషయంలో విజయం లభించింది. బనూ తమీమ్ తెగవారు, ఇంకా బ'స్తా ప్రజలు అతని ఆహ్వానాన్ని స్వీకరించారు. 'అలీ సిబ్బంది అయిన 'జియాద్ బ'స్తా వదలి హిరాన్‌లో తలదాచుకోవలసి వచ్చింది. 'అలీ (ర)కు ఈ విషయం తెలిసింది. 'అలీ (ర) ఐస్ బిన్ సబీఅను ఇబ్నె 'హ'దరమీని ఎదుర్కొనటానికి పంపారు. కాని ము'అవియహ్ అభిమానులు అతన్ని చంపివేసారు.

ఐస్ బిన్ సబీఅ తరువాత 'అలీ (ర) జారియ బిన్ ఖుదామాను ఇబ్నె 'హ'దరమీపై నియమించారు. అతడు చాలా వివేకంగా బ'స్తా చేరి ఇబ్నె 'హ'దరమీ అతని అనుచరులను చుట్టు ముట్టారు. వారందరినీ దాక్కున్నచోటే కాల్చివేసారు. బ'స్తా ప్రజలు మళ్ళీ

విధేయత స్వీకరించారు. 'అలీ (ర) అందరినీ క్షమించివేసారు.

ద్రోహాన్ని ఛేదించడం: నహర్‌వాన్ యుద్ధం వల్ల 'ఖారిజీల బలం సన్నగిల్లింది. అయితే వారి చిన్న చిన్న బృందాలు దేశంలో అక్కడక్కడా ఉండేవి. ప్రతిరోజూ ఏదో ఒక కల్లోలం సృష్టించేవి. ఒక 'ఖారిజీ ఖిరీత్ బిన్ రాషిద్ అనేక మతాల వారిని తన వలలో చిక్కించి దేశంలో అన్ని వైపుల దొంగతనాలు, దోపిడీలు చేసేవాడు. ఇంకా జిమ్మీలను రెచ్చగొట్టి ద్రోహానికి పాల్పడినట్లు చేసేవాడు. 'అలీ (ర) 'జియాద్ బిన్ 'హఫ్‌సహ్ మరో ఉల్లేఖనంలో ముఖ్తర్ బిన్ ఖైస్‌ను అతన్ని వారించడానికి పంపారు. అతను వాడిని వెంటాడి రాయ్‌హూర్ ముఖ్ కొండ ప్రాంతంలో ఎదుర్కొని చంపివేసారు. జిమ్మీలు మళ్ళీ విధేయులయ్యారు. అతడు వారిపట్ల సున్నితంగా వ్యవహరించాడు. ఇస్లామ్‌ను త్యజించినవారు కూడా మళ్ళీ ఇస్లామ్‌ను స్వీకరిస్తే, వారిని కూడా గౌరవ దృష్టితో చూసే వారు. వారు చాలా ప్రభావితమయ్యారు. మూఖల్ బిన్ ఖైస్ రాయ్‌హూర్ ముఖ్ నుండి తిరిగి వచ్చినపుడు చాలా గొప్పగా వీడ్కోలు పలుకుతూ ఈరానీ స్త్రీ పురుషులు కళ్ళంట నీళ్ళు పెట్టుకున్నారు.

ము'అవియహ్ ఎత్తుగడలు: సిప్పీస్ యుద్ధం వాయిదా పడటం, తీర్పు సమస్య ఒక వైపు, మరో వైపు 'అలీ (ర) అభిమానుల్లో అభిప్రాయభేదాలు కల్పించి 'ఖారిజీలను జనింపజేసాడు. దీని వల్ల 'అలీ (ర) అభిమానుల ధైర్యం సన్నగిల్లి చల్లబడి పోయారు. ఫలితంగా యుద్ధనివారణ దిశగా పయనించారు. తన ప్రసంగాల ద్వారా వారిని ప్రేరేపించడం, రెచ్చగొట్టటం జరిగింది. కాని ఎటువంటి లాభం లేకుండా పోయింది. 'అలీ (ర) చేసిన ప్రసంగాలు నహజల్ బలాగాలో పొందుపరచబడి ఉన్నాయి. తన అభిమానులు ఇలా ధైర్యం కోల్పోవడం చూసి 'అలీ (ర) చాలా విచారించారు. ము'అవియహ్ కు ఇదంతా తెలిసింది. పరిస్థితులను దృష్టిలో పెట్టుకొని యుద్ధానికి బదులు ఒక పెద్ద కుతంత్రానికి పాల్పడ్డారు. 39వ హిజ్రీలో చిన్న చిన్న సైనిక పటాలాలు 'హిజా'జ్, ఇరాఖ్, జ'జీరలలో వ్యాపింపజేసారు. అక్కడ అశాంతి ప్రబలి 'అలీని ఆందోళనలకు గురిచేసారు. అనంతరం నోమాన్ బిన్ బషీర్ 2000 మందిని తీసుకొని ఐనుత్తమరీకు, నుఫియాన్ బిన్ 'ఔఫ్ 6000 మందిని తీసుకొని అంబారీకు, 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ ఫజారీ 1700 మందిని తీసుకొని తైమాకు ము'అవియహ్ దక్షల తీరప్రాంతాలపై

దాడిచేసి ప్రజానిధులను దోచుకున్నారు. 'అలీని వదలి ప్రజలు తమ ప్రభుత్వాన్ని అనుసరించేలా చేసారు.

కిర్కాస్, ఫారిస్ ద్రోహాలను ఎదుర్కొనటం: 'అలీ (ర) ఆక్రమణ లకు పాల్పడిన ము'ఆవియహ్నుకు చెందిన బృందాలను ఆయా ప్రాంతాల నుండి తరిమివేసారు. అయితే ఆ ప్రాంతాలలో అశాంతి నెలకుంది. కిర్కాస్, ఫారిస్ ప్రాంతాల ప్రజలు పన్ను చెల్లించడం మానివేసారు. ఇంకా చాలా ప్రాంతాలలో ఆయన నియమించిన సిబ్బందిని తొలగించారు. 'అలీ (ర) ఈ సంక్షోభాన్ని ఎదుర్కొనేందుకు జి'యాద్ను నియమించారు. అతడు చాలా తొందరగా కిర్కాస్, ఫారిస్, ఈనాన్ ప్రాంతాలలో సంక్షోభాన్ని తొలగించి శాంతిభద్రతలు స్థాపించారు. సంక్షోభాన్ని పరిష్కరించిన తర్వాత 'అలీ (ర) ఈరాన్ ద్రోహుల పట్ల ఎంతో మంచిగా వ్యవహరించారు. ఈరాన్ యన్లలో ప్రతి ఒక్కరూ చిన్న, పెద్ద పొగడకుండా ఉండలేక పోయారు.

విజయాల: లోగడ పరిస్థితుల వల్ల మీకు తెలిసిపోయి ఉంటుంది. 'అలీ (ర)కు అంతర్గత కలహాలు, సంక్షోభాలను పరిష్కరించడంలోనే నిమగ్నమయిపోయారు. విజయాలపై దృష్టి సారించేందుకు ఆయనకు సమయం, తీరిక లభించ లేదు. అయినా విదేశీ వ్యవహారాలను మరువకుండా సీస్రాన్, కాబూల్ ప్రాంతాలను తన అధీనంలోకి తీసుకొని ముందడుగు వేసారు. (పుతూహుల్ బుల్దాన్)

38 హిజ్రీలో కొంతమంది ముస్లిములను భారతదేశంపై దాడిచేయటానికి అనుమతి ఇవ్వబడింది. అప్పుడు కోకన్, బొంబాయి ప్రాంతాలు సింధ్లో ఉండివి. ముస్లిములు అన్నిటి కంటే ముందు ఆ కాలంలో కోకన్పై దాడిచేసారు. (పుతూహుస్సింధ్)

'హిజా'జ్ మరియు 'అరబ్ ఆక్రమణకు ప్రయత్నాలు: ము'ఆవియహ్ 40వ హిజ్రీలో మళ్ళీ కొత్తగా ప్రయత్నాలు కొనసాగించారు. బ'స్ బిన్ అల్తాతీకు 3 వేల మంది సైన్యాన్ని ఇచ్చి 'హిజా'జ్ కు పంపాడు. అతడు ఎటువంటి యుద్ధం, పోరాటం లేకుండా మక్కా మదీనహ్ లను ఆక్రమించుకొని ఇక్కడి వారిని బలవంతంగా ము'ఆవియహ్ కోసం బై'అతీ తీసుకున్నారు. అక్కడి నుండి యమన్ వైపు ముందుకు పోయారు. అబూ మూసా అష్'అరీ ముందు నుండే రహస్యంగా యమన్ పాలకుడైన 'ఉబైదుల్లాహ్ బిన్ 'అబ్బాస్కు బునర్ బిన్ అబీ అల్తాతీ దాడి గురించి హెచ్చరిస్తూ, ము'ఆవియహ్ అధికారాన్ని స్వీకరించని

వారిని చాలా నీచంగా చంపుతున్నాడని తెలియ పరిచారు. 'ఉబైదుల్లాహ్ బిన్ 'అబ్బాస్ తనను బలహీను డిగా భావించి 'అబ్బుల్లాహ్ బిన్ 'అబ్బుల్ మదాన్ను తన స్థానంలోపట్టి సహాయంకోసం 'అలీ (ర) వద్దకు వచ్చారు. బుస్ బిన్ అబీ అల్తాతీ యమన్ చేరి ఉబైదుల్లాహ్ బిన్ 'అబ్బాస్ యొక్క ఇద్దరు చిన్నారలను ఇంకా 'అలీ (ర) అభిమానులను చాలా క్రూరంగా చంపివేసాడు.

మరోవైపు సిరియా సైనికులు సరిహద్దుల్లో దాడులు చేసి అక్కడి జిల్లా అధికారిని ఓడించి అంబార్ను ఆక్రమించుకున్నారు. 'అలీకి బుస్ బిన్ అల్తాతీ దుర్మార్గాలను గురించి తెలిసింది. 'అలీ (ర) జరియ బిన్ ఖుదాను మరియు వహబ్ బిన్ మస్'ఉద్కు 4000 మంది సైనికులనిచ్చి వారిని ఎదుర్కోవ డానికి 'హిజా'జ్ పంపి, కూఫా జామె మస్జిద్లో ప్రభావపూరిత మైన ప్రసంగాలు చేసి సైనికులను ఇరాఖ్ సరిహద్దుల నుండి సిరియా సైనికులను తొలగించాలని కోరారు. అతని(ర) ప్రసంగాలకు ప్రజల్లో ఉత్సాహం, ఉత్తేజం, చురుకుతనం వికసించాయి. అందరూ నినాదాలు చేసారు. కాని సైన్యం వెళ్ళ సమయం వచ్చేసరికి కేవలం 300 మంది మాత్రమే మిగిలారు. అది గమనించిన 'అలీ (ర) చాలా విచారించారు. 'హిజ్రీ బిన్ 'అదీ, స'అద్ బిన్ ఖైస్, నాయక! కఠినంగా వ్యవహరించనిదే ప్రజలు దారిలోకి రారు. తప్పనిసరిగా యుద్ధానికి సన్నద్ధం కావాలని, లేకుంటే కఠినంగా వ్యవహరించటం జరుగుతుందని ప్రకటన చేయించమని కోరారు. ఇప్పుడు ప్రజలకు ఈ మార్గం తప్ప మరో మార్గం కానరాలేదు. అయితే ఈ ఏర్పాట్లు ఇంకా పూర్తి కాక ముందే ఇబ్న్ ముల్జిమ్ విషపూరితమైన కరవాలంతో అలీ(ర) చంపివేసాడు.

ఈ వ్యధాభరితమైన సంఘటన ఈవిధంగా ఉంది, "నహర్వాన్ సంఘటన తర్వాత కొందరు ఖారిజీలు 'హజ్ సందర్భంగా ఒకచోట చేరి సమస్యలను గురించి చర్చించి, చివరికి ఈ ముగ్గురు వ్యక్తులు 'అలీ, ము'ఆ వియహ్, 'అమ్ర బిన్ అల్'ఆస్'ని ఉన్నంత వరకు ముస్లిములు యుద్ధాలకు దూరం కాలేరు. కనుక ముగ్గురు వ్యక్తులు ఈ ముగ్గురిని చంపటానికి సిద్ధ మయ్యారు. 'అబ్దుల్'హక్ బిన్ ముల్జిమ్ 'అలీని చంపే బాధ్యత తీసుకున్నాడు. అదేవిధంగా నజాల్ ము'ఆవియహ్ను చంపే బాధ్యత తీసుకున్నాడు. 'అబ్బుల్లాహ్, 'అమ్ర బిన్ అల్'ఆస్'ను చంపే బాధ్యత తీసుకున్నాడు. ఈ ముగ్గురూ తమ తమ బాధ్యతల కోసం ప్రయాణ మయ్యారు. కూఫా చేరిన తర్వాత ఇబ్న్ ముల్జిమ్

నిర్ణయం మరింత దృఢంగా తయారయింది. ఖితామ్ అనే అందమైన యువతి 'అలీని చంపితే తాను పెళ్ళి చేసుకుంటానని, 'అలీ(ర) హత్యను మహర్గా నిర్ణయిస్తానని చెప్పింది.

40వ హిజ్రీలో రమ'దాన్ మాసంలో ముగ్గురూ ఒకే రోజు ఉదయం ముగ్గురిపై దాడి చేసారు. ము'ఆవియహ్, 'అమ్మ బిన్ అల్'ఆ'స్ తప్పించుకున్నారు. ము'ఆవియహ్ పై దాడి తప్పింది. 'అమ్మ బిన్ అల్'ఆ'స్ ఆ రోజు ఇమామత్ కు రాలేదు. అతని స్థానంలో మరో వ్యక్తి వచ్చాడు.

'అలీ (ర) మస్జిద్ లోనికి వచ్చి పడుకొని ఉన్న ఇబ్నె ముల్ జిమ్ ను మేల్కొల్పారు. 'అలీ (ర) నమాజు ప్రారంభించిన తర్వాత తల సజ్జాలో ఉండగా ఆ పాపా తృప్తుడై ఇబ్నె ముల్ జిమ్ చాలా భయంకరమైన దాడి చేసాడు. తలకు గాయం తగిలింది. ప్రజలు అతన్ని పట్టు కున్నారు. (తబీరీ). 'అలీ (ర) కు చాలా తీవ్రమైన గాయం తగిలింది. బ్రితే ఆశలేకుండా పోయింది. అందువల్ల 'హసన్ మరియు 'హుసైన్ లను పిలిచి హితబోధ చేసారు. ఇంకా ము'హమ్మద్ బిన్ 'హనఫియహ్ పట్ల సున్నితంగా వ్యవహరించమని తాకిడు చేసారు. జునదుబ్ బిన్ 'అబ్దుల్లాహ్, "తమరి తరువాత మేము 'హసన్ చేతిపై బై'అత్ చేస్తాం," అని అన్నారు. కాని అతను దాన్ని గురించి నేనేమీ చెప్పదలచుకో లేదు, మీరందరూ కలసి దాన్ని నిర్ణయించగలరు అని చెప్పి, అనేక విషయాల గురించి బోధించారు. హంతకుని గురించి మాట్లాడుతూ సాధారణమైన రక్తపరిహారం తీసు కోవాలి అని సలహా ఇచ్చారు. (తబీరీ)

కరవాలం విషం పట్టి ఉన్నందువల్ల విషం చాలా వేగంగా వ్యాపించింది. అదే రోజు 20వ తేదీ రమ'దాన్ శుక్రవారం నాడు 40వ హిజ్రీలో మరణించారు. 'హసన్ (ర) స్వయంగా తన చేతులతో ఖనన సంస్కారాలు పూర్తిచేసారు. జనా'జహ్ నమాజ్ లో నాలుగు తక్ బీర్లకు బదులు ఐదు తక్ బీర్లు పలికారు. ఉజ్జా అనే పేరుగల స్మశానంలో ఖననం చేసారు.

'అలీ (ర) వీరమరణం తరువాత ప్రజలు 'హసన్ బిన్ 'అలీని పాలకుడుగా ఎన్నుకున్నారు. ఆ సమయంలో అతనికంటే అర్హత గలవారెవరూ లేదు కూడా. 'హసన్ (ర) అధికార పగ్గాలు చేపట్టిన తర్వాత ము'ఆవియహ్ మళ్ళీ పీడించడం ప్రారంభమయ్యింది. దీనివల్ల ఇద్దరిలో ఎక్కడ యుద్ధం సంభవిస్తుందోనని భయం వేసింది. ఇటు ఖారిజీలు కూడా బలమైన స్థానంలో ఉన్నారు.

అందువల్ల పరిస్థితులన్నిటినీ దృష్టిలో పెట్టుకొని 'హసన్ బిన్ 'అలీ ము'ఆవియహ్ తో ఒప్పందం కుదుర్చు కున్నారు. అధికారం ఆయనకు అప్పజెప్పి రాజకీయాల నుండి తప్పుకున్నారు.

ఒప్పందం ఈ క్రింది షరతులతో జరిగింది: 1. ఏ ఇరాకీ వ్యక్తిని అన్యాయంగా బంధించటం జరుగదు. 2. అందరికీ అభయం ఇవ్వడం జరగాలి. 3. ఇరాకీయుల తప్పులను మన్నించాలి. 4. హవాజ్ నుండి లభించే పన్ను 'హసన్ కు ప్రత్యేకించాలి. 5. 'హుసైన్ కు సంవత్సరానికి 2 లక్షలు ఇవ్వాలి. 6. బిన్ హాషిమ్ కు కానుకల్లో ఇతర విషయాలలో బిన్ 'ఉమయ్యపై ప్రాధాన్యత ఇవ్వాలి.

'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'ఆమిర్ ఈ షరతులు వ్రాసి ము'ఆవి యహ్ కు పంపారు. ఆయన ఎటువంటి అభ్యంతరం లేకుండా ఈ షరతులన్నిటినీ స్వీకరించారు. తనకాలంలో వాటిని అనుమతిస్తున్నట్టు వ్రాసి రాజ ముద్రికవేసి సభికుల శాస్త్రాలు వేయించి 'హసన్ కు పంపారు.

ప్రభుత్వం నుండి తప్పుకున్న తర్వాత 'హసన్ (ర) సీరియాతో పోరాడుతున్న ఖైస్ బిన్ స'అద్ అ'న్ నారీని వ్యవహారాలన్నిటినీ ము'ఆవియహ్ కు అప్పగించి మదాయన్ వచ్చేయమని ఆదేశించారు. ఖైస్ కు ఈ ఉత్తరం అందగానే చదివి వినిపించారు. దీని తరువాత మనకు రెండు మార్గాలు ఉన్నాయని ఒకటి నాయకత్వం లేకుండా యుద్ధం చేయటం లేదా ము'ఆవియహ్ విధేయతను పాటించటం. అయితే ఖైస్ 'హసన్ ఆదేశం ప్రకారం మదాయన్ వచ్చారు. అతడు మదాయన్ వచ్చిన తర్వాత 'హసన్ కూఫా వెళ్ళారు. ము'ఆవియహ్ వచ్చి ఆయన్ను కలిసారు. ఇద్దరి మధ్య ఒప్పందం షరతులను వినిపించడం, ధృవీకరించడం జరిగింది. (అబ్ఖుబారుత్తిలాల్)

పైన పేర్కొన్న షరతులతో పాటు మరో షరతు అంటే ము'ఆవియహ్ తరువాత 'హసన్ పాలకుడౌతారు అనేది కూడా ప్రాచుర్యంలో ఉంది. కాని ఈ షరతు చారిత్రక పుస్తకాల్లో ఎక్కడా లేదు. అందువల్ల దీనికి ఎటువంటి ప్రాముఖ్యత లేదు. మరో సాక్ష్యం ఏమిటంటే 'హసన్ (ర) మరణానంతరం ము'ఆవియహ్ యజీద్ కోసం బై'అత్ తీసుకోవడానికి మదీనహ్ వెళ్ళారు. ఇబ్నె 'జబైర్, 'హుసైన్ (ర), 'అబ్దుర్ర'హ్మాన్ బిన్ అబీ బకీర్ మొదలైన వారి ముందు ఈ వ్యవహారాన్ని పెట్టటం జరిగింది. వాళ్ళు దానికి వ్యతిరేకంగా స్పందించారు. " 'అబ్దుల్లాహ్ బిన్ 'జబైర్ ఇది ఖలీఫాల్ ఎన్నికకు వ్యతిరేకం అని, అందువల్ల దీన్ని మేము ఆమోదించమని అన్నారు.

'అట్టుర'హ్మాన్ బిన్ అబీ బకీర్ ఇది ఖైసర్, కిస్తాల సాంప్రదాయం అన్నారు గాని, 'హసన్ కేవలం మీ కోసం తప్పుకున్నారని, కనుక యజీద్ కోసం టైఅల్ చేయలేము" అని మాత్రం అనలేదు.

ఒకవేళ వీరికి ఈ షరతు తెలిసి ఉంటే ఇతర విషయాలతో పాటు దీన్ని కూడా తెలియపరిచేవారు. ఆ తరువాత ము'అవియహ్ మరణానంతరం హు'స్సైన్ యజీద్ కు పోటీగా నిలబడ్డారు. అప్పుడు కూడా ప్రసంగించారు. అందులో కారణాలు తెలిపారు. కాని ఏ ప్రసంగంలోనూ "నా సోదరుడు 'హసన్ కేవలం ము'అవియహ్ కాలం వరకే తప్పుకున్నారు" అని మాత్రం అనలేదు. అంటే ఇటువంటి షరతు ఏమాత్రం లేనట్లే లెక్క. అయితే కొంత మంది చరిత్రకారులు ఎందుకుపేర్కొన్నారనే ప్రశ్న తలెత్తుతుంది. దీనికిసమాధానం ఒక్కటే బన్'ఉమయ్య, బన్ హాషిమీలు పరస్పరం ఉల్లేఖనాలను కల్పించుకునే వారు. అంటే పరస్పరం బురదచల్లుకునే వారు.

ము'అవియహ్ 'అలీ (ర)కు వ్యతిరేకంగా యుద్ధాన్ని పురి కొల్పారు, ఆ తరువాత తన తర్వాత యజీద్ ను యువరాజు చేసి ఇస్లామీయ ఖిలాఫత్ ను ఆపి ఇస్లామీయ చరిత్రలో ఒక గొప్ప మార్పు తెచ్చారు. అయితే దీన్ని దాని స్థానంలో ఉంచాలి. కాని ఆయన వ్యతిరేకులు ఉరుకోలేక అతనికి వ్యతిరేకంగా అనేక ఆరోపణలకు గురిచేసారు. పై షరతు కూడా ఆ పరంపరలోని ఒక భాగమే. ఈ షరతువల్ల ము'అవియహ్ కుట్రతో 'హసన్ కు విషం ఇచ్చి చంపించారన్న ఉల్లేఖనం కూడా పరిశీలించదగ్గదే. దీన్ని గురించి రాబోయే పేజీల్లో తెలియ పరచటం జరుగుతుంది. ఎందుకంటే దీన్ని నిజమని నమ్మే పక్షంలో, ఆయనే విషం ఇచ్చి చంపారనే అనుమానం వచ్చి ము'అవియహ్ చిత్రం మార్పులతో కూడి అంద వికారంగా తయారై ఎల్లప్పుడూ దూషణలకు గురవుతుంది.

హసన్ (ర) సద్గుణాలు: 'హసన్ (ర) ప్రవక్త (స)ను పోలి ఉండే వారు. శారీరకంగా, నైతికంగా, మానసికంగా ప్రవక్త (స)ను పోలి ఉండేవారు. ఇందులో ఎవరూ అతనికి సమానులు ఉండేవారు కారు.

ప్రాపంచిక అనాశక్తత: హసన్ లో ప్రాపంచిక అనాశక్తత పూర్తి పాళ్ళలో ఉండేది. ఇది మానవుల కొరకు ఒక మహిమగా తలెత్తించింది. సాధారణంగా రాజకీయ అంతఃపురాలు మానవుల రక్తంతో నిర్మించబడతాయి. కాని 'హసన్ తన చేతికి చిక్కవలసిన రాజ్యాధికారాన్ని

కేవలం కొందరి ప్రాణాల కోసం వదులుకున్నారు. చరిత్రలో ఇటువంటి ఉదాహరణలు చాలా తక్కువగా ఉంటాయి. ఒకవేళ అబూ బకర్, 'ఉమర్ ల తర్వాత ఇస్లామీయ చరిత్రపై దృష్టిసారస్వీ ప్రతి పుట రక్తంతో కూడి నదిగా కనబడుతుంది. ఇప్పటి వరకు అరబ్ భూమి ముస్లిములనే కోరుకుంటుంది. కాని ఈ ప్రత్యేకత కేవలం 'హసన్ కే దక్కుతుంది. 'హసన్ రాజ్యాన్ని, అధికారాన్ని కాలదన్ని ముస్లిమ్ సమాజాన్ని వినాశనం నుండి తప్పించాలని కోరుకునేవారు. ఇంకా ప్రవక్త (స) యొక్క భవిష్య వాణిని నిజం చేసి చూపించారు. అదేవిధంగా ప్రవక్త (స) ప్రవచనం, "నా తరువాత ఖిలాఫత్ 30 సంవత్సరాల వరకు ఉంటుంది." ఆ ప్రకారం ఈ కాలం సరిగ్గా హసన్ (ర) అధికారం నుండి తప్పుకునే వరకు ఉంది.

సైన్య బలహీనత, ప్రజలను రక్షణకు నుండి రక్షించటానికి అధికారం నుండి తప్పుకున్నారు: 'హసన్ (ర) తన సైన్య బలహీనత వల్ల ము'అవియహ్ తో ఒప్పందం కుదుర్చుకున్నారని కొందరు అభిప్రాయ పడ్డారు. కొన్ని సంపుటనలు కూడా దీన్ని సమర్థించేవిగా ఉన్నాయి. అయితే వాస్తవంగా ముస్లిములను రక్షణకు నుండి కాపాడటానికి సంది కుదుర్చుకున్నారు. తాను తీసుకొని బయలుదేరిన సైన్యంలో కొందరు కపటా చారులు కూడా ఉండేవారు. వారు సిద్ధం కావలసిన సమయం లోనే బలహీనత బహిర్గతం చేసారు. అయితే అందులో 'ఖారిజీలు కూడా ఉన్నారు. ము'అవియహ్ తో తలపడుట తప్పనిసరిగా భావించేవారు. 'హసన్ సందికి ప్రయత్నించడం చూసి దూషించసాగారు. (అఖ్ బారుత్తివాలీ)

ఇరాఖ్ లో స్వయంగా 40 వేల మంది అతని చేతిపై టైఅల్ చేసారు. ఒక్క సైగతో తలలు నరుక్కోవడానికి సిద్ధపడ్డారు. (ఇబ్నీ అనాకీర్)

ఇరాఖ్ మాత్రమే కాదు, అరబ్ అంతా 'హసన్ (ర) అధీనంలో ఉండేది. సంది తర్వాత ఒకసారి ప్రజలు మీకు రాజ్యకాంక్ష ఉండేదని నిదలేస్తారు. అప్పుడతను "అరబ్ మొండెము నా చేతిలో ఉండేది. అంటే నేను సంది చేస్తే వారితో వాళ్ళు సందిచేసేవారు. నేను ఎవరితో యుద్ధం చేస్తే వారితో వాళ్ళూ యుద్ధం చేసేవారు. అయినప్పటికీ నేను కేవలం అల్లాహ్ ప్రీతి కోసం, ముస్లిములను రక్షణకు నుండి రక్షించటం కోసం రాజ్యకాంక్ష నుండి తప్పుకున్నాను" అని అన్నారు. (ముస్తదరక్ హాకిమ్)

'హసన్(ర) సైన్యంలోని కొంతమంది కపటాచారులు అవసరం ఏర్పడినపుడు మోసం చేసారు. మిగిలిన వారంతా దేనికైనా సిద్ధంగా ఉండేవారు. అబూ అరీజ్ ఉల్లేఖనం, "మేము 12 వేలమంది 'హసన్ సైన్యంలోని ముందు భాగంలో దేనికైనా సిద్ధంగా ఉండేవాళ్ళం. సిరియా సైనికుల రక్తం కోసం మా కరవాలాలు వేచి ఉండేవి. సంధివార్త వినగానే మా నడుం విరిగిపోయి నట్టయి పోయింది. సంధి తర్వాత 'హసన్ కూపా వచ్చినపుడు మాలోని ఒక వ్యక్తి అబూ 'ఆమిర్ 'సుఫియాన్ ఆగ్రహంతో ముస్లిములను అవమానపరిచేవాడా, అస్సలాము అల్లైక అని అసహించుకున్నాడు. దానికి సమాధానంగా 'హసన్ (ర) అబూ 'ఆమిర్! అలా అనకు, నేను ముస్లిములను అవమానపరచలేదు. రాజ్య కాంక్ష కోసం ప్రజలను బలి చేయ దలచుకోలేదు. అందుకే సంధికి ఒప్పుకున్నాను" అని అన్నారు. (ఇస్తీఆబ్/1)

నవవీ అభిప్రాయం: "40 వేలకు పైగా జనం 'హసన్ చేతిపై బై'అత్ చేసారు. 7 నెలల వరకు 'హిజాబ్, యమన్, ఇరాఖ్, ఖురాసాన్లపై పాలించారు. ఆ తర్వాత ము'అవియహ్ సిరియా నుండి అతన్ని ఎదుర్కోవడానికి బయలుదేరారు. ఇద్దరూ ఎదురైన తర్వాత 'హసన్ (ర) ముస్లిముల ప్రాణాలను దృష్టిలో పెట్టుకొని కొన్ని షరతులపై ము'అవియహ్ కోసంతప్పుకున్నారు. ఈ విధంగా ప్రవక్త (స) భవిష్యవాణి నిజమయింది. అదే మిటంటే ప్రవక్త (స) ప్రవచనం, "నా ఈ బిడ్డ సయ్యద్, దైవం అతని ద్వారా ముస్లిముల రెండు బృందాల మధ్య సంధి కుదుర్చుతాడు." (తహ్జీబుల్ అస్మా)

'అలీ అభిమానులు సంధిని ఎంత నీచ దృష్టితో చూచేవారో, దాని పట్ల ఎంత ఆవేశంతో వారి మనోభావాలు ఉండేవో అతనికిచ్చే బిరుదులను వింటే తెలుస్తుంది. ఆయన్ను, ముస్లిములను అవమాన పరిచేవాడా! ముస్లిములను మసీ పులిమినవాడా! ముస్లిములను నగ్నంచేసినవాడా! దీనివల్ల ప్రజలు సంధిని ఎంత అసహించుకునేవారో తెలుస్తుంది.

వాస్తవం ఏమిటంటే, 'హసన్ ఎంత శాంతి ప్రేయులు, సున్నిత మనస్తత్వం గలవారంటే అతను మొట్టమొదటే రక్తపాతం లేకుండా పాలనా బాధ్యతలు లభిస్తే సరే, లేకపోతే ముస్లిముల రక్తం ప్రవహించనీయరాదు అని దృఢంగా నిశ్చయించు కున్నారు.

తబీర్ వివరణ ప్రకారం 40 వేల మంది ఇరాఖీలు 'హసన్ చేతిపై బై'అత్ చేసారు. 'హసన్ (ర) ఇరాఖీలతో బై'అత్

చేసినపుడు తన నిర్ణయాన్ని సూచించారు. 'హసన్ ఇరాఖ్ ప్రజలతో బై'అత్ తీసుకున్నప్పుడు మీరు పూర్తిగా నాకు విధేయత చూపాలని అంటే నేను యుద్ధం చేసేవారితో మీరూ యుద్ధం చేయాలని, నేను సంధి కుదుర్చుకున్న వారితో మీరూ సంధి అంగీకరించాలని బై'అత్ తీసుకున్నారు. అప్పుడే హసన్ యుద్ధాల నుండి, పోరాటాల నుండి తప్పుకుంటారని ఊహించడం జరిగింది. ఈ కొన్ని రోజుల తర్వాత ఆయన్ను గాయపరచటం జరిగింది. (ఇబ్నె అసాకీర్)

'హసన్ తన ఇంటి వారికి కూడా ఈ విషయం తెలిపారు. ఇబ్నె జ'అఫర్ వివరణ ప్రకారం ఒప్పందానికి ఒక రోజు నేను 'హసన్ వద్ద కూర్చోని ఉన్నాను. వెళ్ళుటానికి లేచినపుడు అతడు నా చొక్కా పట్టుకొని కూర్చోబెట్టాడు. ఇంకా, 'నేనేక నిర్ణయానికి వచ్చాను. నీవు కూడా దాన్ని ఏకీభవిస్తావు' అని అన్నారు. దానికి నేను, 'ఏ నిర్ణయం,' అని అన్నాను. దానికి 'హసన్ నేను అధికారం నుండి తప్పుకొని మదీనహ్ వెళ్ళాలను కుంటున్నాను. ఎందుకంటే కల్లోలాలు పెరుగుతూనే ఉన్నాయి. సరిహద్దులు నిర్వీర్యం అయిపోయాయి. దానికి జ'అఫర్ (ర) 'అల్లాహ్ మీకు దీనికి తగిన ప్రతిఫలం ప్రసాదించుగాక,' అని అన్నారు. ఆ తరువాత 'హుసైన్ ముందు తన అభిప్రాయాన్ని పెట్టారు. అతను, 'సమాధిలో ఉన్న 'అలీ (ర)ను వ్యతిరేకించి ము'అవియహ్ ను స్వీకరించకండి,' అని అన్నారు. 'హసన్ (ర) అది విని ' 'హుసైన్ ఆగ్రహించి నువ్వు మొదట్నుండి నాకు వ్యతిరేకత చూపుతున్నావు. ఏదీ ఏమైనా నా నిర్ణయం ఇదే, నిన్ను పాతిమహ్ (ర) ఇంట్లో బంధించి నేను నా నిర్ణయాన్ని నెరవేరుస్తాను,' అని అన్నారు. దానికి 'హుసైన్ సోదరుని ప్రవర్తన చూసి, 'మీరు నాకన్నా పెద్దవారు, మా ప్రభువులు మీరు ఎలా కోరితే అలా చేయండి,' అని అన్నారు. ఆ తరువాత అతడు రాజీనామా ప్రకటన చేసారు. (ఇబ్నె అసాకీర్)

ఈ సంఘటన వల్ల సైనిక బలహీనత మొదలైనవి కారణం కారాదని, ఎందుకంటే అనేకమంది ముస్లిముల రక్తపాతం జరగనిదే ఈ రాజ్యకాంక్ష లభించదని జమల్ యుద్ధం నుండి క్రమంగా ముస్లిముల రక్తం ప్రవహిస్తూనే ఉంది. అందువల్ల దాన్ని వారించటానికి రాజ్యకాంక్షను వదులుకున్నారు. మదీనహ్ లో ఏకాంతం అనుసరించారు.

'హసన్ బిన్ 'అలీ వీరమరణం: అధికారం నుండి తప్పుకున్న తర్వాత 'హసన్(ర) తన చివరి ఘడియ

١ - بَابُ ٱلْمَلَأَمِ

1. భీకర పోరాటాలు

మల్లమహ్మద్ ఏకవచనం, మలాహిమ్ బహువచనం. దీని అర్థం మాంసంతో మాంసం కలవటం. అంటే యుద్ధంలో మరణించి నవారి శవాలు ఒక దానిపై ఒకటి పడటం. అంటే భీకర పోరాటాలు. (నిహాయహ్, ఇబ్నెక్సరీ, లుగాతుల్ హదీస్) ఇన్నల్లాహ్ యబ్లజ్ అహ్లాల్ బైతిల్లాహిమీన్ అంటే అల్లాహ్ ఎల్ల పుష్కూడూ మాంసంతినే కుటుంబంపట్ల ఆగ్రహం వ్యక్తం చేస్తాడు. మాంసం ముక్క లేకుండా వారి నోట్లోని ముద్గ దిగదు. మరికొందరు ముస్లిముల మాంసం తినేవారని, అంటే ముస్లిముల గురించి పరోక్షంగా మాట్లాడేవారని అభిప్రాయపడ్డారు. మలాహిమ్ అంటే గ్రామాల్లో, నగరాల్లో కల్లోలాలు, ఉపద్రవాల వల్ల సంభవించే యుద్ధాలు, పోరాటాలు. అయితే క్రింది హదీసుల్లో పేర్కొనబడిన కల్లోలాలు, ఉపద్రవాలు సాధారణమైనవి.

జనా'జహ్ నమా'జు చదివించారు. 'హసన్ వాంజ్మాలం ప్రకారం జన్నతుల్ బఖీలో పాతిమహ్ (ర) ప్రక్కన ఖననం చేయడం జరిగింది. (ఇస్తీఆబ్) 'హసన్ (ర) మరణానంతరం కూడా తన వల్ల ముస్లిముల రక్త పాతం జరగరాదని జాగ్రత్తపడ్డారు. ఫలితంగా ప్రవక్త(స) ప్రక్కన ఖననం చేయబడే గొప్ప అవకాశం పోగొట్టుకున్నారు.

మదీనాలో శోకం: 'హసన్ (ర) మరణం సాధారణమైన సంఘటన కాదు. ఇదొక సంది, ఒప్పందాల దుఃఖం, తెలివి తేటల, క్షమాపణల శోకం. ఓర్పు సహనాల త్యాగం. దైవదౌత్య కుటుంబంలో పుత్ర దుఃఖం. అందువల్లే 'హసన్ (ర) మరణం వల్ల మదీనహ్ లోని జనులందరూ దుఃఖంలో మునిగి పోయారు. సంతలు, బజారులు అన్నీ మూయబడ్డాయి. వీధులు నిర్మానుష్యంగా తయారయ్యాయి. బసీ హాఫీమకు చెందిన స్త్రీలు నెల రోజుల వరకు శోకం పాటించారు. అబూ హురైర (ర) మస్జిద్లో విచారంతో కుమిలిపోయే వారు. ఇంకా బిగ్గరా, 'ప్రజలారా! ఈ రోజు ఏడ్వండి, ప్రవక్త (స)కు ప్రియమైన వాడు ఈ లోకం నుండి వెళ్ళి పోయాడు,' అని పలికేవారు. జనా'జహ్ లో అసంఖ్యక ప్రజానీకం హజ రయ్యారు. అంతకు ముందు మదీనహ్ లో ఎన్నడూ భారీ సంఖ్యలో జనం కానరాలేదు. ఖననం చేయటంలో పాల్గొన్న స'అలబహ్ మాలిక్ 'హసన్ జనా'జహ్ లో చాలా అధిక సంఖ్యలో జనం పాల్గొన్నారని పేర్కొన్నారు. (తహజీబుల్ కమాల్).

వరకు తన తాతగారి ఇంటిలోనే ఏకాంతంగా, ప్రశాంతంగా గడిపారు.

50వ హిజ్రీలో హసన్ భార్య జ'అదహ్ బిన్తె అహ్ అన్ ఏదో కారణం వల్ల అతనికి విషం ఇచ్చింది. అది చాలా ప్రమాదకరమైన విషం. గుండె ముక్కలుగా మారిపడ సాగింది. పరిస్థితి ప్రమాదకరంగా తయారయింది. ఇక బ్రతకరని తెలిసి పోయింది. 'హుస్సెను పిలిచి జరిగింది చెప్పారు. 'పేరు చెప్ప మని అన్నారు. దానికి 'హసన్, 'పేరు అడిగి ఏం చేస్తావు' అని అడిగారు. 'చంపుతాను' అని అన్నారు. దానికి 'హసన్ అల్లాహ్ దీనికంటే మంచి ప్రతిఫలం ప్రసాదిస్తాడని, నా వల్ల నిరపరాధి శిక్ష అనుభవించటం నాకు ఇష్టం లేదని ఏమీ చెప్పలేదు. అయితే 'హసన్ కు తన తాతగారి ప్రక్కన సమాధి కావాలని కోరుకునేవారు. అందువల్ల నానమ్మను దీన్ని గురించి అనుమతి కోరాను. ఆమె సంతోషంగా అనుమతి ఇచ్చారు. అనుమతి లభించినా, నా మరణానంతరం మళ్ళీ ఆమెను అనుమతి కోరాలి. మళ్ళీ అనుమతి లభిస్తే ప్రవక్త (స) ప్రక్కన ఖననం చేయాలి. ఈ విషయంలో బసీ 'ఉమయ్య వ్యతిరేకిస్తారని నాకు భయంగా ఉంది. అటువంటి పరిస్థితి ఏర్పడితే వారితో కయ్యానికి దిగకుండా జన్నతుల్ బఖీలోనే ఖననం చేయండి అని అన్నారు. (ఇస్తీఆబ్)

విషం తిన్న మూడవ రోజు అత్యవసర విషయాలు ఉపదేశించిన తర్వాత రబీ ఉల్ అవ్వల్ 49వ హిజ్రీ లేదా 50 హిజ్రీలో మరణించారు. అప్పుడు అతని వయస్సు 47 లేదా 48 సంవత్సరాలు ఉండేది.

ఖనన వివాదం: మరణానంతరం 'హుస్సెన్ (ర) వాంజ్మాలం ప్రకారం మళ్ళీ 'ఆయి'షహ్ (ర)ను అనుమతి కోరారు. ఆమె మళ్ళీ విశాల హృదయంతో అనుమతించారు. కాని 'హసన్ అనుమానం నిజమయింది. మర్వాన్ కు ఈ విషయం తెలిసి 'హసన్ ను ఎట్టి పరిస్థితుల్లోనూ ప్రవక్త (స) ప్రక్కన ఖననం చేయటం జరుగదు. వాళ్ళు 'ఉస్మాన్ (ర)ను ఖననం అవనివ్వలేదు. 'హసన్ ను ఖననం చేయదలచుకుంటున్నారు. ఇది ఎంతమాత్రం జరగదు. 'హుస్సెన్ ఎదుక్కోవాలనుకున్నారు. మర్వాన్ కూడా యుద్ధానికి సిద్ధమయ్యాడు. మళ్ళీ ముస్లిముల రక్తపాతం జరుగవచ్చని భావించడం జరిగింది. ఇంతలో అబూ హురైరహ్ (ర) వచ్చి బిగ్గరాగా ఇదేమి అత్యాచారం మనవడిని తాతగారి ప్రక్కన సమాధి చేయనివ్వటం లేదా రక్తపాతం వల్ల లాభం లేదని మదీనహ్ పాలకుడు స'య్యాద్ బిన్ అల్'ఆస్